

Bundel van de Lijst in- en uitgaande stukken (LIS/LUS) van 9 november 2021

1

Vaststelling van de afhandeling van de Lijst met Ingekomen Stukken (LIS)

- 1.1) Schrijven college d.d. 14-10-21 inzake Septembercirculaire 2021 (21-0281826)
- 1.3) Schrijven Natuurlijk Delfland d.d. 18-10-21 inzake Nieuwsbrief 113 (G21-002076)
- 1.4) Schrijven gemeente Vught d.d. 14-10-21 inzake borstonderzoek vrouwen (G21-002055)
- 1.5) Schrijven gemeente Maasgouw d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen (G21-002060)
- 1.6) Schrijven gemeente Oostzaan d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek (G21-002061)
- 1.7) Schrijven WNTweb d.d. 14-10-21 inzake Nieuwsbrief oktober 2021 (G21-002063)
- 1.8) Schrijven NCJ d.d. 14-10-21 inzake Omgaan met armoede in de Jeugdgezondheid (G21-002064)
- 1.9) Schrijven gemeente Simpelveld d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek (G21-002065)
- 1.10) Schrijven PerSaldo d.d. 14-10-21 inzake brief en notitie gemeenteraadsverkiezingen 2022 (G21-002066)
- 1.11) Schrijven gemeente Druten d.d. 15-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen (G21-002071)
- 1.12) Schrijven Prov. Z-H d.d. 15-10-21 inzake afschrift brief aan de leden van de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken (G21-002070)
- 1.14) Schrijven gemeente Hillegom d.d. 20-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen (G21-002098)
- 1.16) Schrijven Natuurlijk Delfland d.d. 25-10-21 inzake Nieuwsbrief 114 Natuurlijk Delfland (G21-002108)
- 1.18) Schrijven Raden in Verzet - Voortgangsnotitie oktober 2021 (G21-002110)
- 1.21) Schrijven S.J.N. Zuyderwijk d.d. 22-10-21 inzake verlening tijdelijk ontslag wegens ziekte (G21-002140)
- 1.23) Schrijven ONL d.d. 26-10-21 inzake Ondernemersmanifest gemeenteraadsverkiezingen 2022 (G21-002121)
- 1.26) Schrijven Varend Corso d.d. 27-10-21 inzake Varend Corso 2022 (G21-002138)
- 1.27) Schrijven inwoner d.d. 01-11-21 inzake dreigend opheffen Perdiksepad te De Lier (G21-002198)
- 2.1) Schrijven Natuur westland d.d. 19-10-21 inzake Bomenkennis (G21-002092)
- 2.2) Schrijven MRDH d.d. 21-10-21 inzake 2e evaluatie gemeenschappelijke regeling MRDH (G21-002102)
- 2.4) Schrijven een tegen eenzaamheid Westland d.d. 26-10-21 inzake erugblik netwerkbijeenkomst 14-10-21 (G21-002120)
- 2.5) Schrijven VNG d.d. 26-10-21 inzake ledenbrief verlenging overgangsafspraken van wmo naar wlz (G21-002122)
- 2.6) Schrijven Landelijke Studentenvakbond d.d. 27-10-21 inzake Studietoelage (G21-002137)
- Lijst ingekomen stukken (G21-002051)

Postadres:
Postbus 150
2670 AD Naaldwijk
Bezoekadres:
Laan van de Glazen Stad 1
2672 TA Naaldwijk
T 14 0174
F (0174) 673 600
E info@gemeentewestland.nl
I www.gemeentewestland.nl

Aan de raad van de gemeente Westland

UW BRIEF	UW KENMERK	ZAAK-/PROJECTNR.	DOCUMENTNR.	BIJLAGE(N)
			21-0281826	
CONTACTPERSOON		AFDELING/TEAM	DOORKIESNUMMER	DATUM VERZONDEN
A. van Os		BV/FC	(0174) 67 2614	14 oktober 2021
ONDERWERP				
Septembecirculaire 2021				

Geachte raad,

Op Prinsjesdag is de septembecirculaire 2021 verschenen. De circulaire bevat een bijstelling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds voor de jaren 2021-2026.

Het effect van deze circulaire op 2021 wordt verwerkt in de ProRap 2021.

Effect op begroting 2022-2025

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de totale rijksuitgaven. Volgens de normeringssystematiek (trap-op-trap-af) hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds en daarmee op de hoogte van de algemene uitkering. De jaarlijkse toename of afname van het gemeentefonds, voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt het accres genoemd. In de septembecirculaire 2021 zijn de accresen ten opzichte van de meicirculaire meerjarig positief bijgesteld. Dat komt onder andere door een hogere geraamde loon- en prijsontwikkeling in de Macro Economische Verkenning (MEV-raming) van het Centraal Planbureau. In de meicirculaire werd nog uitgegaan van een lagere loon- en prijsstijging in 2022. De gemeentelijke stelposten voor loon- en prijsstijgingen worden navenant hierop aangepast. In 2022 is er overigens ook nog een positieve bijstelling door het incidenteel schrappen van de opschalingskorting door het kabinet (voordeel circa € 0,6 mln.).

Vijfde coronapakket

Via de septembecirculaire wordt een vijfde coronapakket uitgekeerd. Dit pakket heeft deels betrekking op 2021 (€ 1,3 mln., te verwerken in de ProRap 2021) en deels op 2022.

Voor 2022 betreft dit:

Gemeentelijk schuldenbeleid	€ 146.653
Bijzondere bijstand	€ 73.326
(impuls) re-integratie	€ 69.450
Heroriëntatie zelfstandigen	€ 50.938
Jeugd aan zet	€ 10.000
Totaal	€ 350.367

Analoog aan de vorige pakketten willen wij in eerste instantie de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen toevoegen aan de reserve steunmaatregelen corona.

In 2020 heeft de raad € 6 mln. beschikbaar gesteld vanuit de reserve versterking financiële soliditeit voor een steunfonds corona.

Evenals bij eerdere pakketten wordt voorgesteld om vast te houden aan dit plafond van € 6 mln. en het ontvangen steunpakket te storten naar de reserve versterking financiële soliditeit.

Jeugdzorg

Begin juni werd bekend dat € 1,3 mld. aan extra middelen beschikbaar kwamen ter compensatie van de jeugdzorg problematiek (voor Westland is dit € 6.375.927) . Deze extra middelen in 2022 zijn nu via deze septembercirculaire formeel opgenomen in het gemeentefonds. In de begroting 2022-2025 is voor 2022 al geanticipeerd op deze middelen. Het te ontvangen bedrag (wat nu via de septembercirculaire daadwerkelijk binnenkomt) is opgenomen via een stelpost (voor de jaren na 2022 is -zoals toegestaan door het provinciaal toezicht- rekening gehouden met een stelpost van 75% van de verwachte structurele extra rijksmiddelen voor de jeugdzorg).

Tegelijkertijd met de verwerking van de septembercirculaire in de begroting 2022-2025 dient de opgenomen stelpost voor 2022 te vervallen.

Uitkeringsjaren 2022-2025 (effect op concept begroting 2022-2025)

(bedragen in mln.)	2022	2023	2024	2025
A. Septembercirculaire	€ 11,3 V	€ 3,7 V	€ 3,7 V	€ 4,2 V
B. Bijstelling loonontwikkeling/inflatie	€ 1,2 N	€ 1,2 N	€ 1,2 N	€ 1,2 N
C. 5 ^e coronapakket	€ 0,4 N			
D. Vervallen stelpost Sociaal Domein	<u>€ 6,4 N</u>			
Saldo bijstelling	€ 3,3 V	€ 2,5 V	€ 2,5 V	€ 3,0 V

Ad A Dit betreft de totale verhoging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds als gevolg van de septembercirculaire, dus inclusief het 5^e coronapakket en de € 6,4 mln. aan middelen voor de jeugdproblematiek in 2022. Aan de uitgavenzijde van de begroting moeten dan ook de volgende kosten worden verwerkt:

Ad B Verhoging van de stelpost stelposten voor loon- en prijsstijgingen als gevolg van de hogere geraamde loon- en prijsstijgingen in de septembercirculaire

Ad C Toevoeging aan de reserves van het 5^e coronapakket

Ad D Aframen van de al opgenomen middelen voor de jeugdzorgproblematiek via een stelpost in de begroting 2022

Hierna resteert het netto effect op de begroting 2022-2025 door de septembercirculaire (zie saldo bijstelling).

Resumerend

De septembercirculaire heeft een significant voordelig effect op de begroting 2022-2025. In het in het voorjaar 2022 op te stellen Financieel Meerjaren Perspectief (FMP) worden de effecten van de septembercirculaire 2021 voor het meerjarenbeeld 2022-2025 verwerkt.

De ramingen in de begroting 2022-2025 blijven hiermee gebaseerd op de meicirculaire. Dit is in overeenstemming met de gangbare systematiek en sluit aan bij de informatie die de provincie gebruikt in het kader van het financiële toezicht op de begroting.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Westland,
de secretaris, de burgemeester,

A.C. Spindler

B.R. Arends

From: Griffie
Sent: maandag 18 oktober 2021 08:33:59
To: Info
Cc:
Subject: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland Nieuwsbrief 113 Natuurlijk Delfland
Attachments: ATT00001.txt; 113 2021 10 17 Natuurlijk Delfland Nieuwsbrief.pdf;
ATT00002.txt

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: nieuwsbrief.delfland-bounces+griffie=gemeentewestland.nl@knnv.nl

<nieuwsbrief.delfland-bounces+griffie=gemeentewestland.nl@knnv.nl> Namens Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland

Verzonden: zondag 17 oktober 2021 09:13

Aan: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland <nieuwsbrief.delfland@knnv.nl>

Onderwerp: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland Nieuwsbrief 113 Natuurlijk Delfland

Beste mensen,

Hierbij het actuele nummer van de nieuwsbrief van Natuurlijk Delfland. Veel leesplezier!

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
website: Delfland.knnv.nl
twitter: KNNVafdDelfland
facebook: KNNV-afdeling-Delfland
instagram: knnvafdelingdelfland

Nieuwsbrief 113 17 oktober 2021

Natuurlijk Delfland

Natuurlijk Delfland staat voor samenleven met de natuur

Het werkgebied omvat de gemeenten Westland, Midden-Delfland, Delft, Rijswijk (zuid), Ypenburg-Leidschenveen (Den Haag), Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland.

Afdeling van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

VOORUITBLIK

Rubriek Lief en Leed

Leden die een geboorte meemaken, gaan trouwen, ziekenhuis opname, overledene in de directe kring. Stuur een bericht voor deze rubriek.

Thema voor 2021: zaaien en maaien Natuur inclusief betekent samenleven met de natuur. Dit alles met het hoofd, hart en handen, oftewel met kennis en passie en door het beschermen van de natuur.

[klik hier voor meer informatie over het jaarthema](#)

Soort van het Seizoen: konijn en haas.

oktober - december 2021

Konijnen en hazen eten deels dezelfde planten, maar wonen in heel verschillende gebieden. Ze hebben door hun levenswijze een goede invloed op de diversiteit van planten en de biotoop waar ze leven.

Konijn of haas kan je melden. Fotografeer ze en stuur deze op naar natuurlijkdelfland@knnv.nl

09/10, zaterdagochtend zagen we bij het knotten op de boomgaard Ackersdijk een **haas** lopen in het aangrenzende weiland. Frank Herfs.

10/10, vanavond tijdens het uitlaten van de hond rond 22 uur op de hoek van de Afrikalaan/Sadatweg in de bocht waar de tram rijdt een **haas** waargenomen. Ik dacht eerst dat het een konijn was maar toen het beestje zich oprichtte zag ik lange oren en grote achterpoten. Het beestje is alleen want ik heb het eerder ook al op de trambaan gezien. Het is al aardig gewend aan het lawaai van auto's en trams. Is redelijk tam. Alice Duijndam

10/10, **haas**, hoek Afrikalaan/Sadatweg, Alice Duijndam.

19 oktober, 20:00 tot 21:00 zoomlezing hazen en konijnen

Vraag een code aan via medewerkernatuurlijkDelfland@gmail.com

De volgende vragen worden beantwoord:

Overeenkomsten en verschillen tussen hazen en konijnen. Waarom staan ze nu op de Rode Lijst van bedreigde dieren? Wat kunnen we doen om weer een gezonde stand te krijgen?

tot en met 13 november Spaaractie PLUS

Wij sparen voor de aanschaf van stekers voor de reuzenberenklauwen.

Klanten kunnen sparen voor sponsorpunten. Bij elke 10 euro aan boodschappen ontvang.

Vergeet niet de sponsorpunten te activeren op plus.nl/sponsorpunten.

PLUS stelt in totaal €75.000,00 beschikbaar voor alle deelnemende clubs. Het totale bedrag wordt verdeeld op basis van het totaal aantal ingeleverde punten. Dus blijf sparen

De stand was op

22 september: € 669,- met 189 punten

25 september: € 643,- met 221 punten

29 september: 38ste plek, € 709,- met 383 punten

2 oktober: 42e plek € 646,- met 353 punten

10 oktober: 46e plek € 562,- met 445 punten

16 oktober: 42e plek € 616,- met 616 punten

Als je het moeilijk vindt de loten op internet aan te melden, brengen ze dan naar de Raad van Europa aan 58 in Delft, Sandra Dacher verwerkt ze dan.

Ga naar <https://mijn.plus.nl/sponsorpunten/zoeken> en zoek naar Natuurlijk Delfland

Pasgeld

Wij kijken integraal naar heel Rijswijk e.o. Juist vanwege de grote aantallen nieuwe woningen, opgeteld *12.210* in Sion (1250), Parkrijk (1350), Pasgeld West (1000), Pasgeld Oost (110), TNO-lokatie (1000 woningen erbij!, zie Masterplan), maar ook in het Havenkwartier (2500), Kesslerpark (1000), Treubstraat (1000) en de Boogaard (2500). Tel in Delft het Calvéterrein (1000) erbij op en het totaal wordt *13.210* woningen. Is het dan zo gek als wij een pleidooi houden voor een Open en Groen Pasgeld om omhoog in elk geval nog iets van de open, groene ruimte voor natuur én omwonenden en vooral ook wateropvang en klimaatadaptatie te behouden?

18 oktober, 10:00 – 12:30 Spitters gevraagd

Natuurlijk Delfland vraagt vijf tot tien mensen die op 18 oktober willen helpen compost weg te kruien en bij het spitten van diverse plantvakken op de **kinderboerderij Tanthof in Delft**.

Geef je op via

medewerkernatuurlijkDelfland@gmail.com

Neem een spa mee. Na aanmelding ontvang je nadere details.

Deze spitdag is een onderdeel van het project Natuur voor dier en mens op de kinderboerderij Tanthof. In dit project worden o.a. diverse vakken beplant met vaste planten waar wilde bijen, vlinders, zweefvliegen voedsel kunnen vinden en de bezoekers van de kinderboerderij van deze planten kunnen genieten. Deze activiteit is mede mogelijk door de gemeente Delft en de Groene Motor.

Kinderboerderij Tanthof, foto Natuurlijk Delfland.

20 oktober, 20:00 tot 22:00 Bestuursvergadering, iedereen is welkom; Hotel De Plataan, Doelenplein 10, Delft. Kom eens langs of jij een organisatorische rol wil vervullen in onze vereniging.

21 oktober, 20:00 tot 21:30 programma-avond

Denk mee aan het programma voor het eerste kwartaal van 2022 en jaarthema Bos en Struweel.

Via zoom medewerkernatuurlijkDelfland@gmail.com

23 oktober, 10:00 tot 12:00 uur Studiegroep Lichenen (voorheen Kostmossen)

Verzamelplek Waalsdorpervlakte (bomen, stenen en grond Lichenen)

Het doel van een studiegroep is om met elkaar heel veel te leren van korstmossen. Je hoeft niet direct grote kennis van dit onderwerp te hebben wel verwachten we een actieve deelname.

Belangstellenden die kennis willen maken met de studiegroep worden uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen. Als je wilt blijven komen is een lidmaatschap vereist. Deze studiegroep staat open voor alle leden van de KNNV in Zuid-Holland. Opgeven is verplicht via lichenen@delfland.knnv.nl

24 oktober, 9:00 tot 11:00 fietsexcursie Westland

Verzamelplek waterskicentrum De Wollebrand, Broekpolderlaan 10, 2675 LJ Honselersdijk. o.l.v. Jacqueline de Boer en Frans van Antwerpen.

De tocht gaat naar het Kraaiennest en de Zeven Gatén. Het wordt dus ene tocht met vogels, landschap en andere leven in de polder.

Kijk voor de activiteiten in het hele kwartaal op onze site

Want het programma wordt regelmatig aangevuld. [klik hier](#)

De Landelijk KNNV organiseert kampeervakanties in 2022?

Net als andere jaren hebben we weer een schitterend programma opgesteld voor de kampeervakanties in 2022. Vijftien gebieden waar jullie kunnen genieten van de natuur. En waar jullie een heerlijke vakantie kunnen hebben met andere natuurliefhebbers en als je eerder mee bent geweest ontmoet je ook vrienden uit eerdere vakanties. Want je komt als onbekende bij elkaar en gaat als vrienden weer naar huis. Je vindt ze op <https://kampeervakanties.knnv.nl/>

Tuintips

Zelf compost maken? [klik hier](#)

Sterrenhemel

18 oktober

07.30: Jupiter is stationair in ecliptische lengte. De planeet keert zijn bewegingsrichting ten opzichte van de sterren om en gaat weer in de gangbare richting bewegen. Hiermee eindigt de oppositielus van Jupiter en de planeet wordt nu langzaam minder goed zichtbaar. Het hemellichaam is nu vooral in de avond en vroege nacht te zien, maar gaat iedere dag wat vroeger onder en is steeds korter zichtbaar. Jupiter is met het blote oog als een opvallend heldere "ster" aan de hemel zichtbaar. Al met een verrekijker (op statief) zijn de vier grote Galileïsche manen te zien.

19 oktober

20.49: De ster 33 Ceti, een ster met een helderheid van +6,0m in het sterrenbeeld Walvis, wordt bedekt door de Maan. De ster verdwijnt om 20:49 achter de zeer dunne onverlichte maanrand en komt om 21:38 uur weer tevoorschijn aan de verlichte kant van de Maan.

20 oktober

02.03: Mercurius is in het perihelium van zijn baan. De afstand tot de Zon is nu klein en bedraagt 0,308AE, ofwel 46,002 miljoen km. Vanaf Mercurius lijkt de Zon circa 3,2 maal zo groot als vanaf de Aarde. De planeet ontvangt door de geringere afstand tot de Zon ongeveer 10,5 maal meer licht en warmte dan de Aarde.

02.14: De ster 89 Piscium, een ster van magnitude +5,1 in het sterrenbeeld Vissen, wordt bedekt door de Maan. De ster verdwijnt om 02:14 achter de zeer dunne onverlichte maanrand en komt om 02:44 uur weer tevoorschijn aan de verlichte kant van de Maan.

16.57: Het is Volle Maan. De Maan staat vrijwel precies tegenover de Zon aan de hemel. We zien hierdoor de Maan vrijwel de hele nacht, en de verlichte kant van de Maan is naar de Aarde gekeerd. Hoewel de Volle Maan veel opvallender is dan iedere andere maanfase, is dit niet het beste moment om de Maan waar te nemen. Voor een waarnemer in het midden van het deel van de Maan dat naar de Aarde toe gekeerd is staat de Zon in het zenit, en doordat het zonlicht vanuit de richting van de Aarde komt zien we vanaf de Aarde geen schaduwen van bergen en kraters, zodat er nauwelijks contrast is in het maanbeeld.

21 oktober

23.53: Jupiters satelliet Ganymedes staat op 7,1" ten noorden van Callisto. Jupiter staat op een hoogte van 15° boven de zuidwestelijke horizon, dus kies een waarneemplaats met een vrije blik op de horizon. De Zon staat 45° onder de horizon en het is donker. Om de manen van Jupiter te bekijken is een goede, stabiele verrekijker genoeg

22 oktober

04.00: Het maximum van de meteorenzwerm Orioniden vindt vandaag plaats. De meteoren van de Orioniden zijn snel en hebben nalichtende sporen. De radiant van de zwerm staat rond 6:00 uur in het hoogste punt aan de hemel, op 54° boven de horizon. Door de matige omstandigheden zijn er bij ons dan ieder uur vermoedelijk slechts ongeveer 2 meteoren zichtbaar van deze zwerm. In totaal zijn er, door meteoren van andere zwermen en sporadische meteoren, bij donkere en heldere hemel circa 4–9 "vallende sterren" per uur te zien. De Maan is voor ongeveer 100% verlicht en is een flinke stoorzender; dit jaar zijn hierdoor alleen de helderste meteoren zichtbaar.

19.54: Vanavond zijn overgangen van Io en haar schaduw over de planeetschijf van Jupiter in zijn geheel te zien. Om 19:54 uur zien we het begin van de overgang wanneer Io de schijf van Jupiter betreedt, en eindigt om 23:27 uur, wanneer Io's schaduw het Jupiteroppervlak weer verlaat. In de tussentijd is waar te nemen hoe Io's schaduw de schijf van Jupiter betreedt (21:10 uur) en Io de Jupiterschijf weer achter zich laat (om 22:12 uur).

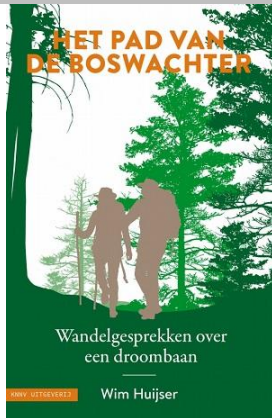
23 oktober

22.42: De Maan bedekt 53 Tauri (V1024 Tauri), een ster van magnitude +5,5 in het sterrenbeeld Stier. De ster wordt bedekt door de verlichte rand van de Maan om 22:42 uur. Om 23:46 uur wordt deze weer zichtbaar aan de dunne onverlichte maanrand.

24 oktober

17.28: De Maan staat in het apogeum; het punt van zijn baan om de Aarde dat het verst van de Aarde ligt. De afstand tussen de Aarde en de Maan bedraagt 405.615 km. Door de grotere afstand lijkt de Maan nu kleiner aan de hemel te staan dan gemiddeld: 29'27,6". De Maan is krimpand, voor 87% verlicht en is 's avonds in het oosten of zuidoosten, rond middernacht in het zuiden en aan het einde van de nacht in het (zuid)westen, dus zo'n beetje de hele nacht, te zien.

Afdelingswinkel, verkoopadres van de KNNV Uitgeverij en de Jeugdbondsuitgeverij
Bij KNNV uitgaven ontvangen leden 10% korting, bestel via natuurlijkDelfland@knnv.nl

Het pad van de boswachter

Wandelgesprekken over een droombaan

Auteur: Wim Huijser

€ 24,95

Verschijnt begin november 2021 - Inclusief 25 wandelroutes verspreid over Nederland - Over boswachters bestaat de misvatting dat ze de hele dag rondstruinen in de natuur. Veel Nederlanders zouden daarom graag hun 'gewone' kantoorbaan inruilen voor het ultieme buitenberoep. Natuurlijk ligt de werkelijkheid genuanceerder. Boswachters hebben ook gewoon een baan met vergaderingen en papierwerk. En vanzelfsprekend heb je er een passende opleiding en ervaring voor nodig.

Melarium ons clubhuis

Het Melarium, natuurhuis voor natuur, bijen en kunst; een plek waar je natuur, rust, ruimte en inspiratie vindt. Er zijn twee gebruikers Natuurlijk Delfland (1ste verdieping) en de Imkervereniging Delft (begane grond). Het Melarium is te bereiken via de Thijssesweg 11 in Delft. Hier aan het einde van de Thijssesweg staat het straatnaambord Melariumpad (fiets/voetpad). Na 10 minuten lopen of 3 minuten fietsen zie je het Melarium. Voor verhuur voor groepen tot tien deelnemers neem contact op met de beheerder van het Melarium, 06 - 13 07 07 14, natuurlijkDelfland@knnv.nl.

[Klik hier voor meer informatie](#)

TERUGBLIK: Waarnemingen

Waarnemingen

Ook waarnemingen zonder foto's blijven welkom.

Wij gaan er vanuit dat je je waarneming zelf meldt via www.waarneming.nl

08/10, **bruinrode heidelibel**, Abtswoudsebos midden, Aukje Gjaltema.

08/10, **houtknotszwam op es**, Abtswoudse bos midden, Aukje Gjaltema.

09/10, Deze **koeien** staan in file te wachten voor de melkstal, Schipluiden. Jantine Pol.

18/09, veld **zonnebloemen**, Lia Claus.

09/10, **zonnebloem**, Lia Claus.

13/10, **torenvalk**, Watergat, Barend Voorham.

14 10, bordjes voor Veelust.

15/10, **roesje**, Aukje Gjaltema.

15/10, **rupsen dagpauwoog**, Joke Brummelkamp van de Wiel.

18/10, **bijentuin**, kinderboerderij Tanthof, Aukje Gjaltema.

16/10, **citroenstrookzwam**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, **franjehoed** met **slak**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, **helmmycena**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, **hertenzwam**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, **inktzwam**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, **zwavelkopje**, Heempark, Josien Hofs.

16/10, Ze bloeien nog steeds, mijn **teunisbloemen**, Willemein Poot.

Jos zijn pad

Langs het Virulypad zag ik zondag een **ooievaar** in de wei en een aantal bloeiende planten die ik maandag heb gefotografeerd. In een wat later samengesteld '**veldboeket**' staan **cichorei**, **margriet**, **knoopkruid**, **rode klaver** en van een andere plukplaats een paar **rozen** met een **zonnebloem**.

In de berm stonden ook **kamille**, **akkerdistel** en **vogelwikke**. In een sloot naast het Virulypad hadden zich **12 meerkoeten** verzameld en aan het einde van het Virulypad in Pijnacker – daar heet het net Sportlaan – stond nog zo'n 50 meter **krabbescheer** in de sloot. In de Delfgauwsevaart zag ik bij de Komkommerweg **10 kuifeendvrouwtjes** bij elkaar.

Op mijn pad zag ik op de plaats waar in het begin van het jaar de houtsnippers van de omgezaagde populieren hadden gelegen een massale ontwikkeling van **paddenstoeltjes**. Die heb ik nog niet op naam gebrachte. Dacht eerst dat het slechts één soort was, maar het uiterlijk verschilde toch wel. Niet alleen omdat ze 'uitgebloeid' waren.

11/10, **veldboeket**, Virulypad, Jos van Koppen.

11/10, **kamille**, Virulypad, Jos van Koppen.

11/10, **akkerdistel**, Virulypad, Jos van Koppen.

11/10, **vogelwikke**, Virulypad, Jos van Koppen.

11/10, **12 meerkoeten**, naast Virulypad, Jos van Koppen.

11/10, **krabbescheer**, Sportlaan Pijnacker, Jos van Koppen.

TERUGBLIK: Activiteiten

01/10, kinderboerderij Tanthof: Deze keer met drie mensen wat verder gewied en planten en opkomende bollen een veilig plekje gegeven in afwachting van de spitploeg van aanstaande maandag. De geleverde compost kan daarna worden verwerkt en de bestelde planten worden opgehaald. Nicoline.

01/10, studiegroep paddenstoelen, excursie Overvoorde

01/10, **langsteelfranjehoed**, park Overvoorde, André Jongeling.

01/10, **prachtvlamhoed**, park Overvoorde in Rijswijk. André Jongeling.

07/10, Aan de Tanthofzijde van Station Delft Campus groeit iets moois.

Het is een pop-up gebeuren, want de groei vindt plaats in toekomstige boomspiegels en plantvakken. Nadat we 28 juli met een select groepje de verschillende **ganzenvoeten, meldes** enzovoort hadden gedetermineerd, ging een nog selecter groepje op 7 oktober onderzoeken hoe het er nu voor stond. Daarbij troffen we de **alsemambrosia** aan met sterk allergene pollen (die dezelfde dag nog als restafval is afgevoerd) en een zeldzaam (Verspreidingsatlas) fenomeen: **roze mestknopsteeltje** – *Stilbella fimetaria* (met dank aan André Jongeling, die de paddenstoeltjes op konijnenkeutels wist te plaatsen). Onze waarnemingen zijn te vinden op waarneming.nl.
Peter Jacobs.

26/09, **alsemambrosia**, station Delft Campus, Peter Jacobs.

09/10, **roze mestknopsteeltjes** op konijnenkeutel, station Delft Campus, Peter Jacobs.

14 oktober, 19:00 – 22:30 uur, kom naar de gemeenteraad Rijswijk

De meerderheid van de gemeenteraad heeft ingestemd met het voorstel van B&W om Pasgeld te bebouwen. Het definitieve besluit is in november. Samen met de werkgroep Natuurlijk Pasgeld zullen we ons over de volgende stappen beraden.

14 oktober, lezing spinnen, Papaver, Caroline Elfferich.

Ik vond het erg interessant/verhelderend.

Er waren 51 'participants'. Vanwege de lastige verbinding via internet/wifi vanuit de Papaver is er uiteindelijk besloten om geen risico te nemen en alleen maar via zoom te werken.

Degenen die zich aangemeld hadden voor de Papaver hebben daar bericht over gekregen.

Ik heb geen foto's gemaakt. Wel **schermafdrukken** tijdens de lezing van Caroline. Jos van Koppen.

Het inwendige van een spin 14/10, schermafdruck lezing spinnen.	Wolfspin Poelspin Trechterspin Gewone huisspin Waterspin 14/10, schermafdruck lezing spinnen.
16 oktober, 12:00 tot 15:00, steenbreek Westland in Poeldijk Voor de kerk stond de kraam, direct om 12:00 uur werden er stenen geruild voor planten.	
Als je niet langer op de hoogte gehouden wilt worden stuur een email aan: nieuwsbrief.delfland-request@knv.nl?subject=unsubscribe Verstuur een lege email, zonder daar iets aan te veranderen.	
De Nieuwsbrief wordt gemaakt door de volgende personen Kees van der Kraan, verwerken van inzendingen Marian Barendtszen, e.a., de juiste benaming van soorten Anna Kreffer, Soort van het Seizoen. Louis van der Meijden, Tuintips Huub van 't Hart, secretaris Natuurbescherming Geert van Poelgeest, eindredactie en versturen Het redactieadres is natuurlijkDelfland@knv.nl zie ook briefhoofd.	
TIPS	
twee boeiende gesprekken op NPO1 11 oktober Radio NPO1 Coenraad Krijger IUCN NL Natuurbescherming over de biodiversiteitstop in China 30 % van het land in 2030 beschermen als natuur... Als we het nu niet goed doen, dan is het te laat! klik hier Biodiversiteitstop naar cruciale fase. 11 oktober Radio NPO1 Nieuws & Co minuut 32.50 Biodiversiteitstop, Hoogleraar Ingrid Visseren-Hamakers klik hier	
petitie klimaatplicht voor grote bedrijven klik hier	
waarom gaat de wilde eend achteruit? klik hier	
waar heeft het kuiken van de wilde eend de meeste overlevingskans? klik hier	

Haal de natuur in huis met een natuurrijke tuin.

Om te genieten van de natuur. Of om haar te bestuderen en te beschermen. Natuurlijk Delfland maakt je wegwijs in de natuur.

Natuurlijk Delfland

delfland.knnv.nl

Natuurlijk Delfland is een actieve natuurvereniging.
Geef onze club draagvlak met je lidmaatschap.

[INSCHRIJFFORMULIER](#)

Delen mag

We vinden het fijn als je deze nieuwsbrief deelt met vrienden en bekenden die geïnteresseerd zijn in thema's als natuurstudie, natuureducatie en natuurbescherming in Delfland.

Graag ontvangen we graag jouw natuurervaringen. Meld het ons, bij voorkeur met een foto! Blijf met minimaal 1,5 meter uit elkaar.

Vriendelijke groet,
Geert van Poelgeest
voorzitter Natuurlijk Delfland
Een afdeling van de KNNV.
website: Delfland.knnv.nl
06 - 33 00 17 42

De Natuurlijk Delfland staat voor een natuurlijke leefomgeving
Geef ons draagvlak met je lidmaatschap

Bezoek ook onze website:
Delfland@knnv.nl
Hier lees je de redenen om lid te worden.

email: natuurlijkDelfland@knnv.nl Webpagina: Delfland.knnv.nl

Om je abonnement op deze lijst te beëindigen: klik op
<mailto:nieuwsbrief.delfland-unsubscribe@knnv.nl> en verstuur de mail, of
schrijf zelf een (lege) mail naar nieuwsbrief.delfland-unsubscribe@knnv.nl.

Belangrijk: Aan de afzender van jouw mail zien wij wie zich afmeldt.
Verstuur je opzegging dus vanaf het adres dat daadwerkelijk op de
Nieuwsbrief is geabonneerd. Vanaf een ander e-mail adres werkt het niet
(bijvoorbeeld als je je mail hebt doorgestuurd, en leest op een ander
email adres).

From: postbus GRIF <griffie@vught.nl>
Sent: donderdag 14 oktober 2021 11:34:57
To: postbus GRIF
Cc:
Subject: Borstonderzoek vrouwen
Attachments: MV1 aangenomen PvdA-GL GB SP Borstonderzoek vrouwen..pdf

Beste heer, mevrouw,

In de raadsvergadering van 30 september jl. is de motie 'Borstonderzoek vrouwen' door de gemeenteraad van Vught aangenomen.

Op verzoek van de gemeenteraad treft u deze motie in de bijlage aan, met het vriendelijke verzoek deze motie met uw raad te delen.

Met vriendelijke groet,

Silvana Verbruggen

Medewerker griffie
Gemeente Vught
T. 073 658 01 73 | 06 50 00 78 07

Postbus 10100, 5260 GA Vught
Secr. van Rooijstraat 1 Vught

[Proclaimer gemeente Vught](#)

mv1

Motie 'Borstonderzoek vrouwen'

Betreft: agendapunt 8 Moties vreemd aan de orde van de dag

De raad van de gemeente Vught bijeen in de raadsvergadering op donderdag 30 september 2021,

Constaterende dat:

- de staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten het tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te voldoen;
- het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

Overwegende dat:

- deze maatregel op korte en lange termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening;
- ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken;
- in Nederland 1 op de 7 vrouwen borstkanker krijgen. Het bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken, zodat de kans op een succesvolle behandeling groter en wellicht minder ingrijpend is.

Spreekt uit

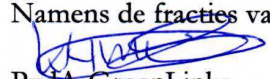
- dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en moet worden gestopt;
- overwogen moet worden om de leeftijdsgrens te verlagen van 50 naar 35 jaar;
- dat dit signaal vanuit de volksvertegenwoordigingen in ons land zo breed mogelijk moet worden overgebracht naar de staatssecretaris;

Roept het college op:

- bij de demissionair en toekomstige staatssecretarissen, door toezending van deze motie, kenbaar te maken dat wij van mening zijn dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en dat wij er op aandringen de maatregel in te trekken en er alles aan te doen om de tweejaartermijn zo consequent mogelijk toe te passen.
- deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en de leden van de 2e Kamer bekend te maken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Namens de fracties van,

PvdA-GroenLinks
K.H.M. Sprik

Gemeente Belangen
B.W. Peijnenburg - van Gemert

SP
D.J.M. Smith

(in te vullen door de griffie)

Besluit van de raad van Vught van:

Aangenomen/verworpen

Stemverhouding met

11 stemmen voor: GB(6), PvdA-GL(3), SP(1), PLV (1)
9 stemmen tegen: VVD(2), D66(4), CDA (3)

From: Griffie <Griffie@gemeentemaasgouw.nl>
Sent: donderdag 14 oktober 2021 14:31:58
To: Undisclosed recipients;;
Cc:
Subject: Motie borstonderzoek vrouwen
Attachments: MOTIE VREEMD AAN DE ORDE VAN DE DAG; Borstonderzoek - LB.pdf

Beste heer, mevrouw,

In de raadsvergadering van 4 oktober jl. is de motie 'Borstonderzoek vrouwen' door de gemeenteraad van Maasgouw aangenomen.

Op verzoek van de gemeenteraad treft u deze motie in de bijlage aan, met het vriendelijke verzoek deze motie met uw raadsleden te delen.

Met vriendelijke groeten,

Mariëtte van den Brink

Medewerker Griffie en Kabinet

✉ m.vandenbrink@gemeentemaasgouw.nl
☎ 0475 - 255174

 paar papier – is het echt nodig dat u deze e-mail afdrukt?

Dit e-mailbericht is alleen bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik door anderen is niet toegestaan. Indien u niet de geadresseerde(n) bent, wordt u verzocht de verzender hiervan op de hoogte te stellen en het bericht te verwijderen. Door elektronische verzending kunnen aan de inhoud van dit bericht geen rechten worden ontleend.

VOOR: 17
TEGEN: 0

Raadsfractie gemeente Maasgouw

UNANIEM AANVAARD

MOTIE

Borstonderzoek vrouwen

De raad van de gemeente Maasgouw in vergadering bijeen op 5 oktober 2021;

Constaterende:

- Dat de staatssecretaris voor volksgezondheid heeft besloten de tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks.
- Dat als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen.
- Dat het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

Overwegende:

- Dat deze maatregel op korte en langere termijn leidt tot een verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening.
- Dat ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze voorziening gebruik maken.
- In Nederland 1 op de 7 vrouwen borstkanker krijgt. Het bevolkingsonderzoek bedoeld is om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken waardoor de kans op een succesvolle behandeling dan vanzelfsprekend groter is. Ook is vaak een minder ingrijpende behandeling nodig.
- Dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en moet worden gestopt.
- Tevens overwogen moet worden om de leeftijdsgrens te verlagen van 50 naar 35 jaar.
- Dat dit signaal vanuit de volksvertegenwoordigingen in ons land zo breed mogelijk moet worden overgebracht naar staatssecretaris Blokhuis.

VERZOEKT HET COLLEGE VAN B&W OM:

Er bij de demissionair en toekomstige staatssecretarissen, door toezending van deze motie, op aan te dringen dat de maatregel wordt ingetrokken en er alles aan doen om te realiseren dat de tweejaartermijn zo consequent mogelijk wordt toegepast.

VERZOEKT DE GRIFFIE OM:

Deze motie namens Maasgouw ter kennis te brengen bij de leden van de Tweede Kamer en alle gemeenteraden in Nederlandse gemeenten.

en gaat over tot de orde van de dag.

Raadsleden Lokaal Belang:

S. Blomen, A. van Dam, M. van Herten, G. Hilbrink, B. Impelmans, S. Oosterwaal, G. Vervoort, E. Vrinzen.

From: 1 Postbus Griffie OZ <griffie@oostzaan.nl>
Sent: donderdag 14 oktober 2021 14:18:57
To: 'gemeente@aaenhunze.nl'; 'info@aalsmeer.nl'; 'gemeente@aalten.nl'; 'gemeente@achtkarspelen.nl'; 'bestuurssecretariaat@alblasserdam.nl'; 'info@albrandswaard.nl'; 'post@alkmaar.nl'; 'Gemeente@almelo.nl'; 'info@almere.nl'; 'gemeente@alphenaandenrijn.nl'; 'gemeente@alphenaandenrijn.nl'; 'info@gemeenteAltena.nl'; 'info@amersfoort.nl'; 'info@ameland.nl'; 'gemeente@amstelveen.nl'; 'gemeente@apeldoorn.nl'; 'info@assen.nl'; 'Gemeente@astén.nl'; 'gemeente@baarn.nl'; 'info@barendrecht.nl'; 'info@barneveld.nl'; 'info@gemeentebeek.nl'; 'gemeente@beekdaelen.nl'; 'gemeente@beemster.net'; 'info@beesel.nl'; 'gemeente@bergendal.nl'; 'info@bergeijk.nl'; 'info@bergen.nl'; 'info@bergen-nh.nl'; 'registratiediv@bergenopzoom.nl'; 'info@gemeenteberkelland.nl'; 'gemeente@bernheze.org'; 'info@gemeentebest.nl'; 'gemeente@beuningen.nl'; 'mail@blaricum.nl'; 'gemeente@bloemendaal.nl'; 'info@bodegraven-reeuwijk.nl'; 'info@boekel.nl'; 'gemeente@borger-odoom.nl'; 'info@borne.nl'; 'info@borsele.nl'; 'gemeente@boxmeer.nl'; 'gemeente@boxtel.nl'; 'contact@breda.nl'; 'info@brielle.nl'; 'info@bronckhorst.nl'; 'gemeente@brummen.nl'; 'gemeente@brunssum.nl'; 'info@bunnik.nl'; 'gemeente@buren.nl'; 'gemeente@capelleaandenijssel.nl'; 'gemeentebestuur@castricum.nl'; 'info@coevorden.nl'; 'info@cranendonck.nl'; 'gemeente@cuijk.nl'; 'info@culemborg.nl'; 'gemeente@dalfsen.nl'; 'info@dantumadiel.frl'; 'info@debilt.nl'; 'info@defryskemarren.nl'; 'gemeente@derondevenen.nl'; 'gemeente@dewolden.nl'; 'ibdienstpost@denhaag.nl'; 'info@denhelder.nl'; 'info@deurne.nl'; 'gemeente@deventer.nl'; 'info@diemen.nl'; 'info@dinkelland.nl'; 'info@doesburg.nl'; 'gemeente@doetinchem.nl'; 'info@dongen.nl'; 'gemeente@drechterland.nl'; 'gemeente@drimmelen.nl'; 'gemeente@dronten.nl'; 'info@druuten.nl'; 'gemeente@duiven.nl'; 'info@echtsusteren.nl'; 'info@edam-volendam.nl'; 'info@ede.nl'; 'info@eemnes.nl'; 'gemeente@eemsdelta.nl'; 'gemeente@eersel.nl'; 'info@eijnsden-margraten.nl'; 'gemeente@eindhoven.nl'; 'gemeente@elburg.nl'; 'gemeente@emmen.nl'; 'stadhuis@enkhuizen.nl'; 'postbus20@enschede.nl'; 'gemeente@epe.nl'; 'gemeente@ermelo.nl'; 'info@etten-leur.nl'; 'info@geertruidenberg.nl'; 'gemeente@geldrop-mierlo.nl'; 'gemeente@gemert-bakel.nl'; 'gemeente@gennep.nl'; 'info@goeree-overflakkee.nl'; 'stadskantoor@goes.nl'; 'Gemeente@Gorinchem.nl'; 'gemeente@gouda.nl'; 'info@grave.nl'; 'info@gulpen-wittem.nl'; 'gemeente@haaksbergen.nl'; 'antwoord@haarlem.nl'; 'info@haarlemmermeer.nl'; 'gemeente@halderberge.nl'; 'gemeente@hardenberg.nl'; 'info@harderwijk.nl'; 'info@gemhg.nl'; 'info@harlingen.nl'; 'gemeente@hattem.nl'; 'post@heemskerk.nl'; 'gemeente@heemstede.nl'; 'gemeente@heerde.nl'; 'gemeente@heerenveen.nl'; 'post@heerhugowaard.nl'; 'gemeente@heerlen.nl'; 'postbus@heeze-leende.nl'; 'info@heiloo.nl'; 'gemeente@hellendoorn.nl'; 'gemeente@hellevoetsluis.nl'; 'gemeente@helmond.nl'; 'gemeente@h-i-ambacht.nl'; 'gemeente@hengelo.nl'; 'gemeente@s-hertogenbosch.nl'; 'gemeente@hethogeland.nl'; 'heumen@heumen.nl'; 'info@heusden.nl'; 'info@hillegom.nl'; 'gemeente@hilversum.nl'; 'info@gemeentehw.nl'; 'info@hofvantwente.nl'; 'contact@hollandskroon.nl'; 'info@hoogeveen.nl'; 'gemeente@hoorn.nl'; 'gemeente@horstaandemaas.nl'; 'gemeentehuis@houten.nl'; 'gemeente@huizen.nl'; 'info@gemeentehulst.nl'; 'info@ijsselstein.nl'; 'info@kaagenbraassem.nl'; 'info@kampen.nl'; 'gemeente@kapelle.nl'; 'info@katwijk.nl'; 'gemeentehuis@kerkrade.nl'; 'info@koggenland.nl'; 'gemeente@krimpenaandenijssel.nl'; 'info@krimpenerwaard.nl'; 'gemeente@laarbeek.nl'; 'info@landerd.nl'; 'gemeente@landgraaf.nl'; 'gemeente@Landsmeer.nl'; 'info@gemeentelangedijk.nl'; 'info@lansingerland.nl'; 'info@laren.nl'; 'gemeente@leeuwarden.nl'; 'info@leiderdorp.nl'; 'info@leidschendam-voorborg.nl'; 'gemeente@lelystad.nl'; 'info@leudal.nl'; 'gemeente@leusden.nl'; 'gemeente@lingewaard.nl'; 'gemeente@lisse.nl'; 'info@lochem.nl'; 'gemeente@lopik.nl'; 'gemeente@losser.nl'; 'info@maasdriel.nl'; 'info@gemeentemaasgouw.nl'; 'gemeente@maassluis.nl'; 'post@maastricht.nl'; 'info@medemblik.nl'; 'info@meerssen.nl'; 'info@meierijstad.nl'; 'postbus@meppel.nl'; 'info@middelburg.nl'; 'gemeente@middendelfland.nl'; 'gemeente@middendrenthe.nl'; 'info@midden-groningen.nl'; 'info@gemeente-mill.nl'; 'info@moerdijk.nl'; 'info@molenlanden.nl'; 'Gemeente@montferland.info'; 'info@montfoort.nl'; 'gemeente@mookenniddelaar.nl'; 'info@nederbetuwe.nl'; 'info@nederweert.nl'; 'gemeente@nieuwwegein.nl'; 'info@nieuwkoop.nl'; 'gemeente@nijkerk.eu'; 'gemeente@nijmegen.nl'; 'gemeente@nissewaard.nl'; 'info@noardeast-fryslan.nl'; 'info@noord-beveland.nl'; 'postbus@gemeentenoordenveld.nl'; 'info@noordoostpolder.nl'; 'gemeente@noordwijk.nl'; 'gemeentehuis@nuenen.nl'; 'gemeente@nunspeet.nl'; 'info@oegstgeest.nl'; 'info@oirschot.nl'; 'info@gemeente-oldambt.nl'; 'gemeente@oldebroek.nl'; 'info@oldenzaal.nl'; 'gemeente@olst-wijhe.nl'; 'gemeente@ommen.nl'; 'gemeente@oostgelre.nl'; 'gemeente@ooststellingwerf.nl'; 'antwoord@oostzaan.nl'; 'gemeente@opmeer.nl'; 'gemeente@opsterland.nl'; 'Gemeente@oss.nl'; 'info@oude-ijsselstreek.nl'; 'gemeente@ouder-amstel.nl'; 'info@oudewater.nl'; 'info@overbetuwe.nl'; 'info@papendrecht.nl'; 'info@pekela.nl'; 'info@pijnackernootdorp.nl'; 'info@purmerend.nl'; 'info@putten.nl'; 'info@raalte.nl'; 'gemeente@reimerswaal.nl'; 'info@renkum.nl'; 'info@renswoude.nl'; 'gemeente@reuseldemierden.nl'; 'gemeente@rheden.nl'; 'info@rhenen.nl'; 'info@ridderkerk.nl'; 'gemeente@rijssen-holten.nl'; 'stadhuis@rijswijk.nl'; 'mail@roermond.nl'; 'info@roosendaal.nl'; 'gemeente@rozendaal.nl'; 'gemeente@rucphen.nl'; 'postbus8@schagen.nl'; 'secretariaat@scherpenzeel.nl'; 'contact@schiedam.nl'; 'postbus20@schiermonnikoog.nl'; 'gemeente@schouwen-duiveland.nl'; 'info@simpelveld.nl'; 'postbus@sintanthonis.nl'; 'gemeente@sint-michielsgestel.nl'; 'gemeente@sliedrecht.nl'; 'info@gemeentesluis.nl'; 'gemeente@smallingerland.nl'; 'Postbus2000@soest.nl'; 'gemeente@someren.nl'; 'gemeente@sonenbreugel.nl'; 'gemeente@stadskanaal.nl'; 'gemeente@staphorst.nl'; 'gemeente@stedebroec.nl'; 'info@steenwijkerland.nl'; 'info@gemeentestein.nl'; 'info@stichtsevecht.nl'; 'info@gemeentesudwestfryslan.nl'; 'gemeente@terneuzen.nl'; 'gemeente@terschelling.nl'; 'gemeente@texel.nl'; 'gemeente@teylingen.nl'; 'gemeente@tholen.nl'; 'gemeente@tiel.nl'; 'gemeente@tilburg.nl'; 'gemeente@tubbergen.nl'; 'info@twenterand.nl'; 'info@tynaarlo.nl'; 'gemeente@t-diel.nl'; 'postbus83@uden.nl'; 'info@uitgeest.nl'; 'gemeente@uithoorn.nl'; 'gemeente@urk.nl'; 'info@heuvelrug.nl'; 'info@vaals.nl'; 'info@valkenburg.nl'; 'gemeente@valkenswaard.nl'; 'Info@veendam.nl'; 'info@veenendaal.nl'; 'gemeente@veere.nl'; 'gemeente@veldhoven.nl'; 'info@venslo.nl'; 'info@venlo.nl'; 'gemeente@venray.nl'; 'info@vijfheerenlanden.nl'; 'info@vlieland.nl'; 'gemeente@vlissingen.nl'; 'info@voerendaal.nl'; 'gemeente@voorschoten.nl'; 'Gemeente@voorst.nl'; 'gemeente@vught.nl'; 'info@waadhoeke.nl'; 'gemeente@waalre.nl'; 'info@waalwijk.nl'; 'gemeente@wageningen.nl'; 'gemeente@wassenaar.nl'; 'gemeente@waterland.nl'; 'gemeente@weert.nl'; 'info@weesp.nl'; 'gemeente@westbetuwe.nl'; 'info@westmaasenwaal.nl'; 'info@westerkwartier.nl'; 'info@gemeentewesterveld.nl'; 'gemeente@westervoort.nl'; 'gemeente@westerwolde.nl'; 'info@gemeentewestland.nl'; 'info@weststellingwerf.nl'; 'gemeente@westvoorne.nl'; 'gemeente@wierden.nl'; 'gemeente@wijchen.nl'; 'postbus@wijdemeren.nl'; 'info@wijkbijduurstede.nl'; 'gemeente@winterswijk.nl'; 'gemeentehuis@woorden.nl'; 'antwoord@over-gemeenten.nl'; 'info@woudenberg.nl'; 'info@zaltbommel.nl'; 'info@zandvoort.nl'; 'info@zandvoort.nl'; 'info@zeewolde.nl'; 'zeist@zeist.nl'; 'gemeente@zevenaar.nl'; 'Antwoord@zoetermeer.nl'; 'gemeente@zoeterwoude.nl'; 'gemeente@zuidplas.nl'; 'info@zutphen.nl'; 'info@zwartewaterland.nl'; 'gemeente@zwijndrecht.nl'; 'postbus@zvolle.nl'; 'info@roerdalen.nl'; 'griffier@tweedekamer.nl'

Cc: 1 Postbus Griffie OZ
Subject: aangenomen motie Preventief borstonderzoek, gemeente Oostzaan
Attachments: aangenomen Motie vreemd 21M23 gewijzigd CDA GL Preventief borstonderzoek.pdf

Geachte dames en heren,

Op 13 september 2021 heeft de gemeenteraad van Oostzaan de *motie vreemd aan de orde van de dag* **Preventief borstonderzoek** aangenomen.

De motie betreft het besluit van de staatssecretaris Blokhuis om het periodieke screeningsonderzoek borstkanker van twee jaar tijdelijk te verlengen naar een driejaarlijks onderzoek.
De raad van Oostzaan preekt uit:
- dat deze maatregel ongewenst en onverantwoord is en het besluit moet worden herzien;

- dat dit signaal zo breed mogelijk moet worden uitgedragen vanuit de volksvertegenwoordigers in ons land naar de staatssecretaris van volksgezondheid,
en doet de oproep aan de staatssecretaris om het personeelstekort dat deze maatregel noodzakelijk maakt zo snel mogelijk op te lossen.

Door middel van dit schrijven roepen wij de gemeenteraden in Nederland op deze bijgevoegde motie mede te onderschrijven en dit kenbaar te maken aan de staatssecretaris. Ook zijn de leden van de Tweede Kamer geïnformeerd over deze actie.

Met vriendelijke groet,

Menso Bosma
Griffier

0756512278 / 0646335746

Bezoekadres : Kerkbuurt 4, 1511 BD, Oostzaan
Postadres : Postbus 20, 1530 AA, Wormer
Website : <https://www.oostzaan.nl>
E-mail : menso.bosma@oostzaan.nl of griffie@oostzaan.nl

Werkdagen : maandag, dinsdag, donderdag en vrijdagochtend

----- Disclaimer -----

De informatie verzonden met dit e-mailbericht (en bijlagen) is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en zij die van de geadresseerde(n) toestemming kregen dit bericht te lezen.
Kennisneming door anderen is niet toegestaan. De informatie in dit e-mailbericht (en bijlagen) kan vertrouwelijk van aard zijn.
Indien dit e-mailbericht niet voor u bestemd is, wordt u verzocht de afzender daarover onmiddellijk te informeren en het e-mailbericht (en bijlagen) te vernietigen.

Motie vreemd aan de orde van de dag nr 21M23

Onderwerp: Preventief borstonderzoek

De raad van de gemeente Oostzaan in vergadering bijeen d.d. 13 september 2021,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat:

1. de staatssecretaris van volksgezondheid heeft besloten de tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van twee naar drie jaar jaarlijks;
2. als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar landelijk niet mogelijk is aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen,

overwegende dat:

3. het besluit tot deze maatregel op korte en lange termijn tot een verslechtering leidt van deze preventieve voorziening;
4. uit het preventieve borstonderzoek blijkt dat 1 op de 7 vrouwen borstkanker krijgt. En juist dankzij preventief borstonderzoek naar borstkanker is er een grotere kans op succesvolle en vaak een minder ingrijpende behandeling;
5. ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf 50 jaar gebruik maken van deze voorziening in Nederland;
6. het aantal vrouwen dat borstkanker ontwikkelt, nog steeds stijgende is;
7. door het coronavirus het onderzoek al vertraging heeft opgelopen;
8. meer vertraging kan leiden tot meer en zwaardere behandelingen van borstkanker;

9. meerdere gemeenten een protest als het onderhavige hebben doen uitgaan naar het landelijke bestuur,

spreekt uit:

- dat deze maatregel ongewenst en onverantwoord is en het besluit moet worden herzien;
- dat dit signaal zo breed mogelijk moet worden uitgedragen vanuit de volksvertegenwoordigers in ons land naar de staatssecretaris van volksgezondheid,

verzoekt ~~het college van burgemeester en wethouders~~ om:

1. er bij de staatssecretaris, door toezending van ook deze motie, op aan te dringen tot het intrekken van deze onwenselijke maatregel;
2. deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en bij de leden van de Tweede Kamer bekend te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

T. Flens (CDA)

A.C. Jongert (GroenLinks)

Mede ondertekend door:

VVD	GroenLinks	CDA
D66	PvdA	

Aangenomen/verworpen/ingetrokken (in te vullen door griffier)

			Voor	Tegen
1	Dhr E.A.M.A. Stokvis	VVD		
2	Dhr R. Blokzijl	VVD		
3	Mw J.G. Lagerwaard	VVD		
4	Dhr M.P. Alblas	VVD		
5	Dhr B.A.M. Baaten	VVD		
6	Dhr A.C. Jongert	GL		
7	Mw M.H.J. van der Pol-Gase	GL		
8	Mw A.M.C. van Duijnhoven	GL		
9	Mw N. van Dansik	GL		
10	Dhr T. Flens	CDA		
11	Mw A.M. Visser	CDA		
12	Dhr S.G.R. Julius	D66		
13	Dhr E.J. Taams	PvdA		

Griffier

konink hoofdelijke stemming aangenomen

From: Griffie
Sent: donderdag 14 oktober 2021 15:46:22
To: Info
Cc:
Subject: Graag inboeken FW: WNTweb Nieuwsbrief oktober 2021
Attachments: image003.emz

Van: info@wntweb.nl <noreply@gemeentewestland.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 15:20

Aan: Griffie <Griffie@GemeenteWestland.nl>

Onderwerp: WNTweb Nieuwsbrief oktober 2021

Westland Natuur en Techniek Web

oktober 2021
[online lezen](#) | [afmelden](#)

Ter bescherming van uw privacy is deze afbeelding niet automatisch gedownload. Als u deze afbeelding wilt weergeven, dient u externe inhoud in te schakelen op de Berichtenbalk.

WNTweb weer volop in bedrijf!

Honderden leskisten, gastlessen en excursies zijn er al geboekt via onze nieuwe boekingsgids. Wat fijn dat jullie ons weer weten te vinden en dat dagelijks tientallen kinderen weer de natuur in trekken en bedrijven bezoeken. WNTweb wil haar programma nog veel verder uitbreiden en professionaliseren. Daarover lees je in deze nieuwsbrief. Verder schrijven we over de Dag van de Techniek en nog veel meer activiteiten! Veel leesplezier!

Alternatief programma Dag van de Westlandse techniek

Op vrijdag 24 september jl. is de 13e editie van de dag van de Westlandse techniek gehouden. In verband met Corona deden nog niet alle scholen mee aan deze dag. Daarom biedt WNTweb in een tijdelijke techniekhotspot bij Elektravon in Naaldwijk een alternatief programma met verschillende technieken. Wij bieden voor de groepen 7 en 8 een ochtend- of middagprogramma. Denk aan: ruimtelijk inzicht bij het bouwen van kleine huisjes of een kasje, installeren van een elektrisch circuit, watertechniek of kennismaken met Legorobots en de opdrachten bij de internationale robotwedstrijd [First Lego League](#). Basisscholen kunnen dit interactieve techniekprogramma met meerdere klassen volgen. Voorlopig bieden wij deze activiteit tussen de herfst- en kerstvakantie aan. Heb je interesse, neem [contact](#) op met Paul Steyn om de mogelijkheden (ook het vervoer) te bespreken. Voor een sfeerbeeld, klik hieronder op de link.

[Lees meer](#)

Meer geld voor WNTweb

De gemeente Westland breidt de subsidie van WNTweb uit naar € 360.000,- per jaar voor de jaren 2022-2025, zodat WNTweb de komende jaren een breed technologie-programma kan ontwikkelen en een techniek-hotspot kan inrichten. In deze hotspot maken

Gezondheid & Techniek

Onze nieuwste leerlijn Gezondheid & Techniek is bijna klaar! En hij is hartstikke leuk, interactief en leerzaam geworden. We zoeken nog leerkrachten van groep 3 t/m 8 die de leerlijn willen testen en hun feedback geven. Dit kan vanaf de

kinderen van allerlei niveaus en leeftijden kennis met de diverse technieken in het Westlandse bedrijfsleven. Zo kunnen zij later gericht kiezen voor een opleiding en eventueel een baan aldaar.

herfstvakantie. Uiteraard zorgen wij voor duidelijke handleidingen en alle materialen. Wil jij hieraan meewerken? Geef dat dan door via info@wntweb.nl

Dag van de Westlandse Techniek was groot succes

Op vrijdag 24 september 2021 vond de Dag van de Westlandse Techniek 2021 plaats. Bijna 550 leerlingen uit groep 7 en 8 bezochten die ochtend twee techniekbedrijven. Zij maakten kennis met het bedrijf, kregen een rondleiding en gingen zelf met techniek aan de slag. Vakmensen van 22 verschillende bedrijven brachten in eenvoudige woorden hun passie voor techniek over op kinderen in de leeftijd van 9-12 jaar. In twee bezoeken van elk een uur kregen de kinderen een goed beeld van wat de bedrijven maken. Zo zagen zij op een laagdrempelige manier wat er komt kijken bij het werk in de techniek!

Interactieve bomenles

Tot de kerstvakantie is er een actieve buitenles over bomen te boeken bij de docenten van NME-centrum Kreekboerderij in 's-Gravenzande. De kinderen ontvangen per groepje een rugzak gevuld met materialen waarmee zij bomen goed gaan bekijken. Tijdens deze les leren de kinderen over verschillende bladvormen en bekijken ze het leven onder, in en op de boom. Ze gaan o.a. schorsafdrukken maken, de omtrek van dikke bomen meten, kriebelbeestjes ontdekken die bij de boom leven. Wil je deze les boeken? Dat kan via onderstaande link. Komt de tijd je niet zo goed uit? Neem dan contact op en we proberen samen een passend moment te vinden!

[Lees meer](#)

Klas in de kas

Vrijwilligersorganisatie Klas in de Kas heeft een stripboek laten maken met 64 strips van Ben de Westlandse Bij. Klas in de Kas is al meer dan veertig jaar actief om basisscholieren enthousiast te maken voor de tuinbouw. Dit doen vrijwilligers door op basisscholen gastlessen te geven waarin wordt verteld over de teelt, klimaatbeheersing en biologische gewasbescherming. Dit schooljaar krijgen alle kinderen die de gastles volgen het stripboek gratis mee naar huis! De activiteiten van Klas in de Kas voor scholen zijn te reserveren via onderstaande link.

[Lees meer](#)

Alliantie Schooltuinen aan de slag: 'Elk kind een schooltuin'

Vorige maand ging de Alliantie Schooltuinen van start. De ambitie van de Alliantie is om elk kind in de basisschooltijd toegang te laten krijgen tot een schooltuin. Uit het Onderzoek Schooltuinen blijkt dat veel basisschoolleraren graag met hun klas zouden schooltuinen, maar hiertoe geen mogelijkheid hebben. Momenteel heeft slechts ♦♦♦ op de vijf leerkrachten met hun klas een moestuin, terwijl 85 procent aangeeft zeker of misschien te willen tuinieren als zij hiertoe goede mogelijkheden heeft. Zij vinden het vooral belangrijk dat leerlingen actief buiten bezig zijn en zorg en verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen tuintje. Om een schooltuin net zo normaal te maken als een gymlokaal in het onderwijs, hebben GDO, IVN Natuureducatie, Adviesbureau Beleef & Weet en de ondernemers Rob Baan (Koppert Cress) en Simon Groot (East West Seed) de handen ineengeslagen. Als Alliantie Schooltuinen gaan zij de komende vier jaar het schooltuinieren op de kaart zetten en het onderwijs ondersteunen door middel van een landelijk kennisnetwerk, het verbinden van bestaande initiatieven en het stimuleren en faciliteren van nieuwe schooltuinen.

Kleuters en gezond eten

Het nieuwe schooljaar is voor de kleuters van basisschool De Vlieten gezond en bijzonder begonnen. Wethouder Piet Vreugdenhil kwam bij hen in de klas om het nieuwe lespakket over ♦vitamines eten' te introduceren. Hij heeft het prentenboek ♦Bram en de Toverspiegel' voorgelezen. De kinderen luisterden ademloos! Het boek Bram gaat over vitamines en gezond leven en is geschreven voor jonge kinderen. Met behulp van de toverspiegel leert Bram waarom gezonde voeding belangrijk is.

Kennismaken met Lego

Al jaren organiseren we in Westland de Lego robotwedstrijd First Lego League. Deze wedstrijd bestaat uit een [Challenge](#) voor kinderen van 9-15 jaar. Voor de jongere kinderen zijn er nieuwe categorie♦n, [Explore](#) (6-10 jaar) en [Discover](#) (4-6 jaar) bijgekomen. De opzet is uiteraard aangepast aan de leeftijd van de kinderen. De FLL is in februari 2022 gepland. We hebben ervaren dat vooral kinderen tussen 4-10 jaar zeer enthousiast zijn over het aanbod. Wil je met je klas kennismaken met de techniek van Lego? Neem dan [contact](#) op met Paul Steyn, programmamanager techniek om de mogelijkheden (ook het vervoer) te bespreken.

Ook in 2022 gratis groentezaden voor basisschool en bso

Ook dit jaar kunnen we scholen en bso's weer gratis moestuinpakketten aanbieden met zaden van groenteveredelingsbedrijf Rijk Zwaan. Vanwege overweldigende belangstelling uit het hele land heeft Rijk Zwaan het aantal pakketten verhoogd tot maar liefst 3500! Met als doel zoveel mogelijk kinderen kennis te laten maken met moestuinieren en gezonde groenten. Het pakket bestaat uit 10 zakjes met dit keer duizenden zaden voor snijbiet, bindsla, radijs, kropsla, tomaat, rode biet, prei, spinazie, peentjes en rucola. Genoeg voor een hele school. Op de zakjes staat een link naar de webpagina met uitgebreide informatie over de zaden en tips voor de moestuin. De zaden in het pakket zijn een natuurproduct, veilig voor mens en dier. Ze zijn vermeerderd met respect voor de natuur en vrij van bestrijdingsmiddelen. Wil je zo'n pakket ontvangen? Mail het dan voor 31 januari 2022 naar info@wntweb.nl. Wij zorgen ervoor dat je de zaden in maart 2022 per post ontvangt. Per school of BSO is 1 pakket beschikbaar. Wees er snel bij, want op = op.

Floriade-lessen

De tweede leslijn van Floriade in de klas is beschikbaar. Ditmaal ligt de

FLL zoekt coaches

De First Lego League (FLL) zoekt coaches! Het nieuwe FLL-seizoen is gestart. Deze internationale robotwedstrijd is voor leerlingen uit groep 7 en 8 van het PO en klas 1 en 2 van het VO. Als coach help je de leerlingen een robot te bouwen, programmeren en opdrachten uit te voeren. Interesse voor techniek en enig pedagogisch inzicht zijn hierbij voldoende. Kijk voor meer informatie op www.firstlegoleague.nl.

focus op het thema 'Feeding the City'. Aan het einde van het lesprogramma hebben de basisschoolleerlingen meer geleerd over gezonde voeding, hoe bijzonder en innovatief de Nederlandse tuinbouwsector is en het belang van de bij voor voedselvoorzieningen in en rondom de stad. De tweede en ook de eerste leslijn van Floriade Expo 2022 zijn voor alle basisscholen gratis te downloaden via onderstaande link. Een schoolreisje naar de Floriade is ook mogelijk.

[Lees meer](#)

Agenda

18-22 oktober [Breekweek](#) Westland
30 oktober [Nacht van de Nacht](#)
10 november Nationale Boomfeestdag

WNTweb

www.wntweb.nl

Met deze nieuwsbrief houden wij elkaar regelmatig op de hoogte van de ontwikkelingen en ervaringen met natuur-, milieu- en techniekeducatie. Deze nieuwsbrief is, net als het hele WNTweb programma, van ons allemaal. Ook meedoen? Lever je bijdrage aan bij info@wntweb.nl

BETROKKEN ORGANISATIES

Gemeente Westland
Gemeente Rotterdam
OBS Driekleur Daltonlocatie 's-Gravenzande
OBS Driekleur locatie Wilhelmina 's-Gravenzande
OBS De Willemschool Monster
Openbare Daltonschoon Honselersdijk
Openbare Daltonschoon Naaldwijk
Openbare Daltonschoon Poeldijk
OBS De Kyckert Wateringen
OBS De Vlieten De Lier
WSKO St. Jozefbasisschool Wateringen
WSKO Basisschool de Aventurijn Maasdijk
WSKO Basisschool de Verburch-hof Poeldijk
WSKO Basisschool De Regenboog Naaldwijk
WSKO Basisschool 't Startblok Honselersdijk
WSKO Basisschool De Hofvilla Wateringen
WSKO Basisschool De Zeester Monster
WSKO Montessorischool Naaldwijk
WSKO Basisschool "Bernadette" Naaldwijk
WSKO Basisschool "Joannes" Naaldwijk
WSKO Mariaschool Wateringen
WSKO John F. Kennedyschool 's-Gravenzande
WSKO Andreashof Kwintshul
WSKO Basisschool De Nieuwe Weg Poeldijk
WSKO Basisschool De Achtsprong De Lier
WSKO Waalcampus 's-Gravenzande
CBS Pieter van der Plas
CBS Rehoboth
CBS De Hoeksteen
CBS De Kameleon
CBS De Ouverture
CBS De Wegwijzer
CBS De Blinkerd
CBS Koningin Juliana
CBS Het Kompas
CBS Prins Willem-Alexander, de Lier
CBS Prins Maurits
CBS Prins Willem-Alexander, 's-Gravenzande
CBS De Groene Oase, Maasland
Jozefschool Hoek van Holland
PCBS De Driemaster Hoek van Holland

Inova Basisonderwijs Hoek van Holland
Eben Ha♦zerschool 's-Gravenzande
Eerste Westlandse Montessorischool Monster
Herman Broeren school en Herman Broerencollege Naaldwijk
SBO De Diamant Naaldwijk
SVCS Westerlee
Schakelklas Westland
Kinderopvang Okidoki
Villa Okidoki kinderopvang
Kinderopvang ZON!
Kinderdagverblijf & Buitenschoolse opvang Simba
2Samen kinderopvang
Kinderopvang De Lange Keizer
Stichting Kwest
Smallsteps Kinderopvang
Kinderopvang 't Blocky
BSO Kids Pleasure
Kinderdagverblijf De Zeebaboe
Kinderdagverblijf Satu
WNME-centrum De Kreekboerderij 's-Gravenzande
Vereniging 'Vrienden van het Staelduinse Bos'
Bakkie Fietsen
Okidoki Strandjutters
Prinsenbos
Dunea Natuureducatie
Westlands Museum
Tomatoworld
Bibliotheek Westland
Koppert Cress
Ernst & Young
Rijk Zwaan Zaadteelt en Zaadhandel B.V.
Schaapskudde Grazend Populair
Prominent
Lentiz
ISW
ROC Mondriaan
Glastuinbouw Nederland
MKB
VNO-NCW
VanderKruit SportsEvents
Agrarische Natuurvereniging Vockestaert
Boerderij Dijkshoorn
Boerderij Van der Kooij
Boerderij Zeeuw
Dierenbescherming
Egelopvang 't Stekeltje
GGD Haaglanden
Hoeve Bouwlust
Hoogheemraadschap van Delfland
Vogelopvang de Wulp
Intratuin ♦s-Gravenzande
Keringhuis Hoek van Holland
Molenadviseur.nl
Pluktuin / Natuur Atelier
Solar-Box
Sportvisserij Zuidwest Nederland
Klas in de kas
Kinderboerderij Kiboe Poeldijk
Joost Natuurlijk!
Honey Highway
Westland Cultuurweb
Van der Ende Groep

De volgende nieuwsbrief komt in december

Copyright ♦ 2020 Gemeente Westland, Alle rechten voorbehouden.
U heeft zich ingeschreven voor de WNTWEB-nieuwsbrief.

[Aanmelden](#) | [Reageren](#) | [Gegevens wijzigen](#) | [Afmelden](#)

From: Griffie
Sent: donderdag 14 oktober 2021 15:45:51
To: Info
Cc:
Subject: Graag inboeken FW: Handreiking 'Omgaan met armoede in de Jeugdgezondheid'
Attachments: Digitale brief gemeente Handreiking- 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid'.pdf; Handreiking _Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid vi2.pdf

Van: Communicatie NCJ <communicatie@ncj.nl>
Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 15:00
Onderwerp: Handreiking 'Omgaan met armoede in de Jeugdgezondheid'

Geachte lezer,

Graag wil ik u vragen om bijgevoegde brief en handreiking 'Omgaan met armoede in de Jeugdgezondheid' onder de aandacht te brengen van de raadsleden in uw gemeente.

Alvast hartelijk dank!

Hartelijke groet,

Arlette Vos- de Jong
Communicatieadviseur

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
T: 06-20231862
Werkdagen: ma | di | wo (o) | do | vr (o)
www.ncj.nl

[Bekijk hier onze interventies voor een impactvolle praktijk!](#)

Aan: Wethouder/beleidsmedewerker/adviseur Kinderarmoede

Utrecht, 14 oktober 2021

Geachte heer/mevrouw,

In Nederland groeit 1 op de 13 kinderen op in armoede. Professionals in de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg spelen een belangrijke rol in het signaleren en in de aanpak van kinderarmoede. Om hen te ondersteunen is de handreiking 'Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid' ontwikkeld. Deze is vandaag gelanceerd.

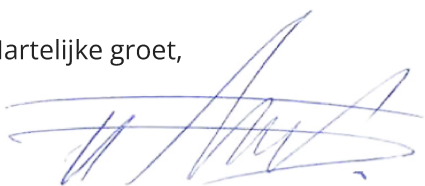
In de handreiking 'Omgaan met kinderarmoede in de jeugdgezondheid' beschrijven de lectoren Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) en Annelies Kassenberg (Hanzehogeschool Groningen), samen met Petra Kletter (adviseur Nederlands Centrum Jeugdgezondheid) concrete werkwijzen voor het Signaleren, het Ondersteunen en het Stimuleren (de S.O.S -aanpak) bij kinderarmoede. De 11 werkwijzen zijn in kaart gebracht aan de hand van inzichten uit de wetenschap, praktijk en ervaringskennis. De handreiking is het derde deel van een drieluik. Eerder werden de handreikingen '[Omgaan met armoede op scholen](#)' en '[Omgaan met armoede in het sociaal domein](#)' uitgebracht.

Hierbij sturen wij je een exemplaar van de handreiking voor de jeugdgezondheid. Armoede is vaak een gevolg van meerdere (complexe) factoren en vraagt om een brede aanpak. Om de gevolgen van (kinder)armoede te verkleinen, zijn de professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg hard nodig. Maar ook wethouders en beleidsmedewerkers van gemeenten zijn daarin onze bondgenoten en hebben hierin een taak. Wij roepen jullie dan ook op jullie rol te pakken en te stimuleren dat binnen jullie gemeente ook met deze handreiking aan de slag wordt gegaan!

Heb je vragen over deze handreiking? Mail dan naar Lieke van der Meulen, lvandermeulen@ncj.nl of bel 06-13 13 64 99. Heb je vragen of opmerkingen over de gemeentelijke aanpak van kinderarmoede? Mail dan naar Petra Kletter, pkletter@ncj.nl of bel 06-53 97 58 14.

Wil je de handreiking digitaal hebben? Bekijk ook ons [themadossier 'Aanpak armoede'](#).

Hartelijke groet,

Igor Ivakic
Directeur NCJ

Omgaan met armoede in de jeugd- gezondheid

Handreiking voor
professionals in de geboorte-
en jeugdgezondheidszorg

Oktober 2021

Colofon

Auteurs

Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam)

Annelies Kassenberg (Hanzehogeschool Groningen)

Petra Kletter (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid)
(m.m.v. Inge Ekenhorst en Liesbeth van der Ree).

Opdrachtgever

Divosa

Adviesraad

Divosa

GGD Gelderland Zuid

GGD Twente

Hogeschool Rotterdam

Kinderombudsman

Movisie

Nederlands Jeugdinstituut

Sterk uit Armoede

Kim Houben

Margreet de Ruiter

Riet Haasnoot

Hanneke Torij

Laura van den Heuvel

Christine Kuiper

Emma Verspoor

Lineke Smit, Martin Pragt

Meelezers handreiking

College Perinatale Zorg

Erasmus MC

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Sterk uit Armoede

Marlies Buurman

Adja Waelput

Lieke van der Meulen

Annamaria Evers, Selima Renes

Fotobronnen

De op deze foto's afgebeelde kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders leven niet zelf in armoede. Alle gebruikte beelden zijn afkomstig van Istockphoto.com. Met uitzondering van p. 1 (Canva), p. 8 en p. 31 (privébezit), p. 11 en 16 (NCJ).

Gebruik materiaal

Deze handreiking is bedoeld voor professionals in de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg en kan met de volgende bronvermelding vrij gebruikt worden: Lusse, M., Kassenberg, A. & Kletter, P. (2021). Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid. Handreiking voor professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg. Hogeschool Rotterdam, Hanzehogeschool Groningen & NCJ.

Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid

Handreiking voor professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg

Drieluik voor (jeugd-)professionals

Deze handreiking is bestemd voor professionals in de jeugdgezondheid (geboorte- en jeugdgezondheidszorg) en vormt een drieluik met de handreikingen [Omgaan met armoede op scholen](#) en [Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein](#). Dit drieluik biedt professionals in het brede jeugddomein handvatten om een passende rol op zich nemen in het omgaan met kinderarmoede en om daarin goed met elkaar samen te werken.

Inhoud

Voorwoord	6
1. Armoede en jeugdgezondheid	8
- Geboren worden en opgroeien in armoede	9
- Doel van de handreiking	10
1.1 Opgroeien in armoede	11
- Welke kinderen en jongeren leven in armoede?	11
- Gevolgen van opgroeien in armoede	11
1.2 De rol van professionals in de jeugdgezondheid	13
- De opdracht van professionals	13
- Attitude van professionals	14
- Integraal werken	15
1.3 Professionals versterken en faciliteren	15
- Investeren in professionals	15
- Faciliteren van professionals	16
Verder lezen	17
2. Werkwijzen	18
2.1 Signaleren	20
- Vertrouwen opbouwen	21
- Herkennen	24
- Bespreken	27
- Signalen verbinden	30
2.2 Ondersteunen	34
- Steun bij opgroeien	35
- Steun bij ouderschap	39
- Sociale steun	43
- Financiële en materiele steun	47
2.3 Stimuleren	52
- Lichamelijke gezondheid	53
- Mentale gezondheid	57
- Participatie	60
Bijlagen	63
- Screenings- en gespreksinstrumenten	63
- Signaleringslijst kinderarmoede	67
- Overzicht fondsen	69
Bronnen	72

Beste lezer,

Vroegsignalering van armoede past bij de preventieve taken van de jeugdgezondheidszorg en ook van de geboortezorg. Maar hoe pak je zoiets in de praktijk aan? Ik ben ervan overtuigd dat deze handreiking ons gaat helpen.

Door het onderzoek dat ik naar armoede deed, leerde ik anders naar ouders luisteren en andere vragen stellen. Daardoor veranderde mijn gesprek met hen en kwamen er verhalen tot leven die eerder voor mij verborgen bleven. Eerst dacht ik dat praten over armoede een taboe is. Maar ouders bleken best bereid om hierover te spreken. Omdat voor hen opvoeden en financiën onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Toch is armoede wel een precair gespreksonderwerp, dat een sensitieve, niet oordelende houding van professionals vraagt.

Ouders die opvoeden in armoede, hebben stress die overgaat op de kinderen. Daarom verdienen ze onze hulp en ons begrip. Wees wel alert op de bureaucratie waar ouders tegenaan kunnen lopen, als we hen doorverwijzen voor hulp. En vraag nog eens na of ouders voldoende geholpen zijn en minder stress ervaren.

Ik vermoed dat je net als ik nieuwe verhalen van ouders zult horen. Met behulp van deze handreiking kun je hen goed verder helpen. Laten wij met elkaar de verhalen van deze gezinnen levend houden en voor het voetlicht brengen van beleidsmakers en overheid. Daarmee dragen wij bij aan het verbeteren van de positieve gezondheid en de kwaliteit van leven van kinderen in armoede. Opdat een inclusieve samenleving kan ontstaan.

Mirjam Jobse

Verpleegkundig specialist in de Jeugdgezondheidszorg.

Beste lezer,

Ieder kind verdient de best mogelijke start in het leven en een optimale kans op een kansrijke en gezonde toekomst. Het is daarom van belang te voorkomen dat kinderen, bijvoorbeeld omdat zij in armoede opgroeien, gezondheidsproblemen of een ontwikkelingsachterstand oplopen. De gevolgen daarvan kunnen je hele leven merkbaar blijven.

Om armoede te voorkomen en te verminderen, werken het kabinet, gemeenten en maatschappelijke organisaties samen. Speciale aandacht is er voor kinderen. Het is mooi dat er in de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg steeds meer wordt gekeken naar de hele mens, naar de hele context. Uit welk gezin komt een kind, hoe is de woonsituatie, is er sprake van problemen bij de (aanstaande) ouders, en ook: waar ligt hun kracht?

Maar als er sprake is van armoede is er nog veel te winnen. Het is echter niet eenvoudig om (aanstaande) ouders snel in beeld te krijgen. Zij schamen zich soms voor hun situatie en vragen niet uit zichzelf om hulp en ondersteuning. Dat is begrijpelijk, maar maakt het lastig om hen gericht te ondersteunen.

Bijna alle kinderen en (aanstaande) ouders krijgen te maken met de geboorte- en de jeugdgezondheidszorg. De professionals in die domeinen kunnen daardoor een belangrijke schakel zijn in het signaleren van armoede en het ondersteunen van ouders bij de opvoeding van kinderen.

Maar hoe kom je erachter dat er armoede in een gezin is? Op welke signalen moet je letten en welke vervolgstappen kun je dan zetten? Op deze en veel meer vragen geeft deze handreiking antwoord. De handreiking biedt handvatten en handelingsperspectieven om armoede vroegtijdig te signaleren en er ook wat aan te doen.

Ik ben erg blij met deze handreiking. Het is een belangrijk middel om ervoor te zorgen dat álle kinderen de best mogelijke start krijgen. Ik hoop dat iedere medewerker in de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg de handreiking leest en ernaar handelt.

Paul Blokhuis

Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

1. Armoede en de jeugdgezondheid

Eén op de dertien kinderen in Nederland groeit op in armoede. In 2019 betrof dit ruim 251 duizend thuiswonende minderjarigen.¹ Hoewel het met veel van deze kinderen goed gaat, kan armoede ook veel stress met zich meebrengen. Geboren worden en opgroeien in armoede kan een negatieve invloed hebben op de gezondheid en ontwikkeling van kinderen en kan samenhangen met overgewicht, hechtings- en opvoedproblematiek.² Bij deze kinderen en jongeren staat het recht op een toereikende levensstandaard, goede ontwikkeling, huisvesting en gezondheid onder druk.³

Wanneer spreken we van armoede?

Volgens de Europese commissie zijn mensen arm wanneer *'de materiële, culturele en sociale middelen onvoldoende zijn om op een manier te leven die als minimaal aanvaardbaar wordt gezien in de samenleving waarin men leeft'*. Als grens van wat in Nederland financieel minimaal aanvaardbaar is, hanteert het SCP het *'niet veel, maar toereikend'* besteedbaar inkomen.⁴

Geboren worden en opgroeien in armoede

Professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg hebben elke dag de kans om iets voor kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede te betekenen. Zij hebben een preventieve taak in het bijdragen aan een veilige zwangerschap en geboorte en het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen en jongeren.⁵ Omdat deze professionals een belangrijke schakel zijn in het signaleren van armoede, is het relevant dat zij in staat zijn deze complexe problematiek te herkennen en daar handelingsbekwaam mee om te gaan.

Deze professionals richten zich op (aanstaande) ouders en hun kinderen in de leeftijdsgroepen:

- Ongeboren en pasgeboren kinderen (10 maanden voor tot 6 weken na de geboorte)
- Jonge kinderen (6 weken tot 4 jaar)
- Kinderen op de basisschool (4 tot 12 jaar)
- Jongeren in het voortgezet onderwijs (12 tot 18 jaar)

Wie zijn de professionals in de jeugdgezondheid?

In deze handreiking verstaan we onder professionals in de jeugdgezondheid de professionals die te maken hebben met de gezondheid van (ongeboren) kinderen, jongeren en hun (aanstaande) ouders.^a Deze handreiking is in de eerste plaats geschreven voor uitvoerend professionals in de eerstelijns geboortezorg (verloskundigen, kraamverzorgenden) en in de jeugdgezondheidszorg (jeugdverpleegkundigen en -artsen, doktersassistenten, verpleegkundig specialisten en artsen Maatschappij & Gezondheid), en ook voor beleids- en stafmedewerkers in geboortezorg en jeugdgezondheidszorg. De handreiking is bovendien bruikbaar voor huisartsen en hun praktijkondersteuners, voor kinderartsen en -verpleegkundigen werkzaam in ziekenhuizen en voor beleidsambtenaren bij gemeenten.

a Met ouders worden de volwassenen bedoeld die de dagelijkse zorg voor kinderen en jongeren op zich nemen, ook als dat één ouder, familieleden, pleegouders of andere verzorgers betreft. Met aanstaande ouders worden zwangere vrouwen en hun (eventuele) partner bedoeld, of stellen die zwanger willen worden.

Doel van de handreiking

De handreiking^b biedt een denk- en werkkader in het omgaan met kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die in armoede leven. Elf werkwijzen bieden handvatten voor professionals om de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren in kwetsbare omstandigheden te vergroten. De focus ligt hierbij op preventie en vroegtijdig signaleren en op het versterken van hechting, ouderschap, weerbaarheid en gezondheid⁶. De werkwijzen sluiten aan bij een brede definitie van gezondheid, bijvoorbeeld die van positieve gezondheid (het vermogen om zich aan te passen en eigen regie te voeren binnen fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven). Naast fysieke en mentale gezondheid is hierbij ook aandacht voor de **dimensies** zingeving, welbevinden, maatschappelijke participatie en dagelijks functioneren.

Met deze handreiking kunnen professionals in de jeugdgezondheid (geboorte- en jeugdgezondheidszorg) hun eigen aanpak tegen het licht houden en desgewenst op maat aanscherpen of uitbreiden. Ook biedt de handreiking professionals beter zicht op hun rol in het omgaan met armoede en op die van andere professionals en organisaties die gezinnen in armoede ondersteunen. Samen met de twee handreikingen voor professionals uit het onderwijs en het sociaal domein bevordert het drieluik de noodzakelijke afstemming en samenwerking.

ONLINE VERWIJZINGEN

De **blauwe woorden** in de tekst verwijzen naar relevante websites, emailadressen en films. In de digitale versie van deze handreiking (zie links op achterpagina), kunt u daar direct naar doorlinken.

- ^b Deze handreiking is gebaseerd op inzichten uit wetenschap, praktijk en ervaringsdeskundigheid. Onder 107 professionals uit geboorte- en jeugdgezondheidszorg (geworven door de aandachtsfunctionarissen Aanpak Armoede JGZ) en ervaringswerkers is een online Delphi-raadpleging uitgevoerd. Met 16 professionals zijn de uitkomsten van de brede raadpleging uitgediept in twee online expertmeetings (voor ongeboren, pasgeboren en jonge kinderen en voor kinderen en jongeren 4 – 12 jaar).

1.1 Opgroeien in armoede

Welke kinderen en jongeren leven in armoede?

Armoede kan iedereen overkomen, ook gezinnen bij wie je het op het eerste gezicht niet verwacht. In absolute aantallen komt armoede het meest voor bij kinderen en jongeren met werkende ouders die weinig uren werken en/of een flexcontract hebben, of structureel te weinig verdienen in sectoren als schoonmaak, horeca en retail.⁷ Verborgene armoede komt vooral voor bij zelfstandig ondernemers.⁸ Armoede komt daarnaast relatief vaker voor bij kinderen van alleenstaande ouders⁹ of die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, omdat dat niet hun moedertaal is (bijvoorbeeld bij vluchtelingen)¹⁰ of omdat zij **laaggeletterd** zijn. Voor mensen met een **licht verstandelijke beperking**¹¹ kan het lastig zijn om financieel zelfredzaam te zijn, brieven te begrijpen, formulieren in te vullen en informatie te vinden.¹² Bij jongeren is de 18^e verjaardag en het moment dat zij uit huis gaan kwetsbaar,¹³ omdat zij vanaf dat moment zelf financieel verantwoordelijk zijn. Geldzorgen kunnen er bovendien ook zijn in gezinnen onder de lage inkomensgrens van 130% van het sociale minimum.¹⁴

Naast gezinnen waar armoede van de ene generatie op de andere wordt overgedragen, zijn er ook gezinnen die als gevolg van omstandigheden (ziekte, werkloosheid, faillissement, echtscheiding, toeslagenaffaire of pandemie) geldzorgen hebben. De vaste lasten van deze gezinnen passen hierdoor niet meer bij hun opeens gedaalde inkomen en het is niet altijd mogelijk deze lasten aan te passen.

Gevolgen van opgroeien in armoede

Hoewel er gezinnen zijn die het lukt om in een positieve sfeer met weinig geld rond te komen, vraagt het leven in armoede in alle gevallen veel van de veerkracht van kinderen en jongeren en hun (aanstaande) ouders. Armoede kan veel stress met zich meebrengen. Bij ongeboren en jonge kinderen kan armoede bijdragen aan ongezonde en chronische **Early Life Stress**.¹⁵ Dit heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van hun brein en lichaam en kan op latere leeftijd leiden tot burn-out, eetstoornissen, depressie en verslaving.¹⁶ Oudere kinderen en jongeren die in armoede opgroeien geven aan dat zij thuis stress en spanning ervaren door de zorgen die zij zelf hebben over de geldproblemen en/of instabiele thuissituatie.¹⁷ Deze zorgen en stress,¹⁸ zetten

de ontwikkeling van hun executieve functies (impulsbeheersing, emotieregulatie, planning, besluitvorming en werkgeheugen) onder druk.¹⁹ Dit vergroot het risico op een minder goede taal- en cognitieve ontwikkeling, lagere schoolprestaties en voortijdig schoolverlaten. Armoede kan ook de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen belemmeren.²⁰ Dit kan leiden tot een laag zelfbeeld, meer gepest worden en sociaal isolement. Kinderen in armoede eten gemiddeld ongezonder en bewegen minder dan andere kinderen en leven daarmee minder gezond.²¹ Dit kan leiden tot overgewicht, obesitas of diabetes type-2,²² gezondheidsproblemen op latere leeftijd²³ zoals hart- en vaatziekten, gewrichtsklachten en kanker, en tot een kortere levensverwachting en minder gezonde levensjaren.²⁴ Bovendien leven zij vaker in minder veilige buurten, waar minder goede rolmodellen en faciliteiten beschikbaar zijn.²⁵

“Armoede is best wel een rot gevoel. Want van buiten liet ik eigenlijk wel gewoon zien dat ik blij was maar van binnen was het niet fijn. Ik zette eigenlijk gewoon een masker op.”

Meisje, 10 jaar

Bij (aanstaande) ouders kan de stress als gevolg van geld- en andere zorgen eveneens leiden tot het niet goed functioneren van hun executieve functies (en/of tot een postpartum depressie),²⁶ waardoor hun doen- en denkvermogen onder druk staat. Ouders leven dan soms meer met de dag, en zijn minder goed in staat beslissingen te nemen die gericht zijn op de lange termijn.²⁷ Hoewel deze ouders veel van hun kinderen houden en goede intenties hebben, bestaat het risico dat zij minder geduldig, inlevend en aanmoedigend zijn dan ouders zonder financiële zorgen en dat zij minder aandacht hebben voor hun kinderen en soms strenger straffen.²⁸ In deze gezinnen staat de band tussen ouders en kinderen en de hechting van kinderen onder druk. In bijna de helft van de gezinnen waar kindermishandeling plaatsvindt, blijkt sprake van armoede.²⁹ De Kinderombudsman adviseert in haar rapport de aanpak van armoede meer te richten op de thuissituatie, zodat kinderen zich vanuit een goede relatie met hun ouders kunnen ontwikkelen.³⁰ Maatwerk per gezin is daarbij noodzakelijk.

1.2 De rol van professionals in de jeugdgezondheid

De opdracht van professionals

Professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg zien bijna alle (toekomstige) gezinnen.³¹ Zij zijn hiermee bij uitstek in de positie om geld- en andere zorgen te signaleren die het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen en jongeren belemmeren én om de beschermende factoren in kaart te brengen die ook in elk gezin aanwezig zijn. Zo kunnen zij kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders ondersteunen en ontzorgen. Preventie en vroegsignalering van medische en **psychosociale problemen** behoren tot de basistaken van professionals in de jeugdgezondheid (Zie ook de Wet Publieke Gezondheid).³² Deze taak is vooral relevant bij (aanstaande) gezinnen in kwetsbare omstandigheden, waarbij extra aandacht nodig is voor het versterken van de eigen kracht.³³ Het is belangrijk die steunende rol te benadrukken. Juist voor deze gezinnen, die door eerdere ervaringen soms argwanend tegenover professionals kunnen staan.³⁴ Vroegsignalering kan leiden tot een vorm van risicoanalyse die ouders zien als een inbreuk op hun privacy. Zij kunnen de consulten daardoor eerder als controlerend dan als ondersteunend ervaren.³⁵ Het samen met kind, jongere of (aanstaande) ouder maken van een gezamenlijke inschatting van de best passende ondersteuning voor het gezin op basis van een analyse van hun krachten en behoeften, draagt bij aan de tevredenheid van ouders.³⁶ Dit kan bijvoorbeeld met de **GIZ-methodiek** (Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften).

Het aantal contactmomenten van de professionals jeugdgezondheid met de kinderen, jongeren en hun ouders is vooral vanaf het 4^e levensjaar beperkt. Goede afstemming en samenwerking met lokale partners is dan extra belangrijk. Er is maatwerk nodig bij kinderen, jongeren en hun (aanstaande) ouders met complexe omstandigheden. Zoals armoede bij tienerzwangerschappen en/of lage gezondheidsvaardigheden³⁷ (het vermogen om informatie over gezondheid te verkrijgen, begrijpen, beoordelen en te gebruiken bij het nemen van gezondheid gerelateerde beslissingen).³⁸ De afweging voor contact op maat wordt gemaakt op basis van de eigen behoefte van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders, op basis van de inschatting van de professional en/of op basis van triagevragenlijsten.³⁹ Bovendien kunnen gemeenten extra inzet voor bepaalde groepen financieel mogelijk maken. Bijvoorbeeld door inkoop van extra interventies en/of door inzet op samenwerking zoals bij [Kansrijke Start](#).

Attitude van professionals

De basishouding van professionals in het omgaan met kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede is essentieel (zie ook de werkwijze Vertrouwen opbouwen):

- Luister naar kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders - ook naar hun lichaamstaal - en naar hun verschillende perspectieven. Zorg voor gezamenlijke besluitvorming (shared decision making)⁴⁰. Zie bijvoorbeeld de [Toolkit Het beste besluit](#) van de Kinderombudsman.⁴¹
- Bied laagdrempelig contact, vanuit een gelijkwaardige relatie⁴² in een ontspannen sfeer.
- Oordeel niet. Ouders oordelen vaak al hard genoeg over zichzelf. Erken dat problemen vaak een gevolg zijn van omstandigheden en dat stress het denk- en doenvermogen belemmert.⁴³
- Versterk wat goed gaat, het sociale netwerk en de eigen kracht⁴⁴ en heb oog voor veerkracht en de liefde van (aanstaande) ouders voor hun kinderen.⁴⁵
- Wees empathisch, toegankelijk en toon belangstelling. Wees preventief, vraaggericht. Neem voldoende tijd om zorgen te bespreken⁴⁶ en communiceer reëel over wat je kunt betekenen.
- Geef waardevrije informatie en advies - als dit gevraagd wordt - zodat kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders geïnformeerde keuzes kunnen maken (informed consent).⁴⁷
- Wees proactief en handel (als de situatie dat vraagt en het gezin het wil). Zorg bijvoorbeeld voor toeleiding naar steun bij acute zorgen om eten, energie-afsluiting en huisvesting.

*'De medewerker van Jeugd & Gezin is er vol voor gegaan.
Die heeft constant meegedacht met ons, die heeft constant
naast ons gestaan.'*

Een moeder

Integraal werken

Vanwege de complexiteit van de armoedeproblematiek is het belangrijk multidisciplinair en lijnoverstijgend⁴⁸ samen te werken met professionals binnen de jeugdgezondheid (geboorte- en jeugdgezondheidszorg) en uit de andere jeugddomeinen (kinderopvang, onderwijs en sociaal domein)⁴⁹ en om oog te hebben voor alle leefgebieden (bijvoorbeeld ook de huisvesting). Een goed voorbeeld van lokale samenwerking is de **lokale coalities** binnen het actieprogramma Kansrijke Start.⁵⁰

Algemene uitgangspunten bij integrale samenwerking zijn:⁵¹

- Zet het (ongeboren) kind, de jongere en de (aanstaande) ouder en wat zij nodig hebben voor hun gezondheid en ontwikkelingskansen centraal.
- Investeer in preventie en vroegtijdige inzet van hulp.⁵²
- Wees alert rond transitiemomenten. Bijvoorbeeld de overdracht van kraamzorg naar de JGZ (zie het **prenataal huisbezoek**) of de overstap van het kind van de basisschool naar het voortgezet onderwijs.
- Zorg voor een doorlopend zorgplan, waarin de te bieden zorg op elkaar is afgestemd.
- Zorg dat één professional een regisserende rol heeft en aanspreekpunt is voor zowel het gezin als voor de betrokken professionals (**één gezin, één plan en één regisseur**).⁵³
- Zoek de balans tussen het niet beschadigen van de vertrouwensband met gezinnen en het delen van informatie met andere instanties om de juiste ondersteuning te bieden. Vraag ouders of je contact mag opnemen of gegevens mag delen en leg uit waarom je dat wilt doen (zie ook de zorgvuldigheidseisen van de geldende beroepscode).

1.3 Professionals versterken en faciliteren

Professionals in de jeugdgezondheid spelen een belangrijke rol in het signaleren van armoede en in het helpen voorkomen dat dit leidt tot problemen in de gezondheid, ontwikkeling en opvoeding. Het helpt hen als zij meer kennis krijgen over wat opgroeien of leven in armoede betekent en als zij weten wat ze kunnen doen. Deze handreiking geeft hen daarin handvatten. De handreiking laat ook zien waar de gemeenten en de organisaties waarvoor zij werken een taak hebben.

Investeren in professionals

Organisaties en gemeenten:

- Maak professionals bewust van het leven in armoede door het hen te laten ervaren. Bijvoorbeeld met de armoede-experience, de €50,- week of het **Overleefhuis**.
- Versterk de bewustwording van armoede door opleiding en scholing. Bijvoorbeeld in een training van het **NCJ** of **de Vonk** of via lokale of regionale mogelijkheden (bijvoorbeeld bij **Hogeschool Saxion**). Neem het thema ook mee in trainingen gericht op aan armoede gelieerde thema's zoals Early Life Stress, hechtingsproblematiek, kindermishandeling, overgewicht of alleenstaand ouderschap.
- Vorm of benut leerkringen of -netwerken waarin professionals de eigen praktijk evalueren en op basis daarvan leren wat minder goed en beter werkt. Werk hierin bij voorkeur samen met ervaringswerkers: ouders met ervaring met leven in armoede die een opleiding hebben gevolgd -bijvoorbeeld bij **Sterk uit armoede** of **Howie the Harp**- om deze ervaring in te kunnen zetten in de begeleiding van anderen.
- Laat professionele en ervaringskennis in een tandem met elkaar samenwerken, zodat ze elkaar versterken.

Faciliteren van professionals

Gemeenten:

- Analyseer op basis van data (bijvoorbeeld over vroeggeboorte, inkomen en jeugdgezondheid) welke problematiek lokaal speelt en bij wie. Baseer daarop een integraal, lokaal plan om de problematiek aan te pakken en volg of dit plan tot het gewenste resultaat leidt (zie [Smart Start](#)).
- Zorg voor een vindbaar, duidelijk en actueel overzicht van lokale regelingen en fondsen (zie overzicht Fondsen voor landelijke fondsen).
- Zorg voor een sociale kaart van lokale organisaties die steun bieden aan gezinnen in armoede (zie bijvoorbeeld [Geef armoede een gezicht](#)) en houd deze actueel.
- Faciliteer de samenwerking tussen lokale partijen die zich met jeugd en jeugdgezondheid bezighouden. Zorg daarbij voor afstemming van beleid -lokaal en waar nodig regionaal- en ga actief aan de slag met het bouwen/verstevigen van lokale coalities zoals [Kansrijke Start](#).
- Zoek contact met het [Netwerk Regionale Consortia Geboortezorg](#). Zij hebben een groot netwerk in de regio. Zowel bij Verloskundige Samenwerkingsverbanden (VSV's) als bij (andere) Kansrijke Start partners.
- Stel aandachtsfunctionarissen armoede aan om blijvend aandacht te vragen voor dit thema.
- Koop programma's in die professionals helpen extra zorg te besteden aan kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in kwetsbare situaties. Bijvoorbeeld [Nu Niet Zwanger](#), [\(Pre\)Spark](#), [VoorZorg](#) of [Stevig Ouderschap](#).
- Bied kwetsbare jonge ouders kosteloos extra kraamzorg en bied kwetsbare kinderen (waaronder kinderen in armoede) een gratis plaats op de peuterspeelzaal of voorschool.

Verder lezen

- De Koning, D. (2021). *Baby's onder stress. Stressbegeleiding van (aanstaande) ouders in de geboortezorg*. Amsterdam: SWP.
- Hosper, K. & Van Loenen, T. (2021). *Leven met ongezonde stress. Aandacht voor chronische stress in de aanpak van gezondheidsverschillen*. Utrecht: Pharos.
- Jungmann, N., Veer, A. van der, Hartogh, V. den & Dolsma, M. (2020). *Geldzorgen in de huisartsenpraktijk*. Over het belang van vroegsignalering en verwijzing. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden in armoede. Derde herziene versie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kinderombudsman (2017). *Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede*. Den Haag: Kinderombudsman.
- Madern, T. & van der Meulen, B. (2019). *Zorgen over geld? Praten helpt. Handreiking: signaleren van geldzorgen*. Utrecht: gemeente Utrecht, Hogeschool Utrecht.
- Omlo, J., Talman, J., Grubben, L., & de Ruig, L. (2021). *Kansrijk armoedebeleid voor kinderen. Portretten van kinderen en knelpunten en kansen voor een integraal beleid*. Leiden: De beleidsonderzoekers & Bureau Omlo.
- Roseboom, T. (2018). *De eerste 1000 dagen. Het fundamentele belang van een goed begin vanuit biologisch, medisch en maatschappelijk perspectief*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Sociaal Economische Raad (2017). *Opgroeien zonder armoede*. Den Haag: SER.

Actuele en relevante websites

www.dekinderombudsman.nl/themas/armoede
www.divosa.nl/onderwerpen/armoede-en-sociale-uitsluiting
www.divosa.nl/onderwerpen/armoede-en-sociale-uitsluiting
www.kansrijkestartnl.nl/
www.kennisnetgeboortezorg.nl/kansrijke-start-2/
www.movisie.nl/armoede-schulden
www.ncj.nl/themadossiers/aanpak-armoede/
www.ncj.nl/themadossiers/earlylifestress/
www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Armoede
www.pharos.nl/infosheets/kansrijke-start-armoede
www.verwey-jonker.nl/themas/armoede

2. Werkwijzen

Dit tweede deel van de handreiking bestaat uit elf werkwijzen.^c De werkwijzen kunnen helpen armoede te signaleren en kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede te ondersteunen en stimuleren. Daarbij is er steeds aandacht voor verschillende leeftijdsfasen en voor het bevorderen van de samenwerking tussen professionals binnen en buiten de jeugdgezondheid. Professionals kunnen de werkwijzen naar eigen wens en inzicht op maat maken en toepassen.

De werkwijzen zijn onderverdeeld in drie categorieën en richten zich op:

- Het **signaleren** en bespreekbaar maken van armoede. Zodat alle kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede worden gezien (zie 2.1);
- Het **ondersteunen** bij armoede van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Zodat alle kinderen en jongeren kunnen meedoen (zie 2.2);
- Het **stimuleren** van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Zodat preventie en toekomstkansen voor alle kinderen en jongeren worden versterkt en de cirkel van armoede doorbroken kan worden (zie 2.3).

De categorieën signaleren, ondersteunen en stimuleren zijn niet per se volgordeijk.

Werkwijzen per categorie		
 Signaleren	 Ondersteunen	 Stimuleren
Vertrouwen opbouwen	Steun bij opgroeien	Lichamelijke gezondheid
Herkennen	Steun bij ouderschap	Mentale gezondheid
Bespreken	Sociale steun	Participatie
Signalen verbinden	Financiële en materiële steun	

Gecombineerde interventies voor kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die zich richten op meerdere levensgebieden zijn het meeste effectief.⁵⁴ Dat vraagt van professionals, organisaties en gemeenten om - in gesprek met de doelgroep en op maat - een breed palet aan onderbouwde interventies in te zetten.

^c De werkwijzen zijn voortgekomen uit een raadpleging in het veld van geboortezorg en jeugdgezondheidszorg, reeds bestaande werkwijzen en nadere onderbouwing vanuit literatuur en internetbronnen. De handreiking in zijn geheel is meegelezen door de leden van de adviesraad en andere experts (zie colofon). Elke werkwijze is bovendien meegelezen door nog minimaal een onderzoeker, een professional en een ervaringswerker.

2.1 Signaleren

Vertrouwen opbouwen

Wat

Het opbouwen van vertrouwen tussen professionals en kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders om voorwaarden te creëren om armoede bespreekbaar te maken.

Waarom

Kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders ervaren een drempel om geld- en andere zorgen kenbaar te maken omdat ze zich schamen voor hun armoede⁵⁵. Dit geldt zeker als zij slechte ervaringen hebben met professionals of bang zijn dat het signaleren van risico's kan leiden tot het uit huis plaatsen van kinderen.⁵⁶ Wederzijds vertrouwen draagt eraan bij dat gezinnen gebruik maken van de diensten van de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg, dat zij tevreden zijn over deze diensten⁵⁷ en aan het willen delen van hun zorgen. Het opbouwen van vertrouwen gaat vooraf aan het verlenen van ondersteuning en aan signalering met behulp van screeningsinstrumenten (zie werkwijze Herkennen).⁵⁸

Hoe

Zichtbaar

- Ben regelmatig aanwezig op plekken waar ouders komen zoals huiskamers, koffie-ochtenden en ouderbijeenkomsten bij buurthuizen, bibliotheken, peuterspeelzalen en scholen/integrale kindcentra.
- Wees proactief en zoek contact met ouders die geen gebruik maken van de diensten van geboorte- en jeugdgezondheidszorg. Zeker als er zorgen zijn, bijvoorbeeld bij ouders die recent gescheiden zijn, werk hebben verloren, naar Nederland zijn gevlucht, een VVE-indicatie hebben en/of geen gebruik maken van de peuterspeelzaal (zie werkwijze Signalen verbinden). Licht toe waarom je contact zoekt en voorkom dat ouders angstig worden.
- Informeer (aanstaande) ouders over de samenwerking tussen geboortezorg en jeugdgezondheidszorg. Maak concreet wanneer welke professional welke diensten aanbiedt.⁵⁹
- Maak gebruik van de mogelijkheden die er zijn⁶⁰ om vooral met kwetsbare kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders extra contactmomenten te hebben. Zoals het **prenataal huisbezoek**, het huisbezoek van de kraamzorg en/of extra consulten bij de verloskundige, jeugdverpleegkundige, jeugd- of huisarts.⁶¹
- Wees bereikbaar: beantwoord telefoontjes, appjes, voicemails en mailtjes altijd.

Bekend

- Ken de buurt waarin de gezinnen leven. Bijvoorbeeld de sociaaleconomische situatie, voorzieningen binnen en buiten en sleutelfiguren.
- Leer het gezin en hun achtergrond kennen. Bijvoorbeeld in een (verloskundige) intake of kennismakingsgesprek.
- Heb persoonlijk contact met kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders, voordat een vragenlijst wordt uitgezet.
- Bied zo veel mogelijk een vast gezicht, ga op huisbezoek en zet ervaringswerkers of sleutelfiguren in.

Empathisch

- Heb oog voor het gezin en voor het perspectief van de verschillende gezinsleden⁶² en voor een diversiteit aan leef- en opvoedstijlen.
- Ga in gesprek vanuit oprechte interesse, neem de tijd en heb oog voor lichaamstaal.
- Bejegen het gezin positief⁶³ en heb oog voor zaken die goed gaan en benoem die.
- Help ouders met kleine reminders herinneren aan afspraken, heb begrip als zij minder snel in actie komen en sneller opgeven en waardeer kleine stappen.⁶⁴
- Pas de communicatie aan op het taal- en abstractieniveau en de basale kennis van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Zoek waar nodig iemand uit het netwerk van het gezin en zet een tolk in. Voer (zeker eerste) gesprekken met **vluchtelinggezinnen** samen met hun contactpersoon van Vluchtelingen Werk Nederland.

Betrouwbaar

- Heb vertrouwen in kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders.
- Geef duidelijk aan wat (aanstaande) ouders en kinderen kunnen verwachten (wat kan je wel bieden en wat niet) en wat je van hen verwacht. Vertel wat je gaat doen en waarom. Bijvoorbeeld waarom je bepaalde vragen stelt en wat er gebeurt met de antwoorden.
- Beloof geen dingen die je niet kunt waarmaken. Kom gemaakte afspraken na en wees eerlijk als dat niet lukt.
- Vraag toestemming als je iets wilt delen met anderen (ook met andere gezinsleden) wat jou in vertrouwen is verteld en licht toe waarom je dit wilt delen.

Samenwerken

Ben goed bekend met het **netwerk** van formele en informele organisaties in de wijk en met sleutelfiguren. Benut het vertrouwen dat professionals of sleutelfiguren die vaker, langduriger of intensiever contact hebben met het gezin al hebben, om hen toe te leiden naar andere professionals in het netwerk of de keten. Een warme overdracht en een gezamenlijk huisbezoek zijn hierbij behulpzaam (zie werkwijze Signalen verbinden) en helpt ook voorkomen dat gezinnen hun verhaal steeds opnieuw moeten doen.

Maak lokaal afspraken over welke professional aanwezig zal zijn bij welke bijeenkomst en over het gezamenlijk realiseren van flyers en berichten in de lokale pers. Hou teksten daarbij kort en eenvoudig (zonder vakjargon) en maak gebruik van beeld.

Voorwaarden

Investeer als organisatie en gemeente in continuïteit en vaste contactpersonen. Werk als organisatie aan bewustwording van (de eigen opvattingen over) armoede van professionals en vandaaruit aan een empathische houding. Benader als organisatie of gemeente ook professionals met empathie. Erken hun professionaliteit en biedt hen vrijheid in het maken van eigen keuzes en het indelen van tijd.

“Professionals willen graag iets betekenen voor kinderen en ouders, maar hebben het te druk. Ze zijn altijd bezig met hoe het moet, altijd staat de volgende alweer in de rij. Ze zijn heel vriendelijk, maar dat is een standaard vriendelijkheid, voor iedereen hetzelfde. Het zou fijn zijn als ze de mensen meer zien, eerst een gesprekje voeren, zodat ouders zich meer durven openstellen.”

Een ervaringswerker, Sterk uit armoede

Verantwoording

De theoretische onderbouwing komt uit de presentietheorie,⁶⁵ de positieve basishouding⁶⁶ en stress-sensitief werken.⁶⁷ De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Marjolein Keij, Wendi van Helden, Marjolijn van Leeuwen en Feia Hemke (Pharos), Renate de Bie (Kansrijke Start VWS) en Erica Stam (Yunio).

Wat

Het (vroeg)signaleren van kinderen en jongeren die in armoede opgroeien en hun (aanstaande) ouders.

Waarom

Kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die in armoede leven zullen financiële zorgen niet snel zelf aankaarten. Dit doen zij niet uit schaamte⁶⁸ of omdat zij zich niet realiseren dat armoede doorwerkt op de gezondheid van hun kinderen.⁶⁹

Het is daarom niet altijd eenvoudig voor professionals om armoede te herkennen. Dit is zeker het geval als er geen zichtbare kenmerken zijn⁷⁰. Gezinnen brengen veel offers om hun kind geen uitzondering te laten zijn en kopen bijvoorbeeld dus toch dure kleding of laten hun kind mee gaan met een schoolreis die zij nauwelijks kunnen betalen. Weet dat armoede ook voorkomt bij gezinnen waarvan je het niet verwacht (hoogopgeleid, werkend) en dat financiële problemen direct of indirect oorzaak kunnen zijn van heel verschillende gezondheidsklachten zoals mentale klachten, fysieke klachten en een ongezonde leefstijl.⁷¹

Het vroegtijdig signaleren van armoede helpt voorkomen dat kinderen langdurig worden blootgesteld aan stress. Signalen over problemen thuis kunnen een aanknopingspunt zijn om (geld-)zorgen bespreekbaar te maken. De periodieke signalering die bij iedere zwangere, kind of jongere wordt gedaan, de verhalen van de gezinnen en de professionele duiding daarvan, dragen eraan bij dat kinderen en jongeren in armoede vroegtijdig in beeld zijn.⁷² Bij een vermoeden van achterliggende zorgen in het gezin kunnen professionals doorvragen naar specifieke risico- en beschermende factoren,⁷³ of gebruik maken van een gevalideerd screeningsinstrument.

Hoe

Herkennen armoede algemeen

- Wees in je dagelijkse praktijk alert op signalen, risicomomenten en situaties van armoede. Gebruik daarbij een signaleringslijst of screeninginstrument. Bijvoorbeeld de armoedesignalen uit de [GIZ-methodiek](#), vragen om de [financiële situatie](#) van patiënten in te schatten, de gesprekstools van [Positieve gezondheid](#), [Mind2care](#) (voor verloskundigen) of de [Checklist Vroegsignalering in de kraamtijd](#) (voor kraamverzorgenden). (Zie de bijlagen Signaleringslijst kinderarmoede en Screenings- en gespreksinstrumenten).

Voeg aan de standaard screeningsinstrumenten (zie bijlage Screenings- en gespreksinstrumenten) een of meerdere specifieke vragen toe over financiële problemen. Bijvoorbeeld bij achtergrondkenmerken: *'Moet uw gezin rondkomen van een uitkering (bijstand, WW, WAO ANW)?'* of screeningsvragen: *'Heeft u vanwege geldzorgen wel eens iets niet voor uw kind kunnen kopen wat u wel had willen kopen?'*, *'Moet u ten gevolge van geldgebrek bezuinigen op uitgaven die voor de gezondheid van uw kind van belang zijn?'*. Leg uit waarom je dit vraagt, dan vinden ouders het minder vervelend.⁷⁴

Ongeboren, pasgeboren en jonge kind

- Herken vroegtijdig signalen die in een gezin tot problemen kunnen leiden. Gebruik hiervoor de [checklist 'vroegsignalering in de kraamzorg'](#) of de [GIZ-methodiek](#) met specifieke schema's die inspelen op de situatie rondom de geboorte (zie bijlage Screenings- en gespreksinstrumenten) en wees alert op [post partum depressie](#).
- Registreer als verloskundige signalen en werk samen met de jeugdverpleegkundige die daardoor beter voorbereid op (prenataal) huisbezoek kan gaan en kan ondersteunen.⁷⁵
- Volg de psychosociale ontwikkeling van kinderen stapsgewijs om zo eventuele problemen in de ontwikkeling van kinderen vroegtijdig te signaleren en met ouders te bespreken. Gebruik hierbij erkende methodieken als de [\(pre\)SPARK](#), de [GIZ-methodiek](#) of [SamenStarten](#).
- Maak bij zorgen over de thuissituatie van een kind vaker dan de reguliere contactmomenten een afspraak.⁷⁶

Kind op basisschool en jongere in het voortgezet onderwijs

- Voeg vragen of stellingen aan het gezondheidsonderzoek toe over het gebrek aan middelen die nadelige gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid en de ontwikkeling van het kind of de jongere. Bijvoorbeeld: *'Door geldgebrek is mijn kind geen lid van een sportclub'* en ga met ouders in gesprek over het antwoord.⁷⁷
- Laat kinderen vanaf 8 jaar de [Kindtool Mijn Positieve Gezondheid](#) invullen om zicht te krijgen op wat zij belangrijk vinden als het gaat om hun gezondheid (zie ook de werkwijze Fysieke gezondheid).

- Gebruik in contact met scholen de methodieken [PATS](#) en [M@ZL](#) om zorgwekkend (soms aan geldzorgen gerelateerd) ziekteverzuim vroegtijdig te signaleren en ernaar te handelen (zie ook werkwijze Signalen verbinden).
- Gebruik de [GIZ-methodiek](#) met de schema's voor kinderen en jongeren om zicht te krijgen op wat er goed gaat, wat zij lastig vinden of waar zij zorgen over hebben.

Samenwerken

Om vroegtijdig en adequaat te kunnen signaleren is het belangrijk dat professionals in de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg bij twijfel signalen met elkaar en ook met professionals in het sociaal domein, kinderopvang en onderwijs bespreken.

Voorwaarden

Bied als organisatie nascholing over het vroegtijdig signaleren van risico's die het opgroeien van kinderen bedreigen.⁷⁸ Bijvoorbeeld om kennis te verdiepen rond de [GIZ-methodiek](#) op specifieke thema's, [aansluiten bij ouders](#) of vroegsignalering in de [kraamperiode](#). Aanvullend kunnen professionals baat hebben bij een training specifiek gericht op het signaleren en omgaan met armoede. Zie bijvoorbeeld het [NCJ](#), [de Vonk](#), [Hogeschool Saxion](#) of [Armoede dichtbij](#).

Het is belangrijk professionals voldoende te faciliteren om de benodigde (tijdrovende) huisbezoeken en extra consulten uit te kunnen voeren, te kunnen verwijzen en extra hulp in te schakelen. Stel bijvoorbeeld (praktijk) ondersteuners jeugd aan.⁷⁹

“Ik zie ook wel hoe de verzorging is, dus hoe kinderen erbij lopen. Soms zien ze er een beetje smoezelig uit.”

Een jeugdverpleegkundige, GGD Twente⁸⁰

Verantwoording

De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Nynke Steenbergen en Nicolle Verstraeten (NCJ), Sandra Solleveld (Baby Thuiszorg) en Alinda Boiten (GGD regio Utrecht).

Bijlagen

Zie Screenings- en gespreksinstrumenten op pagina 63 en Signaleringslijst kinderarmoede op pagina 67.

Bespreken

Wat

Armoede bespreekbaar maken bij kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders.

Waarom

Zoals eerder benoemd, schamen veel kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders zich voor de armoede thuis en vinden ze het moeilijk om erover te praten en om hulp te vragen.⁸¹ Ouders melden zich soms wel met vage klachten bij de huisarts, omdat zij zich er niet altijd van bewust zijn dat armoede de oorzaak kan zijn van deze gezondheidsklachten.⁸² Het stellen van de juiste vragen is dan essentieel, maar ook lastig. Als professionals in de jeugdgezondheid de tijd nemen en goed doorvragen, blijkt dat er soms te weinig geld is. Dit kan de ontwikkeling van kinderen belemmeren.⁸³ Het praten met kinderen en jongeren zelf over de armoede thuis helpt hen om beter met de situatie om te kunnen gaan.

Hoe

Bespreken met jongeren

- Kaart bij jongeren laagdrempelige onderwerpen aan als voeding of deelname aan sport, als aanloop om geldzorgen bespreekbaar te maken.
- Bespreek signalen die je zelf opmerkt voorzichtig. Vraag bijvoorbeeld: *'Ik zie dat je broek tot op je enkels komt, ben je zo groot geworden?'*
- Tast in een gesprek met jongeren af of het hebben van geldzorgen een onderwerp van gesprek is thuis. Houd daarbij rekening met de loyaliteit van jongeren naar hun ouders.

Bespreken met (aanstaande) ouders

- Maak in een gesprek met (aanstaande) ouders gebruik van de [GIZ-methodiek](#), de gesprekstoets van [Positieve gezondheid](#), [preSPARK](#) of [SamenStarten](#) om een inschatting te maken van wat er goed gaat en waar vragen of zorgen over zijn en vraag door.
- Maak van financiën een gewoon gespreksonderwerp, wat je met alle (aanstaande) ouders bespreekt. Vraag bijvoorbeeld *'Hebt u inzicht in wat de kosten zijn van het hebben van een kindje?'* Of *'Zijn er financiële consequenties als u minder gaat werken na de komst van de baby?'*
- Kaart financiële zorgen laagdrempelig aan. Vraag bijvoorbeeld bij een intake of huisbezoek: *'Zijn er belemmeringen om u voor te bereiden op de komst van de baby?'* of *'Zijn er zaken die deelname van uw kind aan een activiteit in de weg staan?'*

- Sluit in je gesprek aan bij life-events (bijv. geboorte van het kind, echtscheiding) of maatschappelijke ontwikkelingen (bijv. corona) en vraag of er financiële consequenties zijn voor het gezin. Vraag bijvoorbeeld: *'Er zijn veel gezinnen die het moeilijk hebben in deze tijd. Hoe is dat voor u?'*
- Leg uit dat iedere ouder met financiële problemen te maken kan krijgen, dat dit gevolgen kan hebben voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind en dat je dit bespreekt om samen naar oplossingen te zoeken bij belemmeringen voor het kind.⁸⁴ Normaliseer de situatie, erken weerstand op voorhand en toon begrip. Stel open vragen en benadruk de vertrouwelijkheid (*'we horen vaker van mensen die...'*).⁸⁵
- Vraag aan ouders of er sprake is van armoede en of zij een bewindvoerder hebben. Helpende vragen kunnen zijn: *'Er zijn veel gezinnen die moeite hebben om rond te komen. Hoe is dat voor u?'*⁸⁶ *'Er zijn veel gezinnen met weinig geld, waardoor kinderen in de knel komen. Is dat bij jullie misschien het geval? Hebt u te maken met een bewindvoerder en hoe verloopt dat contact?'* Benoem dat (aanstaande) ouders financiële moeilijkheden niet alleen hoeven te dragen.
- Vraag bij gezondheidsproblemen naar de situatie thuis. Lijdt een zwangere vrouw aan slapeloosheid? Vraag dan ook naar zorgen rondom het ouderschap en de opvoeding en eventuele geldzorgen.
- Toon je eigen gevoel als je vermoedens van armoede aankaart. Zeg bijvoorbeeld: *'Ik zie iets en vind het lastig om erover te beginnen'* of *'Ik zie dat jij/u dit lastig vindt, dat vind ik ook.'*
- Benoem concreet wat je ziet en wees daarbij vragend en betrokken en niet veroordelend. Vraag bijvoorbeeld *'Ik zie dat uw dochtertje zomerschoentjes en een zomerjasje aan heeft'* (in de winter). Vraag of het lastig is voor de ouder om voldoende kleren te kopen en of hij/zij daar graag hulp bij zou willen. Gebruik bijvoorbeeld de screenende vragen uit het interventiepakket '**patiënten met schulden**' om geldzorgen bespreekbaar te maken.

Algemene gespreksvaardigheden

- Hanteer **motiverende gespreksvoering** om met kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in gesprek te gaan over hun gezondheid en financiële zorgen door: 1) open vragen stellen, 2) reflectief luisteren, 3) bevestigen, 4) samenvatten, 5) verandertaal uitlokken.
- Help ouders om vertrouwen in jou te hebben. Ouders durven soms hun problemen niet bespreekbaar te maken. Bijvoorbeeld omdat zij de jeugdgezondheidszorg (JGZ) verwarren met jeugdzorg.⁸⁷
- Vermijd bij de langdurige betrokkenheid bij een gezin wisselingen in professionals.⁸⁸
- Neem de tijd voor een gesprek over geldzorgen en pas je taalgebruik aan op het taalniveau van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Gebruik plaatjes en pictogrammen bij laaggeletterde of licht verstandelijk beperkte ouders. Bijvoorbeeld de plaatsjes in de SamenStarten-app of de pictogrammen in de **GIZ-methodiek**. Zet de tolkentelefoon en vertaald materiaal in (bijvoorbeeld in de GIZ-methodiek) bij ouders voor wie de Nederlandse taal een belemmering vormt.

Verwijzen

- Doe suggesties voor organisaties en professionals die kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders kunnen helpen. Formuleer dit voorzichtig: *'Mag ik je eens iets vertellen over wat andere mensen in jouw situatie geholpen heeft?'* in plaats van *'Je moet ...'*.
- Verzorg een warme overdracht en volg kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die je hebt doorverwezen naar hulp enige tijd. Vraag bijvoorbeeld *'Hoe is het gegaan met...'* of *'Is het gelukt om...?'*. Zoek oplossingen als er iets is wat hen belemmert de stap naar deze hulp te zetten.
- Verwijs naar lokale partners die gezinnen kunnen begeleiden bij gerelateerde vragen rond geld zoals **Thuisadministratie** van Humanitas, een **schuldhulpmaatje** of rond opvoeden zoals **Home-start** of via het sociaal wijkteam. Registreer deze verwijzing.

Samenwerken

Wissel informatie uit of bespreek zorgen (met toestemming van kinderen, jongeren en -aanstaande- ouders) met andere professionals binnen het domein jeugdgezondheid en uit andere domeinen, bijvoorbeeld onderwijs of sociaal domein. Verzorg waar nodig een warme overdracht. Bijvoorbeeld van kraamzorg/verloskundige naar de JGZ.

Voorwaarden

Bied als organisatie of gemeente een training die professionals helpt om op een respectvolle en empathische manier het gesprek aan te gaan over geldzorgen. Bijvoorbeeld een training in **motiverende gespreksvoering**, **vroegsignalering tijdens de kraamperiode** of **cultuur sensitief werken**. Of vind een passende training op **ZorgPad**.

"Ik praat niet snel met mensen van het consultatiebureau over mijn financiële zorgen omdat ik bang ben dat ze vinden dat ik mijn kinderen niet genoeg te bieden heb. De angst dat ze mijn kinderen bij me weghalen is heel groot."

Een ervaringswerker, Sterk uit armoede

Verantwoording

De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Nynke Steenbergen en Nicolle Verstraeten (NCJ), Sandra Solleveld (Baby Thuiszorg) en Alinda Boiten (GGD regio Utrecht).

Wat

Het bij elkaar brengen van waargenomen signalen van armoede door verschillende professionals en het samenwerken aan een warme overdracht van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede.

Waarom

Gezinnen in armoede krijgen te maken met professionals in de geboortezorg, jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs en het sociaal domein. Het risico bestaat dat signalen niet adequaat worden opgepakt omdat elk van de bij een gezin betrokken professionals slechts een deel van de gezinsleden en hun verhaal kent. Een goede (warme) informatieoverdracht, toeleiding en samenwerking⁸⁹ binnen het lokale netwerk, draagt bij aan optimale zorg voor kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede door de leeftijdsfasen en domeinen heen.

Hoe

Het netwerk kennen

- Stel je op de hoogte van lokale informele netwerken en voorzieningen in de jeugdgezondheid, onderwijs en welzijn voor kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Ken de sociale kaart.
- Neem actief deel aan lokale (in-)formele netwerkactiviteiten en leer de betrokken professionals en sleutelfiguren kennen.
- Inventariseer welke professionals en sleutelfiguren te maken hebben (of hebben gehad of zullen krijgen) met de gezinnen die jij begeleidt (vraag dit ook aan het gezin) en investeer in de persoonlijke kennismaking en het onderhouden van het contact met hen.

Gezamenlijk signaleren

- Respecteer de privacy van het gezin en vraag toestemming voor het delen van signalen.
- Zorg voor signalering en afstemming tussen de partners die gelijktijdig of elkaar opvolgend betrokken zijn bij een gezin. Bijvoorbeeld in de lokale coalities [Kansrijke Start](#).
- Deel informatie met andere professionals, om te voorkomen dat gezinnen hun verhaal steeds weer moeten vertellen⁹⁰ en informatie verloren gaat.
- Neem actief deel aan multidisciplinaire (zorg-)overleggen en breng expertise in met betrekking tot sociaal-medische problemen⁹¹, stoornissen in de fysieke en psychosociale ontwikkeling van het kind en jongere en opvoedvragen bij (aanstaande) ouders.⁹²

- Bespreek twijfels en vermoedens met elkaar en wees alert op armoede als achterliggende oorzaak van de gesignaleerde problematiek (bijvoorbeeld bij overgewicht).
- Bepaal wie in het (in-)formele netwerk de beste vertrouwensband heeft met het gezin om een vermoeden van armoede met hen te bespreken (zie werkwijze Bespreken).

Warme overdracht

- Leid kwetsbare (aanstaande) ouders persoonlijk toe naar de professionals naar wie je doorverwijst. Vraag of ouders zich gesteund voelen door deze professional en of extra steun wenselijk is.
- Als de zorg voor een gezin eindigt omdat het betreffende kind een andere leeftijdsfase ingaat, leid dan de ouder persoonlijk toe naar de professional die jou opvolgt.

Multidisciplinaire samenwerkingsverbanden

Het ongeboren, pasgeboren en jonge kind

- Het **geboortelandschap** een overzicht van samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld van de regionale **Verloskundige SamenwerkingsVerbanden**.
- Het **Kwetsbare Zwangeren Overleg** (zie voorbeeld Zuyderland ziekenhuis) zorgt voor gezamenlijke signalering, advisering en afstemming om al voor de geboorte maatregelen te plannen in het belang van pasgeborene, moeder en gezin.
- In lokale coalities **Kansrijke Start** werken gemeenten samen met medewerkers van geboorte- en jeugdgezondheidszorg, sociale wijkteams, welzijnswerk en volwassen GGZ aan een kansrijke start voor kwetsbare kinderen in de eerste 1000 dagen.
- Het **Integrale Vroeghulp** team van specialisten rond het jonge kind biedt diagnostiek bij kinderen van 0-7 jaar met (mogelijk) meervoudige gedrags- of ontwikkelingsproblemen en helpt de ouders bij het vinden van passende ondersteuning.⁹³

Kraamverzorgenden en verloskundigen zijn partners in dezelfde behandelovereenkomst. Daarom is het uitwisselen van informatie tussen hen geen schending van het beroepsgeheim. Overleg tussen de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg (ketenpartner) kan alleen met toestemming van de ouders, tenzij schade aan het kind kan worden voorkomen.⁹⁴

Scholieren

- **Ondersteuningsteams** zijn structurele samenwerkingsverbanden op school- of bovenschools niveau waar signalen worden besproken van leerlingen die belemmeringen in de ontwikkeling ondervinden en waar een ondersteuningstraject wordt opgesteld en gemonitord. Kernpartners zijn: school, JGZ, jeugdzorg en op afroep leerplicht, politie en schuldhelpverlening.
- **M@ZL** (Medische Advisering Ziekgemelde Leerling) is bedoeld om zorgwekkend ziekteverzuim in **vo** en **mbo** vroegtijdig te signaleren. Schoolmedewerkers, jeugdartsen en leerplichtambtenaren hebben samen met ouders aandacht en zorg voor leerlingen met ziekteverzuim, waardoor problematiek vroegtijdig in beeld komt.⁹⁵

Voor scholen die gegevens uitwisselen met externe partners (waaronder de Jeugdgezondheidszorg) is een **handreiking** beschikbaar met uitleg over welke informatie er met elkaar gedeeld mag worden.

Samenwerken

Methodieken als [SamenStarten](#), [\(pre\)SPARK](#), [GIZ](#) en de [wegwijzer Kansrijke ontmoetingen](#) helpen organisaties om signalen van armoede met elkaar te verbinden. Maak gebruik van de [Geboortezorg op de kaart](#) om de verschillende partners in de jeugdgezondheid op te zoeken.

Met [Smart Start](#) kan (op basis van data, onderzoek en kennis van de verschillende organisaties) de lokale armoedeproblematiek in kaart gebracht en geanalyseerd worden. Behulpzaam hierbij zijn [analysetool Kansrijke start](#), [Waar staat je gemeente](#) en [Kinderen in Tel](#). Vervolgens worden in een gezamenlijk 'design thinking' proces preventieve en collectieve oplossingen ontworpen. Interprofessioneel samenwerken verloopt beter als de sociale hiërarchie de manier waarop professionals met elkaar omgaan niet in de weg staat.⁹⁶

Voorwaarden

De gemeente faciliteert samenwerking door het bieden en up-to-date houden van een lokale sociale kaart. Drempels voor samenwerking worden verlaagd door organisatorische en fysieke voorwaarden te scheppen (bijvoorbeeld het samen delen van een gebouw).

"Ik moest nog vaak opnieuw mijn verhaal vertellen aan verschillende instanties, daar heb ik echt een hekel aan. Nu heb ik één contactpersoon die alles voor mij regelt, dat vind ik veel fijner."

Een moeder, Doetinchem

Verantwoording

Deze werkwijze is gebaseerd op een literatuur- en internetsearch. De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Lieke van der Meulen (NCJ), Emma Verspoor en Chaja Deen (Nji), Renate de Bie (Kansrijke Start VWS) en Erica Stam (Yunio).

2.2 Ondersteunen

Steun bij opgroeien

Wat

Kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders krijgen steun bij fysieke en psychosociale gezondheidsproblemen die hen belemmeren bij het opgroeien (zie de werkwijzen Lichamelijke gezondheid en Mentale gezondheid voor preventie van dergelijke problemen).

Waarom

Kinderen en jongeren die in armoede opgroeien hebben vaker dan andere kinderen problemen in hun hechting en ontwikkeling.⁹⁷ Zo hebben bijna alle kinderen die opgroeien in armoede vaak of aanhoudend last van hoge stress, wat een negatief effect heeft op hun groei en ontwikkeling en gezondheid.⁹⁸ Ook hebben deze kinderen vaker problemen met hun gezondheid (bijvoorbeeld chronische ziekten, astma, overgewicht). Kinderen met hechtingsproblematiek vertrouwen niemand, ook geen therapeut.⁹⁹ Depressieve kinderen zijn snel van hun stuk gebracht, kunnen somber zijn, maar (anders dan volwassenen) kunnen soms ook plezier maken.¹⁰⁰ Jongeren die in armoede opgroeien zijn vaker zware rokers en hebben vaker dan gemiddeld psychosociale problemen (bijvoorbeeld angst, boosheid, druk gedrag). Bovendien is er vaak samenhang tussen psychosociale problemen en problemen op andere ontwikkelingsgebieden van kinderen en jongeren.¹⁰¹ Zwangeren met geldzorgen kampen vaker met stress, prenatale depressie of middelengebruik tijdens de zwangerschap en hun baby's worden vaker te vroeg en/of met een lager gewicht geboren. Vroegtijdige hulp bij problemen in de ontwikkeling geeft kinderen, jongeren en hun (aanstaande) ouders handvatten om de problemen aan te pakken en te voorkomen dat problemen nog groter worden.

Hoe

Roken, alcohol en middelengebruik

- Stimuleer en steun (aanstaande) ouders bij het stoppen met roken, alcohol en/of middelengebruik om de gezondheid van de (ongeboren) baby te beschermen. Wijs zwangere vrouwen op [telefonische coaching](#) bij het stoppen met roken en op [Negen maanden niet](#) bij het niet drinken van alcohol tijdens de zwangerschap.
- Stimuleer jongeren te stoppen met roken, bijvoorbeeld met behulp van [Stops-tone](#).
- Stimuleer jongeren die alcohol en/of drugs gebruiken of veel gamen om te stoppen en verwijst hen en hun ouders eventueel naar cognitieve gedragstherapie (bijvoorbeeld [Brains 4 Use](#)), farmaceutische behandeling en/of de gezinsinterventies ([MDFT](#)).¹⁰²

Overgewicht

- Spreek het oplossend vermogen van kinderen en jongeren met overgewicht en hun ouders aan, en bied ondersteuning bij het uitvoeren van de gemaakte keuzen (zie [Kind naar Gezond Gewicht](#)).¹⁰³
- Stimuleer gezond eten en bewegen bij kinderen en jongeren met overgewicht en hun ouders. Verwijs naar programma's uit de regeling [Sportimpuls Kinderen Sportief op Gewicht](#) (vaak in samenwerking met de kinderopvang, gymclub of fysiotherapiepraktijk), of naar [Gewichtige gezinnen mini](#).
- Stimuleer kinderen en jongeren met overgewicht en hun ouders gezond te eten. Verwijs eventueel naar een eetcoach van bijvoorbeeld [Lekker Pûh!!!](#) of [Spruitjes en Zo!](#) (0-4 jaar), of leefstijlondersteuning met een [Overbruggingsplan](#) (2-12 jaar).
- Stimuleer bewegen en sporten bij kinderen met overgewicht (4-18 jaar) en hun ouders. Verwijs eventueel naar het beweegprogramma [Kids in Action](#) of een multidisciplinaire aanpak (sportinstructeur, fysiotherapeut, kinderpsycholoog, diëtiste) zoals [Cool 2B Fit](#).

Gedragsproblemen

- Bespreek met kinderen en jongeren met druk gedrag en hun ouders gerichte programma's. Een korte interventie kan al effectief zijn¹⁰⁴. Bijvoorbeeld [Pittige jaren](#) voor ouders of [Druk & Dwars](#).
- Bespreek met kinderen en jongeren met gedragsproblemen (boosheid, agressie, pesten) en hun ouders gedragstherapeutische oudertraining en (cognitieve) gedragstherapie voor het kind (8-18)¹⁰⁵. Bijvoorbeeld [Praten met kinderen](#) (10-15 jaar).

Psychische problemen

- Vraag zwangere en pas bevallen vrouwen expliciet naar sombere gevoelens ([post-partum depressie](#)) en verwijs zo nodig door naar een coach (bijvoorbeeld [moeders van Rotterdam](#)) of de POP-poli (Psychiatrie, Obstetrie, Pediatrie) van het ziekenhuis.¹⁰⁶ Verwijs eventueel naar de [Ouder-baby interventie](#).
- Verwijs kinderen met lichte depressie en hun ouders naar psychosociale interventies die de stress verminderen en de draagkracht vergroten.¹⁰⁷ Bijvoorbeeld [VRIENDEN](#) (4-16 jaar), [Pak aan](#) (9-13 jaar), [Pratenonline](#) (12+) en [Grip op je dip](#) (16+).

Hechting/veiligheidsproblematiek

- Bespreek met ouders van kinderen met hechtingsproblemen de mogelijkheden voor steun bij opvoeden (zie werkwijze steun bij Ouderschap). Als er vertrouwen is, bespreek dan ook de mogelijkheid dat ouders zelf onveilig gehecht zijn en dit kunnen overdragen op hun kind.
- Verwijs kinderen en jongeren (0-18) waarbij sprake is van ernstige tot zeer ernstige opvoed- en opgroei problemen en hun ouders naar een professional van **Gezin centraal** om de balans tussen draaglast en draagkracht te herstellen.
- Verwijs ouders van kinderen met onvoldoende vertrouwen in -en angst in de nabijheid van- opvoeders naar een professional die werkt volgens de **Basic trustmethode**.
- Probeer via **bemoeizorg in de jeugdgezondheidszorg** een ingang in multiprobleem-gezinnen te krijgen. Opdat de ouders de zorgen over de ontwikkeling van de kinderen gaan onderschrijven ('gedeelde zorg') en open gaan staan voor ondersteuning of hulp. Het opbouwen van een vertrouwensband is daarvoor noodzakelijk (zie de werkwijze Vertrouwen opbouwen).

Samenwerken

Problemen bij het gezond opgroeien thuis, spelen door op school en in de buurt. Werk samen met lokale partners uit de jeugdgezondheid, onderwijs, kinderopvang, sociaal wijkteam, de huisarts en de fysiotherapeut om tot een integrale aanpak te komen samen. Zie ook de **handreiking kwetsbare zwangeren** van de KNOV voor het opzetten van een actieve samenwerking tussen geboortezorg en gemeente (JGZ, GGD en sociaal maatschappelijke zorg). Zorg daarbij voor continuïteit en warme overdracht. Zodat kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te doen. Met de verschillende professionele blikken kom je sneller tot de kern van het probleem.¹⁰⁸ Het meest effectief zijn multidisciplinaire interventies, interventies die zich richten op het hele gezin en integrale interventies waarbij zowel sociaal emotioneel welbevinden, leefstijl, bewegen en gezonde voeding tegelijkertijd worden aangepakt en waarbij zowel het kind als de ouder worden begeleid.¹⁰⁹

Voorwaarden

De gemeente faciliteert samenwerking door het bieden en up-to-date houden van een lokale sociale kaart. Een training **Open & Alert** kan professionals helpen een open en alerte houding te hebben naar de jongeren in risicosettings tegenover alcohol en drugs.

Verantwoording

De interventies uit deze werkwijze zijn in de meeste gevallen goed onderbouwd en/of er zijn aanwijzingen dat zij effectief zijn en staan op de sites van het Nji, het NCJ en het Trimbos Instituut. De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Lieke van der Meulen (NCJ) en Margreet de Ruiter (GGD Gelderland Zuid).

“Mijn zoon heeft ADHD en PPD-NOS. Ik heb veel weerstand gehad, omdat ik hem geen medicatie wilde geven. Zij realiseerden zich niet dat ik zo voorzichtig ben, omdat hij een verslavingsgen heeft.”

Een ervaringswerker, Sterk uit armoede

Steun bij ouderschap

Wat

Het ondersteunen van ouders in armoede in hun ouderschap en veerkracht, zodat zij in staat zijn om hun kinderen in veiligheid en gezondheid groot te brengen.

Waarom

Ouders willen het beste voor hun kind en dat maakt ouderschap kwetsbaar.¹¹⁰ Armoede kan ertoe leiden dat ouders extra onder druk staan en stress ervaren. Hierdoor kunnen zij minder beschikbaar zijn voor hun kind, minder geduldig en aanmoedigend zijn, en strenger straffen.¹¹¹ In bijna de helft van de gezinnen waar kindermishandeling plaats vindt, blijkt sprake van armoede als stresserende factor.¹¹²

Het draagt bij aan het welzijn en de ontwikkeling van kinderen als zij opgroeien in een gezin waar zij bescherming, verzorging en liefdevolle bejegening ontvangen.¹¹³ Dit opvoederschap kan vele vormen aannemen, afhankelijk van de ontwikkelingsfase van de kinderen en de sociaaleconomische en culturele context van het gezin.¹¹⁴ Als ouders goed in hun vel zitten en het ouderschap positief beleven, versterkt dit hun zelfvertrouwen, welzijn en opvoedgedrag, wat ten goede komt aan het kind. Het loont daarom ouders te versterken in hun draagkracht (vooral zelfvertrouwen en emotioneel en fysieke beschikbaarheid) en een positief thuisklimaat te bevorderen.¹¹⁵

Hoe

Versterken van positief ouderschap

- Ga in gesprek met ouders over opvoeden en stress. Gebruik bij ouders die de Nederlandse taal minder vaardig zijn desgewenst [beeldmateriaal](#) en steun ouders door het reduceren van stress. Zie werkwijze Financiële en materiële steun.
- Vergroot de veerkracht van ouders door hen te '[bufferen](#)'. Wees 'solidair' met ouders die soms onhandig of zelfs onveilig opvoeden. Help ouders aan 'goede-ouder' ervaringen waarin zij ervaren dat het ertoe doet. En steun hen met het vinden van een goede taakverdeling en met het zicht op zichzelf en hun kind te (her)vinden.¹¹⁶
- Bespreek met ouders hoe zij het ouderschap ervaren, sluit hierbij aan, geef hen een goed gevoel hierover en zet hen in hun kracht. Vraag '*wat gaat goed en wat zou je graag veranderd willen hebben?*' (niet '*wat is het probleem?*'). Bied veiligheid en ruimte voor het bespreken van onderwerpen die gevoelens van schuld en schaamte op kunnen roepen. Laat hen merken dat je ook een goede ouder bent als je soms worstelt.

- Breng samen, al bufferend, de **risico en beschermende factoren** voor de ouder-kindrelatie in kaart (zie **JGZ-richtlijn Ouder-kindrelatie**).
- Bezoek ouders thuis om wederzijds vertrouwen op te bouwen en een diepgaander gesprek te kunnen voeren. Wees een rolmodel in het spreken over kwetsbaarheid en het 'niet weten'.
- Bespreek met ouders niet alleen de opvoeding, maar maak ook andere aspecten van (aanstaand) ouderschap, zoals de financiële situatie, partnerrelatie, opleiding, werk-gezin balans, kinderopvang en sociale contacten, bespreekbaar.¹¹⁷

Begeleiden van een bewuste keuze voor kinderen

- Ga met kwetsbare meisjes/vrouwen en hun partners in gesprek over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie. Wat zou zwangerschap in deze fase van hun leven voor hen betekenen? Help zorgen dat zwangerschap hen niet overkomt, maar een eigen bewuste keuze is. Zie **Nu niet zwanger**.
- Zet met meisjes/vrouwen en hun partners die **onbedoeld zwanger** zijn de voor- en nadelen van de verschillende mogelijkheden op een rijtje en **steun** hen bij het maken van een keuze. En/of verwijst hen naar het **FIOM** of **Siriz** voor online of fysiek contact, hulp en opvang.

Bevorderen van een goede start

- Voer een **prenataal huisbezoek** uit bij kwetsbare aanstaande ouders en geef ouders die nog niet zelfredzaam zijn na de kraamperiode een indicatie voor **BabythuisZorg**, voor steun bij de verzorging van de baby, hechting en het bieden van structuur.
- Wijs **kwetsbare** jonge (aanstaande) ouders op het **FIOM** en lokale **jonge moederprojecten**.
- Bied ouders in moeilijke omstandigheden **Stevig ouderschap** aan (zwangerschap tot 2 jaar): 10 tot 14 huisbezoeken waarin het zelfvertrouwen, de zelfredzaamheid en het sociale netwerk worden versterkt.
- Bied kwetsbare gezinnen die hun eerste kind verwachten, intensieve preventieve ondersteuning met **VoorZorg** (zwangerschap tot 2 jaar): 40 tot 60 huisbezoeken gericht op opvoed-, leefstijl-, gezondheids- en ontwikkelingsondersteuning.
- Breng kwetsbare moeders met een eerste kind in contact met **MIM (Moeders Informeren Moeders)**, waarbij een ervaren moeder hen bezoekt.
- Gebruik de tool **Klantroutes kansrijke start** om te zien welke ondersteuningsmogelijkheden er zijn voor ouders die extra steun nodig hebben in basiszorg en extra zorg.

Bevorderen van een veilige hechting¹¹⁸

- Help ouders om emotioneel en fysiek beschikbaar te zijn voor hun (jonge) kind, en zoek zo nodig een stabiele volwassene uit het netwerk die hierin kan ondersteunen.
- Help ouders om sensitief te reageren op het kind en bij kinderen ouder dan een jaar ook om adequaat te disciplineren (leren omgaan met regels en grenzen).

- Verwijs ouders naar preventieve interventies zoals **Shantala Babymassage**
Individueel: huisbezoeken waarbij de moeder haar baby leert masseren en zo meer sensitief wordt voor de signalen van haar baby of **Kortdurende video-hometraining**: acht huisbezoeken, verbeteren van het contact tussen ouders en hun kinderen van 0 tot 4 jaar.
- Verwijs ouders en kinderen met signalen van verstoord hechtingsgedrag naar gedragstherapeutische interventies zoals **Nika**: vijf sessies voor kinderen van 9 maanden tot 6 jaar en hun ouders of **Parent-Child Interaction Therapy (PCIT)**: voor ouders met kinderen van 2-7 jaar met ernstige gedragsproblemen, kinderen die opgroeien in pleeg- of multiprobleem-gezinnen of gezinnen waar fysieke kindermishandeling plaatsvindt.

Versterken van opvoedvaardigheden

- Gebruik de Stap voor stap methode om ouders te begeleiden bij hun opvoedingsvragen.¹¹⁹
- Breng ouders met jonge kinderen in contact met **Home-Start**, waarbij een vrijwilliger vriendschappelijk contact, lichte opvoedondersteuning en praktische opvoedhulp biedt.
- Wijs ouders op informele activiteiten om opvoedervaringen uit te wisselen als **Opvoedparty's** of de **Wijkacademie opvoeden**.
- Wijs ouders op lokale opvoedbureaus (spreekuren en opvoedprogramma's die positief opvoeden ondersteunen). Bijvoorbeeld **Opvoeden-en-zo**, **Tripple-P**, de **Gordon-cursus** 'Effectief omgaan met kinderen'. Zie ook de **JGZ-richtlijn Opvoedingsondersteuning**.
- Wijs ouders met een licht verstandelijke beperking op het thuisondersteuningsprogramma **Houvast**.

Ondersteunen bij opvoedproblemen

- Help ouders met het inschatten van wat '**normale**' of '**ernstige**' problemen zijn in de ontwikkeling van hun kind. Zie de **Zelfredzaamheid-Matrix**, supplement 'kind en gezin' of de **Gezonde Ontwikkeling Matrix**.
- Verwijs ouders naar **Veilig Thuis** voor advies en ondersteuning met betrekking tot de veiligheid van hun kinderen en het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Volg bij zorgen de stappen uit de **Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling** en overleg bij twijfel met Veilig Thuis. Blijf in contact met deze gezinnen, en gebruik deze moeilijke momenten als startpunt voor verandering.

Samenwerken

Van interventies in de eerste duizend dagen van het kind is bekend dat deze effectiever zijn als ze samenhangend zijn. Het realiseren van een steunend aanbod vereist lokale samenwerking en programmering.¹²⁰ **Communities that Care** draagt bij aan effectief en efficiënt samenwerken tussen lokale partijen (scholen, kinderopvang, VVE, sociale wijkteams) en aan een preventieve aanpak.¹²¹

Voorwaarden

Het is van belang dat gemeenten een doordacht beleid hanteren op [preventie van onbedoelde zwangerschappen](#) en het ondersteunen van [kwetsbaar ouderschap](#). Veel van de in deze werkwijze benoemde programma's zitten niet in het [basispakket van de jeugdgezondheid](#) en zijn alleen beschikbaar als gemeenten deze inkopen. Oudergericht werken is niet eenvoudig en vereist reflectie en [training](#).

Verantwoording

Deze werkwijze is gebaseerd op de [ouderschapstheorie](#) (van der Pas).¹²² Interventies in deze werkwijze zijn veelal wetenschappelijk onderzocht (zie de [Databank Effectieve Jeugdinterventies](#) van het NJI of de [JGZ Interventiebibliotheek](#) van het NCJ). De tekst in deze werkwijze is meegelezen door José Koster (werken in verbinding met ouders), Margreet de Ruiter (GGD Gelderland Zuid) en Mirjam Jobse (Sante partners).

“Ondanks de beste bedoelingen van mijn ouders, was bij ons thuis ook geweld. De overweldigende liefde die ik ervaarde toen mijn kind werd geboren, was mijn drijfveer om het zelf anders te gaan doen dan mijn ouders. Mijn kindje was mijn alles en ik wilde hem een beter leven geven dan ik zelf als kind had. Je staat op dat moment volledig open voor steun”.

Een ervaringswerker, Sterk uit armoede

Sociale Steun

Wat

Het versterken van het sociale netwerk rond kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders om zo hun isolement te doorbreken en meer sociale steun te bieden.

Waarom

Gebrek aan geld, een beperkte mobiliteit en schaamte van gezinnen in armoede kunnen leiden tot isolement, het ontbreken van een vertrouwenspersoon en een klein netwerk.¹²³ Kinderen en jongeren kunnen niet altijd meedoen, ervaren soms weinig steun van hun ouders¹²⁴ of durven hun ouders niet lastig te vallen met hun zorgen. Hierdoor lopen zij risico op sociale uitsluiting en missen ze een steuntje in de rug.¹²⁵ Ouders in armoede hebben niet altijd een netwerk dat praktische steun kan bieden en waarin zij informeel hun zorgen kunnen delen.¹²⁶ Dat geldt extra voor jonge (aanstaande) ouders omdat zwangerschap en ouderschap in hun leeftijdsgroep nog weinig voorkomt, en voor alleenstaande (aanstaande) ouders die hun zorgen niet met een partner kunnen delen.¹²⁷ Het vergroten van het sociaal netwerk¹²⁸ door ontmoeting met gelijkgestemden¹²⁹ en/of ondersteuning door een mentor of maatje¹³⁰ geeft kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders de gelegenheid hun netwerk en de steun die zij daaruit ontvangen te vergroten.

Hoe

Kinderen en jongeren

- Stimuleer ouders om meer met hun kind te ondernemen (bijvoorbeeld samen naar de kinderboerderij, koken, wandelen of voetballen) en wijs hen op gratis lokale faciliteiten zoals stadpassen en gezinsvakanties (zie werkwijze Financiële en materiele steun).
- Wijs kinderen en jongeren op gratis wijkactiviteiten zoals kinder- en jongerenclubs, activiteiten door de buurtsportcoach (bijvoorbeeld [Thuis op Straat](#)) of buurtactiviteiten bij sportverenigingen (bijvoorbeeld [Twente helpt scoren](#)).
- Help kinderen en jongeren om deel te nemen bij een sport- of culturele vereniging of een vakantie en wijs ouders erop dat hun kinderen geen schoolreizen hoeven te missen (zie werkwijze Financiële en materiële steun).
- Breng kinderen en jongeren in contact met organisaties die een mentor bieden. Dit kunnen zelf ingebrachte mentoren zijn uit hun eigen sociale netwerk (zie [JIM](#): Jouw Ingebrachte Mentor), of getrainde vrijwilligers of studenten (zie bijvoorbeeld [Big Brother](#), [Big Sister](#)).

Ouders algemeen

- Help ouders met het zoeken naar een gratis plek voor hun kind bij een peuterspeelzaal, de kinderopvang of bij buitenschoolse activiteiten.
- Initieer WhatsApp-, Facebook- of Instagram-groepen waar ouders vragen, zorgen en plezier en spulletjes met elkaar kunnen delen. Richt je, voor meer herkenning, op specifieke doelgroepen als aanstaande moeders, tienermoeders, moeders met al wat meer ervaring en (aanstaande) **vaders**.
- Stimuleer (alleenstaande) ouders om deel te nemen aan activiteiten in de buurt waarbij zij hun netwerk kunnen vergroten en hun opvoedervaringen kunnen bespreken. Zie bijvoorbeeld **Meet the parents**.
- Ontlast ouders door hen in contact te brengen met **Buurtgezinnen**, **Meeleefgezinnen** of **Steunouders**.
- Breng moeders in contact met organisaties die hen een maatje kunnen bieden (een getrainde vrijwilliger). Denk bijvoorbeeld aan **MIM** (Moeders Informeren Moeders, voor moeders met een eerste kind) of **Home-Start** voor het delen van opvoedervaringen, vriendschappelijk contact, lichte opvoedingsondersteuning en praktische opvoedhulp.¹³¹
- Breng vaders met elkaar in contact, bijvoorbeeld in een **vadercafé** of **vadergroepen** of bij **vader-kind activiteiten**.
- Breng ouders in contact met organisaties die inloop- of gezinsactiviteiten of -maaltijden organiseren waarbij zij met hun kinderen kunnen aansluiten. Of wijs ouders die behoefte hebben aan een luisterend oor op een organisatie uit **deze lijst**.

Aanstaande en jonge ouders

- Breng samen met (aanstaande) ouders met behulp van de **netwerkaart kansrijke start** in beeld wie zij om zich heen hebben staan en op wie zij een beroep kunnen doen.
- Bied kwetsbare jonge zwangeren met een klein netwerk, een buddy of **maatje**.¹³²
- Organiseer een groep waar (aanstaande) tiener- en jonge moeders elkaar kunnen ontmoeten of verwijst door naar de bestaande groepen (bijvoorbeeld van het **FIOM**).
- Bied **Centering Zwangerschap** aan: groepscontroles waar aanstaande (jonge) moeders gezondheidsvaardigheden leren, ervaringen uitwisselen en elkaar steunen.
- Bied **Centering Ouderschap** aan: groepsbijeenkomsten van jonge ouders met baby's, waar de ouders herkenning, bevestiging en steun bij elkaar vinden.

- Wijs tienermoeders (en -vaders!) op een [online platform](#) waar zij met andere jonge ouders in contact kunnen komen. Laat hen kennismaken met [ondersteuning](#) die zij in de buurt kunnen krijgen of attendeer ze op bestaande [Whatsapp-, Facebook- of Instagram- groepen](#).
- Organiseer (of verwijst door naar) een informele plek waar ouders en hun jonge kinderen elkaar kunnen ontmoeten om ervaringen en zorgen met elkaar te delen. Zie bijvoorbeeld [Mama's Garden en Daddy's place](#).
- Organiseer (of verwijst door naar) een [verwendag](#) waar jonge moeders en hun kinderen kunnen ontspannen en elkaar kunnen ontmoeten. Denk aan een schoonheidssalon, moeder-kind foto's, babymassage, een goodiebag en spelletjes en opvang voor de kinderen.

Samenwerken

Veel van de genoemde activiteiten worden aangeboden door (of in samenwerking met) het sociaal domein. Het is van belang dat er een goede lokale sociale kaart is met een overzicht van het aanbod zodat professionals uit de geboorte- en jeugdgezondheidszorg hiernaar toe kunnen leiden. Korte lijntjes en een warme overdracht tussen professionals uit de jeugdgezondheid en het sociaal domein vergroten de kans dat kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders ook inderdaad gaan deelnemen aan deze activiteiten.

Voorwaarden

Bied als organisatie de activiteiten gratis of tegen zeer geringe kosten aan. Het werven van lokale subsidie kan hierbij helpen. Ook de inzet van vrijwilligers, studenten en de (aanstaande) ouders zelf, houdt de activiteiten goedkoop. Al vereist dit wel scholing en begeleiding. Om ouders met jonge kinderen in de gelegenheid te stellen mee te doen is het fijn als de kinderen ook kunnen deelnemen of dat kinderopvang geregeld is.

Verantwoording

Deze werkwijze is gebaseerd op een literatuur- en internetsearch. De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Eva Bos (SWN), Bernard Slimbach (MJD) en Wietske Willemse (Mama's Garden, Hogeschool Rotterdam).

'Op deze dag wordt er echt naar mij geluisterd, ik voel mij gewenst samen met mijn kindje. Ik heb geleerd hoe ik mijn zoontje kan masseren. Hij wordt er rustig van; Ik ontmoet er andere moeders, sommige zijn al iets ouder en 'geslaagd' dit geeft mij hoop.'

Jonge moeders, die een verwendag bezochten in Rotterdam

Materiële en financiële steun

Wat

Het bieden van financiële en materiële hulp en advies aan kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders met weinig geld.

Waarom

Kinderen en jongeren die thuis opgroeien met weinig geld missen vaak basale zaken als voeding, een fiets of laptop en passende kleding die geschikt is voor het seizoen. Zij kunnen vaak niet meedoen met hun leeftijdsgenoten en lopen hierdoor een groter risico op sociale uitsluiting en missen belangrijke ervaringen. Dit belemmert hen in hun ontwikkeling.¹³³ Al voor de geboorte kan het kind achterstand oplopen doordat aanstaande ouders niet de juiste middelen hebben om het kind gezond te laten opgroeien.¹³⁴ Steun bij het aanschaffen van spullen en het mee kunnen doen aan activiteiten biedt geen structurele oplossing voor armoede.¹³⁵ Wel biedt (advies over) ¹³⁶ financiële en materiele steun kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders positieve ervaringen, wat bijdraagt aan de reductie van stress en zorgen.¹³⁷ Ouders die financiële steun van fondsen krijgen zijn positiever over hun leven, hebben meer zelfvertrouwen en minder stress.¹³⁸

Hoe

Financiële steun voor alle kinderen

- Wijs ouders op het persoonlijk budget (vaak als kindpakket) van gemeenten voor elk kind tot 18 jaar dat daarvoor in aanmerking komt.¹³⁹ Dit budget voorziet in de meest noodzakelijke behoeften (bijvoorbeeld kleding) en zaken om mee te kunnen doen in de samenleving (bibliotheekpas, zwem- en sportles, schoolkosten en dergelijke). Veel gemeenten bieden ook stadspassen met kortingen op toegang en aanschaf van zaken.
- Wijs ouders op de [VoorzieningenWijzer](#) (besparen kosten) en de site [Bereken-UwRecht](#) (tegemoetkomingen) om na te gaan welke financiële steun mogelijk is.
- Help ouders gebruik maken van regelingen en fondsen om bijvoorbeeld een laptop, schoolspullen, fiets of koelkast aan te schaffen of verwijs naar steun in de wijk (formulierenbrigade van de gemeente, sociaal wijkteam). Zie Overzicht fondsen.
- Wees realistisch naar ouders dat financiële steun ook afgewezen kan worden. Zeg bijvoorbeeld *'We gaan het samen proberen, ik kan niet beloven of het lukt.'*
- Houd oren en ogen open voor lokale mogelijkheden om gezinnen te ondersteunen (bijvoorbeeld lokale fondsen, potje bij de opticien voor een kapotte kinderbril).
- Verwijs jongeren en (aanstaande) ouders met geldzorgen vroegtijdig naar het sociale wijkteam, een vrijwilliger van [Humanitas](#) of financiële spreekuren van de gemeente (zie bijvoorbeeld [helpdesk-geldzaken](#) Den Haag of [werkplaats financiën XL](#), Eindhoven), buurthuis, bibliotheek, of op scholen (zie bijvoorbeeld [Deltion college](#)).

Materiële steun voor alle kinderen

- Wijs ouders op het [Nationaal Jeugdontbijt](#) dat gezinnen die het echt niet kunnen betalen wekelijks anoniem een ontbijttas aanbiedt.
- Help berekenen of het gezin recht heeft op ondersteuning van de [voedselbank](#) en zoek op waar de [dichtstbijzijnde voedselbank](#) is.
- Wijs gezinnen die gebruik maken van de voedselbank op [kinderen van de voedselbank](#), waar ouders een kledingpakket met nieuwe kleding, nieuwe schoenen en nieuwe cadeautjes kunnen krijgen. Of wijs ouders op een [kledingbank](#) in de buurt.
- Wijs ouders op lokale speelgoedbanken, [speelotheken](#) en op de [jeugdbibliotheek](#) (die meestal tot 18 jaar gratis is).

Ongeboren, pasgeboren en jonge kinderen

- Check samen met de aanstaande ouders of alle benodigdheden voor de bevalling en kraamtijd aanwezig zijn. Vraag eventueel een [babystartpakket](#) aan bij de gemeente (zie bijlage Overzicht fondsen).
- Verzamel ongebruikte kraam- en babyspullen van andere gezinnen en neem het mee naar gezinnen die het nodig hebben.
- Ga na of er budget is voor extra uren kraamzorg voor kwetsbare gezinnen).
- Breng samen met (aanstaande) ouders [de kosten van een baby](#) in kaart. Wijs ouders daarbij ook op de verschillende [tegemoetkomingen](#) die er zijn.
- Verwijs tienermoeders naar [financiële regelingen](#) binnen de eigen gemeente.
- Wijs ouders op de [Pamperbank](#) waar zij 25 luiers kunnen kopen voor 1 euro.
- Wijs ouders op kledingmarkten (buurthuis) waar ouders eigen baby- en kinderkleren kunnen inruilen voor een maatje groter.
- Wijs (aanstaande) ouders op kringloopwinkels, online weggeefhoeken of marktplaats.nl zodat zij niet alle spullen nieuw hoeven aan te schaffen.

Kinderen op de basisschool

- Meld jarige kinderen van 4-12 jaar aan voor een verjaardagsbox via [Jarige Job](#) of wijs ouders op de mogelijkheid een gratis kinderfeestje te organiseren door [Stichting Uitgestelde Kinderfeestjes](#).
- Meld gezinnen met jonge kinderen aan voor de [actie pepernoot](#), waarbij ouders cadeaubonnen krijgen om sinterklaaspresentjes te kopen.
- Meld gezinnen aan voor de [actie zomerpret](#), waarmee zij voor de zomervakantie toegangskaarten ontvangen (bioscoop, zwembad, pretpark), boeken en speelgoed.
- Wijs ouders op de mogelijkheid van een kindervakantie (gratis of een bijdrage naar draagkracht). Zie bijvoorbeeld het [Steunpunt Kindervakanties](#), [Kindervakantieweken van Humanitas](#) of de [Vakantiebank](#) en [Heppie](#) vakantieweken en weekenden.

Jongeren in het voortgezet onderwijs

- Stimuleer anticonceptie en verstrek **gratis condooms**, zodat dat geen belemmering kan zijn om veilige seks te hebben. Tot 18 jaar wordt anticonceptie vergoed vanuit de basisverzekering (geen eigen risico).
- Wijs meisjes en hun ouders op **gratis menstruatieproducten**.
- Wijs jongeren op **fondsen** voor digitale leermiddelen voor school (zie bijlage Overzicht fondsen) en op een eenmalig bedrag vanuit de bijzondere bijstand van de gemeente als jongeren starten op het voortgezet onderwijs.
- Stimuleer de financiële zelfredzaamheid van jongeren. Stimuleer hen de *serious game* **No Credit, Game Over!** te spelen, en draag er aan bij dat zij voor hun 18^e verjaardag geïnformeerd worden over hun financiële verantwoordelijkheid (zie bijvoorbeeld **MoneyFit**, **verjaardagskaart**, of **Geldplan Bijna 18** (Nibud)).
- Begeleid 18 plusser met beginnende of problematische schulden naar leerlingzorg op school of naar financiële gesprekken van de gemeente (zie bijvoorbeeld de **Helpdesk Geldzaken** in Den Haag) of in het buurthuis, de bibliotheek of op scholen.

Samenwerken

Het is van belang een goed overzicht te hebben van lokale initiatieven voor financiële en materiële steun. Persoonlijk contact met mensen van fondsen en organisaties maakt het makkelijker om een beroep hierop te doen. Integrale samenwerking met verschillende partners zoals scholen, buitenschoolse opvang, kerken, huisartsen en buurtverenigingen is nodig om steun aan de juiste gezinnen te kunnen bieden.

Voorwaarden

Kennis van de lokale sociale kaart en van fondsen is vereist om (aanstaande) ouders door te kunnen leiden naar adequate steun (zie het voorbeeld uit [Nijmegen](#)).

Ga als gemeente ruimhartig om (ook voor ouders net boven de lage inkomensgrens) met indicaties voor voor- en vroegschoolse educatie (vve) en extra kraamzorg.

Verantwoording

De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Kim Houben (Divosa), Dennis Roskam (GGD Fryslân) en Mirjam Jobse (Santepartners).

Bijlage

Zie het Overzicht Fondsen op pagina 69.

“Gedurende de kraamweek blijkt dan dat er geen geld is voor bijvoorbeeld een kolfset, terwijl je in een huis bent met alles erop en eraan. Als je het gesprek aangaat, vertellen ouders dat ze het niet redden op één salaris of vanwege alimentatie die ze moeten betalen. Het is belangrijk om niet te snel aan te nemen dat het wel losloopt. Zo’n kolfset kan wel degelijk een probleem zijn.”

Een kraamverzorgende uit Apeldoorn¹⁴⁰

2.3 Stimuleren

Lichamelijke gezondheid

Wat

Het inspireren tot een leefstijl die eraan bijdraagt dat kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders lichamelijk gezond en fit zijn. (Deze werkwijze is preventief. Zie de werkwijze Steun bij opgroeien als er al sprake is van lichamelijke gezondheidsproblemen).

Waarom

Armoede - en vooral de stress die dat met zich meebrengt - kan een negatieve invloed hebben op de gezondheid.¹⁴¹ Chronische stress, een ongezonde leefstijl en risicogedrag bij ouders¹⁴² kunnen leiden tot gezondheidsrisico's die beginnen **voor de geboorte**¹⁴³ en leiden tot een gemiddeld kortere levensverwachting en minder gezonde levensjaren.¹⁴⁴ Kinderen en jongeren die in armoede opgroeien hebben bovendien relatief vaak een ongezonde leefstijl, mede doordat zij dit van hun ouders overnemen.¹⁴⁵ Dit kan leiden tot een minder goede lichamelijke, motorische en psychosociale ontwikkeling.¹⁴⁶

Individuele en collectieve preventie van gezondheidsproblemen en het versterken van een gezonde leefstijl en verminderen van risicogedrag - te beginnen voor de zwangerschap - draagt bij aan een betere gezondheid.¹⁴⁷

Hoe

De basis

- Check bij kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders of de basis op orde is (voeding, huisvesting, veiligheid, financiën) en steun gezinnen bij het wegnemen van de oorzaak van chronische stress. Verwijs hen bijvoorbeeld naar financiële ondersteuning, voedselbank of het Nationaal Jeugd Ontbijt (zie de werkwijze Financiële en materiele steun).
- Ondersteun waar nodig de aanschaf van een eigen bed voor kinderen en jongeren, speelgoed dat beweging bevordert (zie de bijlage Overzicht fondsen), bij het creëren van een rustige ruimte om te slapen en mogelijkheden om te spelen.
- Check de behoeften van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders met betrekking tot een gezonde leefstijl en stel samen doelen en benoem haalbare, kleine stappen zodat het ook hun oplossingen worden.¹⁴⁸
- Geef (aanstaande) ouders, kinderen en jongeren desgewenst advies of gebruik het materiaal van **Samen Gezond Groot**.¹⁴⁹ Luister goed naar ouders en maak gebruik van **motiverende gespreksvoering** of de gesprektools voor **positieve gezondheid**.

Ongeboren en pasgeboren kinderen

- Wijs vrouwen die zwanger willen worden op websites die hen informeren over een gezonde leefstijl voorafgaand aan en tijdens de zwangerschap (bijvoorbeeld [Straks Zwanger worden](#) en [Zwanger wijzer](#)).
- Informeer aanstaande ouders over het belang [van gezonde voeding](#) en de risico's van [drinken](#) en roken (ook van de partner) voorafgaand aan en gedurende de zwangerschap.
- Organiseer bewegingsactiviteiten voor zwangeren, en liefst ook al voor de zwangerschap.
- Waarschuw werkende aanstaande moeders voor de gezondheidsrisico's van fysiek zwaar werk, het werken met gevaarlijke stoffen of in ploegendienst (zie de [richtlijnen voor bedrijfsartsen](#)).¹⁵⁰
- Bied extra kraamzorg aan kwetsbare gezinnen en bied zonodig na de kraamperiode [BabythuisZorg](#).¹⁵¹

Jonge kinderen

- Vraag ouders bij consulten of zij iets willen weten over voeding, slapen, bewegen of beeldschermgebruik.¹⁵² Gebruik bijvoorbeeld de [flyer](#) over eten, slapen, spelen en mediagebruik, het filmpje [Samen Gezond Groot](#) of de website [Samen Happie](#), informatie van het [Voedingscentrum](#), het groeiboekje of de [Groeigids-app](#) en posters in de wachtruimte.
- Bied de workshop [Eetplezier en beweegkriebels](#) aan om ouders te helpen een gezonde leefstijl bij hun kind te bevorderen en zich bewust te worden van hun voorbeeldgedrag.
- Stimuleer ouders om hun kinderen vanaf 1- 2 jaar al te laten wennen aan de tandarts, ook als zij zelf niet gaan vanwege de kosten. Vertel dat alle tandartskosten voor kinderen onder de basisverzekering vallen zonder eigen risico.

Kinderen op de basisschool

- Ga met kind en ouders na hoeveel het kind beweegt met de [Beweegwijzer](#), vertel waarom dit belangrijk is en geef gericht beweegadvies.¹⁵³
- Stimuleer kinderen om regelmatig te bewegen:¹⁵⁴ buitenspelen, sporten, zwemmen, fietsen, skaten en deelname aan activiteiten door welzijnsorganisaties en sportclubs. Verwijs naar een intermediair (bijvoorbeeld de buurtsportcoach) voor financiële ondersteuning (zie de bijlage Overzicht fondsen).
- Daag kinderen uit om meer over [gezond eten](#) te leren en zelf eens voor hun lunch of de gezinsmaaltijd te zorgen en ontmoedig ongezonde gewoonten als snoepen en frisdrank.
- Wijs ouders en kinderen op [Fitgaaf](#), waarbij ouders hun kinderen motiveren met stickers bij gezonde keuzes.
- Informeer ouders en kinderen over goede gebitsverzorging ([Trammelant in tandenland](#)) en wijs erop dat tandartskosten voor kinderen onder de basisverzekering vallen).

Jongeren in het voortgezet onderwijs

- Ga met de jongeren na hoeveel zij bewegen, stimuleer hen om regelmatig te bewegen en geef gericht beweegadvies (zie hierboven bij kinderen op de basisschool).
- Ontmoedig jongeren in **ongezonde gewoonten** als snoepen, frisdrank, roken, gebruik van alcohol en softdrugs en verwijs bij beginnende verslaving naar **Moti-4**.¹⁵⁵
- Geef jongeren voorlichting over **veilige en gezonde seks**. Wijs meisjes (14-21 jaar, (v)mbo) op de **Girls Talk** groepssessies, waar zij hun weerbaarheid kunnen vergroten en jongens (12-18 jaar, (v)mbo) op **Make a move**.

Ouders

- Stimuleer ouders om het goede voorbeeld te geven, met gezond eten, **regelmatig bewegen** (ook samen met hun kinderen) en met het vermijden van ongezonde gewoonten als snoepen, roken, gebruik van alcohol en softdrugs. Ondersteun ouders hier zo nodig bij en ga na welke programma's uit de basisverzekering worden vergoed.
- Stimuleer dat gezinnen een vast dagritme hanteren: elke dag op ongeveer hetzelfde moment opstaan, naar bed gaan en op tijd eten.
- Geef (aanstaande) ouders tips om te kunnen ontspannen, zodat zij en hun kinderen beter kunnen **slapen**. Bijvoorbeeld 's avonds niet te laat nog beeldscherm, koffie, nicotine, suiker gebruiken, maar wel (voor)lezen, wandelen, douchen, thee of melk drinken.
- Bied een programma aan waarin ouders leren over, en werken aan het welbevinden en de gezondheid van hun kind (bijvoorbeeld **Gezonde kinderen in krappe tijden**).¹⁵⁶
- Bied ouders informatie over de begeleiding van hun puber in het voorkomen van ongezond gedrag (zie de Trimbos instituut **website** over alcohol, drugs, roken en gamen).
- Wijs ouders op de **drugsinfo- test** om in beeld te krijgen wat zij weten van het drugsgebruik van hun kind.

Samenwerken

Het aanleren van een gezonde leefstijl vraagt een continue ondersteuning door alle partijen die rond het gezin betrokken zijn. Het is van belang om vanuit de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg samen te werken met lokale initiatieven in kinderopvang, onderwijs (zie bijvoorbeeld de **gezonde kinderopvang** en de **gezonde school**), welzijn en met lokale sportverenigingen en -aanbieders in wijkgerichte programma's zoals bijvoorbeeld **B.slim Beweeg meer.eet gezond**, **Lekker Fit** en **Thuis op Straat** (zie ook de **menukaart Kansrijke Start**). Neem financiële drempels weg en zorg dat meerdere lokale partners intermediair zijn bij het Jeugdfonds Sport en Cultuur en andere fondsen.

Voorwaarden

Investeer als gemeente in een gezonde buitenruimte,¹⁵⁷ met openbare beweegmogelijkheden, zoals [spelcontainers](#), beweeg- en speeltuinen, buitenfitnesstoestellen, hinkel- en survivalbanen, trap- en basketbalveldjes en buurttuinen. Ga met deze [checklist](#) na welke lokale factoren de sportdeelname belemmeren.¹⁵⁸ Met de [Playadvisor](#), kunnen partners nagaan welke voorzieningen er lokaal zijn. Zie ook het [leefstijlinterventie-overzicht](#) van het Loket Gezond Leven. JGZ kan gemeenten hierin adviseren.

Verantwoording

De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Mariëtte Hoogsteder (Amsterdam UMC / Academische Werkplaats Jeugd en Gezondheid), Yvonne Vanneste (NCJ) en Dienneke Barendrecht (CJG Rijnmond).

“Mijn zoontje kan nog niet lopen. Ik doe hem veel in het wipstoeltje omdat zijn oudere zus veel aandacht vraagt.

Maar ik wil ook graag met hem stoeien en kruipen.

Er waren veel leuke ideeën voor beweegspelletjes: die ga ik meteen proberen.”

Een moeder over de workshop Eetplezier en beweegkriebels¹⁵⁹

Mentale gezondheid

Wat

Het bevorderen van de mentale gezondheid en veerkracht van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders die in armoede leven door het versterken van beschermende factoren. (Deze werkwijze is preventief. Zie de werkwijze Steun bij opgroeien als al sprake is van mentale gezondheidsproblemen).

Waarom

Chronische (early life) stress, kan niet alleen negatieve gevolgen hebben voor de lichamelijke, maar ook voor mentale gezondheid.¹⁶⁰ Zo kunnen kinderen en jongeren last hebben van angst, teruggetrokkenheid en/of sombere gevoelens.¹⁶¹ Om psychische problemen te voorkomen, is het belangrijk hun mentale gezondheid en veerkracht te vergroten door het preventief versterken van beschermende factoren vanuit een integrale aanpak.¹⁶² Als de draagkracht (de beschermende factoren in de persoon, het gezin en de omgeving die gezinsleden ondersteunen)¹⁶³ in balans is met de draaglast (de factoren die een gezin onder druk zetten) kunnen kinderen en jongeren beter omgaan met tegenslagen en uitdagingen zoals armoede.¹⁶⁴ Het helpt hen als zij een groei-mindset hebben: de overtuiging dat je door inzet en doorzettingsvermogen ergens goed in kunt worden en problemen kunt overwinnen.¹⁶⁵ Het vergroot de veerkracht van kinderen en jongeren als zij ervaringen opdoen waarin zij succesvol zijn en wanneer volwassenen en leeftijdsgenoten een goed voorbeeld bieden.¹⁶⁶

Hoe

Ongeboren, pasgeboren en jonge kinderen

- Wijs aanstaande ouders op de **Wellmom-app** (stimuleert positief denken) en op **Centering Pregnancy** (groepscontroles moeders elkaar steunen).
- Stimuleer ouders hun jonge kinderen naar de peuterspeelzaal of kinderdagverblijf te brengen. Zij werken soms met programma's als '**Ben ik in Beeld**' of '**Startblokken**' om o.a. achterstanden in de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling te voorkomen.
- Versterk het opvoedvertrouwen van (aanstaande) ouders, verminder stress en onzekerheid¹⁶⁷ (zie ook de werkwijzen Steun bij ouderschap en Sociale Steun).

Kinderen en jongeren

- Vraag aan kinderen en jongeren hoe het met ze gaat, luister actief en help hen over hun emoties te praten (ook bij kleuters).¹⁶⁸ Wees hierin een rolmodel voor ouders.
- Ontdek samen met het kind of de jongere over welke hulpbronnen, persoonlijke capaciteiten en sociale en interpersoonlijke vaardigheden het al beschikt (zie **Boomdiagram Veerkracht**).¹⁶⁹

- Formuleer samen met het kind of de jongere welk probleem het wil aanpakken, de doelen, de te zetten stappen, welke hulpbronnen het hierbij kan inzetten en help het kind of de jongere om vertrouwen te ontwikkelen dat dit gaat lukken (zie [oplossingsgericht werken](#)).¹⁷⁰
- Versterk de groei-mindset van kinderen en jongeren door complimenten te geven over het proces (en niet zozeer op het resultaat) en te laten blijken dat je hoge verwachtingen van hen hebt.¹⁷¹
- Stimuleer kinderen en jongeren deel te nemen aan creatieve, sportieve en sociale activiteiten (en help hen hierin plezier te hebben en succeservaringen op te doen).¹⁷²
- Verwijs eventueel naar een [Kanjertaining](#) of het programma [Levensvaardigheden](#) voor het versterken van sociale, emotionele en morele vaardigheden.
- Bespreek met de jongeren (12-18 jaar) wat zij willen bereiken in de toekomst en welk pad zij kunnen volgen.
- Ga na wie belangrijke steunfiguren in de omgeving van de jongere kunnen zijn en gebruik hierbij de [JIM-methodiek](#) (zie ook de werkwijze Sociale Steun).
- Wijs scholen op het lesmateriaal '[Je brein de Baas?!](#)' (VO) en [Leer- en veerkracht](#) (PO) om de mentale gezondheid van leerlingen te versterken. Ondersteun leraren en mentoren daarin door met kinderen en jongeren die extra zorg en aandacht nodig hebben te praten.¹⁷³

Ouders

- Ga met ouders in gesprek en onderzoek samen over welke capaciteiten en vaardigheden zij al beschikken (zie [Boomdiagram Veerkracht](#)). Benut hierbij de analyse uit de [GIZ-methodiek](#) en de methodiek van het [oplossingsgericht werken](#).
- Stel vast over welke hulpmiddelen en ondersteuning het gezin al beschikt, zoals ouders die een goed rolmodel zijn, structuur en regels thuis.¹⁷⁴
- Kijk samen met ouders hoe zij hun eigen groei-mindset en een ondersteunend gezinsklimaat verder kunnen ontwikkelen.
- Stimuleer ouders deel te nemen aan het programma [Gezonde kinderen in krappe tijden](#) (in Twente) om de (mentale) gezondheid van hun kinderen te vergroten. Of overweeg het programma in je eigen gemeente op te zetten.

Samenwerken

Goede samenwerking tussen professionals rond een gezin (leerkrachten, pedagogisch medewerkers, sociale professionals, sportcoaches, huisarts, jeugdgezondheidsprofessionals, etc.) is een beschermende factor op zich. Geef daarom op lokaal niveau invulling aan een aanbod dat een positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren helpt bewerkstelligen. Denk bijvoorbeeld aan [Allemaal opvoeders](#), [Communities that Care](#) of de [Vreedzame Wijk](#). Gebruik de [preventiematrix weerbaarheid](#) om het gesprek over weerbaarheid en mentale gezondheid van kinderen en jongeren met collega's aan te gaan.

Voorwaarden

Bevorder als gemeente actief de mentale gezondheid van de jeugd (één van de ambities in de Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024). Gebruik de handvatten uit de handreiking **Bevordering mentale gezondheid jeugd** om samen met lokale partners de juiste zorg en ondersteuning te bieden voor de mentale gezondheid van kinderen en jongeren.

Verantwoording

Deze werkwijze is gebaseerd op oplossingsgericht werken en het versterken van veerkracht. De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Mark Weghorst (NCJ) en Riet Haasnoot (GGD Twente).

“Na het doen van de weerbaarheidstraining sta ik steviger in mijn schoenen. Ik durf nu veel beter nee te zeggen en voor mijzelf op te komen in de klas, ik voel me zelfverzekerder. Ook heb ik geleerd om met mijn ouders te praten als ik ergens mee zit of boos ben.”

Jongen over zijn weerbaarheidstraining, 10 jaar

Wat

Investeren in het meedoen van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders aan het maatschappelijke leven op het terrein van vrijetijdsbesteding, school en (vrijwilligers-)werk.¹⁷⁵

Waarom

Geldgebrek, stress en schaamte kunnen kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in de weg staan om actief deel te nemen aan de samenleving. Zoals het ontvangen van mensen thuis, deelname aan activiteiten buitenshuis, het volgen van een opleiding of het hebben van een baan¹⁷⁶ die voldoende inkomsten oplevert.¹⁷⁷ Professionals kunnen kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders inspireren om naar vermogen, deel te nemen aan de samenleving: aangaan van sociale contacten, deelname aan georganiseerde activiteiten en vrijwilligerswerk, opleiding en het verdienen van een zelfstandig inkomen door werk.¹⁷⁸ Een bijkomend voordeel is dat participerende ouders, die structuur hebben in de dag en onderdeel uitmaken van de samenleving, een goed rolmodel zijn voor hun kinderen.¹⁷⁹

Hoe

Jonge kinderen

- Stimuleer ouders om gebruik te maken van peuterspeelzaal, kinderopvang of de voorschool (en bepleit bij de gemeente dat dit gratis is).
- Informeer ouders over [speelotheken](#) en speelgoedbanken en de [online jeugdbibliotheek](#) waar het lenen van (luister)boeken, en (voorlees)films gratis is.
- Begeleid ouders naar preventieve thuisprogramma's om de ontwikkeling (cognitief, motorisch en sociaal-emotioneel), opvoeding en de (taal)omgeving thuis te versterken.¹⁸⁰ Bijvoorbeeld [de Katrol](#), de Keukentafel, Samen Leren, de [Voorlees-Express](#),¹⁸¹ het Voorleesproject.¹⁸²
- Wijs ouders op stimulerende programma's als [Muziek op schoot](#) of Peutergym en help hen financiering hiervoor te verkrijgen (zie bijlage Overzicht fondsen).

Kinderen op de basisschool

- Informeer kinderen over de [online jeugdbibliotheek](#) waar het lenen van (luister)boeken, e-boeken en (voorlees)films gratis is en over [KinderzwerfboekStations](#),
- Motiveer kinderen om deel te nemen aan kinder- en jeugdclubs, sportieve en culturele activiteiten, huiswerkbegeleiding en zomerscholen en aan verrijkend onderwijs dat bijdraagt aan het ontwikkelen van talenten en beroepsbeelden¹⁸³ (bijvoorbeeld de [Weekend Academie](#) en [Stichting IMC Weekendschool](#)).
- Bedenk met kinderen welke klusjes zij kunnen doen om wat zakgeld te verdienen.

Jongeren in het voortgezet onderwijs

- Stimuleer jongeren om deel te nemen aan sociale, culturele en sportieve activiteiten en aan huiswerkbegeleiding, examentraining, lente- en zomerscholen (zie bijlage Overzicht fondsen voor de financiering hiervan).
- Wees alert op signalen van (beginnende) verslaving en verminderde motivatie voor school zoals spijbelen (zie [M@ZL](#)) en ga het gesprek hierover aan.
- Versterk de motivatie van jongeren voor vervolgoopleidingen en beroepsperspectieven. Wijs hen op het loopbaanontwikkelingsprogramma op school en op de mentor en decaan om met hen mee te denken hierin.¹⁸⁴
- Begeleid jongeren die dreigen uit te vallen in het mbo naar een [onderwijs vervangend programma](#).¹⁸⁵

(Aanstaande) ouders

- Moedig jonge (aanstaande) ouders aan hun opleiding af te ronden. Ga na welk ROC een jonge moederklas biedt en bewaak het recht op bevallings- en zwangerschapsverlof.¹⁸⁶
- Moedig (aanstaande) ouders aan om deel te nemen aan activiteiten die hun netwerk vergroten, zoals koffie-uurtjes, wijkmaaltijden, [Centering Zwangerschap](#) en [Ouderschap](#) en dergelijke (zie ook de werkwijze Sociale steun).
- Moedig (aanstaande) ouders aan deel te nemen aan activiteiten waar zij hun taal-, computer- en opvoedvaardigheden kunnen vergroten en/of aan (vrijwilligers)werk.
- Moedig alleenstaande moeders aan om deel te nemen aan programma's als [Durven Doen](#) van [Single SuperMom](#) om de regie over hun leven te vergroten en (weer) deel te nemen aan de arbeidsmarkt.
- Informeer ouders over de [financiële opvoedtest](#) waarmee zij inzicht in de financiële opvoeding en handvatten bij lastige situaties krijgen.
- Stimuleer ouders om hun kinderen (vanaf jonge leeftijd) consequent zakgeld te geven (en het niet in te houden om kinderen te straffen¹⁸⁷ of in te nemen om er hun eigen schulden mee te betalen), zodat kinderen leren met geld om te gaan en te sparen (zie bijvoorbeeld het [ZakgeldProject](#)).¹⁸⁸
- Help (aanstaande) ouders financieel meer zelfredzaam te worden en een goed voorbeeld te zijn voor hun kind. Bijvoorbeeld met de budgettrainingen van [Stichting Knip](#) of met een programma als [Lift je leven!](#) (ook geschikt voor laaggeletterden).
- Informeer (aanstaande) ouders over het lokale Werkgeversservicepunt waar zij ondersteuning kunnen krijgen bij het vinden van betaald werk of vervolgoopleiding.
- Bespreek met (aanstaande) ouders de mogelijkheid om de opleiding tot 'ervaringswerker in de generatiearmoede en sociale uitsluiting' te volgen, bijvoorbeeld bij [Sterk uit Armoede](#) of [Howie the Harp](#).

Samenwerken

Professionals uit de jeugdgezondheid kunnen een bijdrage leveren aan de participatie van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders door lokaal een goed samenhangend aanbod te realiseren en hen te begeleiden naar de beschikbare voorzieningen. Ook kunnen zij scholen stimuleren om structureel aandacht te besteden aan financiële educatie om zo kinderen te leren doordachte financiële keuzes te maken en de consequenties van die keuzes te ervaren.¹⁸⁹ Zie ook de werkwijzen Financiële educatie (handreiking voor scholen) en Financiële opvoeding (handreiking voor het sociaal domein).

Voorwaarden

Hou als organisatie bij activiteiten voor ouders rekening met kinderopvang en schooltijden en ondersteun ouders bij het vinden van fondsen voor activiteiten die niet gratis zijn. Nog beter is het om als gemeente essentiële voorzieningen als peuterspeelzalen en sociale, culturele en sportieve activiteiten en huiswerkbegeleiding voor kinderen en jongeren gratis aan te bieden.

Verantwoording

Deze werkwijze is tot stand gekomen door literatuurstudie en gesprekken met verschillende goede praktijken. De tekst in deze werkwijze is meegelezen door Kim Houben (Divosa), Eva Bos (SWN) en Dennis Roskam (GGD Fryslân).

“In groep drie gingen we elke maandag vertellen wat we hadden gedaan en ik heb denk ik nooit iets verteld in de kring.”

Een jongen terugkijkend, 18 jaar¹⁹⁰

Bijlagen

Screenings- en gespreksinstrumenten

Om risico's voor de groei, psychosociale en cognitieve ontwikkeling vroegtijdig te signaleren worden binnen het domein jeugdgezondheid verschillende (screenings) instrumenten en methodieken ingezet. Een overzicht van de meest gebruikte screeningsinstrumenten staat hieronder (zie ook de JGZ-richtlijn [Psychosociale problemen](#)). De bijbehorende linkjes verwijzen vaak naar de instrumenten, maar niet alle zijn rechtenvrij te gebruiken. De vragen in die screeninginstrumenten gaan over verschillende risicofactoren en gaan in de meeste gevallen niet specifiek in op armoede. Het is goed mogelijk om enkele vragen aan bestaande instrumenten toe te voegen die expliciet ingaan op financiële zorgen bij gezinnen.

Alle kinderen, jongeren en ouders

GIZ-Methodiek

De GIZ-methodiek helpt professionals samen met (aanstaande) ouders en jeugdigen (0 – 23 jaar) te bepalen hoe het gaat en wat nodig is. Dit door middel van een gestructureerd en motiverend gesprek en uitnodigende (leeftijdsspecifieke) schema's. Binnen de methodiek is ruimte voor focus op zowel preventieve of aanvullende zorg. De methodiek is ook geschikt voor specifieke doelgroepen zoals laaggeletterden, migranten en kinderen met een beperking.

Gesprekstoets Positieve Gezondheid

Met de gesprekstoets Positieve Gezondheid kunnen professionals gesprekken voeren met kinderen, jongeren en ouders over hoe zij hun gezondheid ervaren (op 6 dimensies). Daaruit kan blijken dat achter een gezondheidsklacht een heel ander probleem schuilgaat. Ook kunnen mensen zelf vaak goed aangeven wat er nodig is om hun gezondheidssituatie te verbeteren. Er is een gesprekstool voor kinderen, jongeren, volwassenen en mensen die moeite hebben met begrijpend lezen.

Ongeboren en pasgeboren kinderen

ALPHA-NL

ALPHA-NL is een korte zelfinvullijst met 48 vragen die 15 risicofactoren voor kindermishandeling, problematisch opvoeden, partnergeweld, relatieproblemen en depressie betreffen (inclusief vragen over de partner). De lijst wordt zo vroeg mogelijk in de zwangerschap, in de wachtruimte voorafgaand aan een verloskundig consult ingevuld. ALPHA-NL maakt cliënten ook bewust van hun rol als ouders en het verband met hun eigen ervaringen, omstandigheden en opvattingen, en de mogelijkheid om dit bespreekbaar te maken met de verloskundig zorgverlener en JGZ. De verloskundig zorgverlener bespreekt met de aanstaande ouder(s) de thuissituatie, eventuele zorgen en hulpbehoefte en gaat met hen na wat er nodig is voor een goede start met de baby.

De Mind2care

De Mind2Care is een digitale, interactieve vragenlijst die de zwangere vrouw zelf invult. Deze vragenlijst richt zich op vroege en systematische opsporing van zwangere vrouwen met stress in de vorm van psychopathologie, psychosociale problemen en middelenmisbruik. Op basis van de antwoorden krijgt de zwangere vrouw, als het nodig is, een advies over begeleiding of behandeling tijdens de zwangerschap, inclusief een korte uitleg over de inhoud van de behandeling, de mogelijke behandelaren in haar eigen regio en hoe ze zich kan aanmelden. Zij besluit zelf of ze dit advies bespreekt met haar verloskundige of gynaecoloog, en welke vervolgstappen worden gezet.

EPDS

De EPDS is een zelf-scorelijst met tien vragen over gevoelens van angst en depressie in de voorafgaande week, bedoeld om postnatale depressie tijdig te signaleren. De lijst is ontwikkeld voor postnataal gebruik maar wordt ook wel prenataal toegepast.

Zwangerwijzer

Zwangerwijzer is een online, interactieve vragenlijst voor paren met een kinderwens. Zij kunnen deze invullen om zich goed voor te bereiden op een zwangerschap. Als sprake is van risicofactoren, krijgen ze gerichte adviezen om het effect van deze risico's te verminderen. Zoals concrete zelfhulp-adviezen of adviezen om contact op te nemen met de huisarts, een bedrijfsarts of de behandelend medisch specialist. Professionals kunnen ouders de lijst laten invullen en deze vervolgens met hen bespreken.

Jonge kinderen

Vroegsignalering in de kraamtijd

De Checklist Vroegsignalering in de kraamtijd bestaat uit 35 observatie-items voor de kraamverzorgende die betrekking hebben op psychosociale zorgbehoefte zoals risicofactoren voor of signalen van kindermishandeling en depressie bij de kraamvrouw. Het betreft dezelfde gevalideerde risicofactoren als die van de ALPHA-NL. Deze observatie resulteert in handelingsopties: overleg met de verloskundige onder wiens verantwoordelijkheid zij werkt, met de teamleider of de jeugdgezondheidszorg en indien mogelijk met de ouders. Training van kraamverzorgenden wordt aanbevolen.

R4U

R4U richt zich op medische én niet-medische risicofactoren voor ongunstige zwangerschapsuitkomsten zoals aangeboren afwijkingen, laag geboortegewicht en vroeggeboorte. De R4U-scorekaart is ontwikkeld om deze risico's in kaart te brengen en vervolgens via zogenoemde zorgpaden en/of een multidisciplinair overleg te zorgen voor toeleiding naar de juiste zorg in het medische of het sociale domein. De lijst bestaat uit 60 items betreffende: sociale-economische situatie, etniciteit, zorgsituatie, leefstijl (roken, alcohol, drugs, geneesmiddelen, BMI), medische gegevens en obstetrische voorgeschiedenis. De antenatale R4U wordt door de verloskundig zorgverlener bij de intake uitgevraagd en ingevuld.

'Kort Instrument voor de Psychologische en Pedagogische Probleeminventarisatie Kippi'

Dit instrument geeft inzicht in de sociaal-emotionele ontwikkeling, het welzijn en het gedrag van jonge kinderen. Dit instrument kan worden ingezet door professionals uit de JGZ om in een vroeg stadium te signaleren of er misschien 'iets' met een kind aan de hand is.

Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment (BITSEA)

De BITSEA is een vragenlijst voor ouders waarmee psychosociale problemen bij kinderen vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd. Professionals kunnen ouders de lijst laten invullen om psychosociale problemen op te sporen bij kinderen tussen 1 en 3 jaar.

SPARK

Met behulp van de SPARK voert de jeugdverpleegkundige een gestructureerd vraaggesprek met de ouder(s) om (risico op) opvoedings- en ontwikkelingsproblemen bij kinderen van 18 maanden vroegtijdig te signaleren. Het uitgangspunt is het perspectief en de ervaring van de ouder, dit wordt gecombineerd met de expertise van de JGZ-professional. De SPARK geeft een indicatie of een kind een laag, verhoogd of hoog risico op opvoed- en ontwikkelingsproblemen heeft. Daarnaast krijgt de jeugdverpleegkundige inzicht in de zorgen, problemen en zorgbehoeften van ouders.

SamenStarten (DMO Protocol)

De methode SamenStarten bevat het DMO-gespreksprotocol, waarin er aandacht is voor de gezins- en omgevingsfactoren die een rol spelen bij de psychosociale ontwikkeling van jonge kinderen (0-4 jaar). Het doel is om opvoedsituaties die risico's en problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen kunnen opleveren, zo vroeg mogelijk te signaleren. Het protocol beslaat vijf domeinen: welbevinden kind, welbevinden ouder, rol partner, sociale steun en obstakels. Het is een systematisch volgsysteem voor ondersteuning in gesprekken met ouders. Het consult op de leeftijd van acht weken wordt gebruikt om bovenstaande aspecten de eerste keer uitgebreid met de ouder(s) te bespreken. In vervolcontacten wordt al naar gelang de situatie per gezin gedifferentieerd aandacht aan de opvoedingssituatie besteed.

Kinderen op de basisschool

Landelijke Signaleringslijst Psychosociale Problemen bij Kleuters (LSPPK)

De LSPPK wordt ingevuld door ouders van kleuters, en haalt met name aandachtsproblemen en sociale problemen naar boven.

Strengths and Difficulties questionnaire (SDQ)

De SDQ is een snelle screening van psychische/psychosociale problemen bij kinderen en adolescenten en de invloed van deze problemen op het dagelijks leven. De SDQ wordt door ouders en leraren ingevuld. De uitkomsten van deze vragenlijst vormen de input voor een gesprek tussen professional en ouder en kind/jongere. Vanaf 11 jaar vullen ook jongeren de lijst zelf in, meestal onder begeleiding van iemand die toelichting kan geven.

Psycat

De Psycat is een internetapplicatie die ouders invullen voor de signalering van psychosociale problemen bij kinderen in de leeftijd van 7-12 jaar. De Psycat meet de zwaarte van psychosociale problemen op internaliserende problemen, externaliserende problemen, hyperactiviteit en een totaalscore. De Psycat maakt gebruik van CAT, computerized adaptive testing. Met die techniek wordt na elk gegeven antwoord een schatting gemaakt van de zwaarte van eventueel aanwezige problematiek. Vervolgens wordt gekeken welk item die schatting kan verbeteren, tot een vooraf bepaalde nauwkeurigheidsgrens is bereikt. Daardoor kunnen allerlei vragen overgeslagen worden, omdat ze niet bijdragen aan een betere schatting.

Jongeren in het voortgezet onderwijs

Strengths and Difficulties questionnaire (SDQ)

Zie bij Kinderen op de basisschool. Jongeren vullen de lijst meestal in onder begeleiding van iemand die toelichting kan geven. De uitkomsten van deze vragenlijst vormen de input voor een gesprek tussen de professional, jongere en/of ouder.

Korte indicatieve vragenlijst voor psychosociale problemen bij adolescenten (KIVPA).

De KIVPA is een korte gevalideerde vragenlijst voor het signaleren van psychosociale problemen bij schoolgaande jongeren tussen 13 en 18 jaar. De vragenlijst is bedoeld als handvat voor de JGZ om doelmatiger en doelgerichter te kunnen werken bij het signaleren van jongeren met problemen en zo te bevorderen dat tijdig begeleiding en professionele hulpverlening kunnen worden ingezet.

Jij en Je Gezondheid

Jij en Je Gezondheid is een digitale vragenlijst voor jongeren zelf die de JGZ gebruikt bij de gezondheidsonderzoeken. De vragenlijst bestaat uit korte, betrouwbare en valide vragen.

Signaleringslijst kinderarmoede

Verschillende signalen kunnen wijzen op armoede, maar er kunnen ook heel andere dingen spelen. Dat maakt armoede lastig om te signaleren. Armoede is bovendien niet altijd zichtbaar omdat gezinnen veel offers brengen om hun kind geen uitzondering te laten zijn en kinderen en jongeren er alles aan doen om niet uit de toon te vallen. Ga bij een vermoeden van armoede het gesprek respectvol en empathisch aan (zie werkwijze Bespreken).

Risicogroepen en -situaties

- alleenstaande ouders, jonge ouders, ouders in echtscheiding
- ouders met een ongezonde leefstijl of (langdurige) ziekte, of overlijden in het gezin
- ouders zonder (of met onzekerheid over) werk of opdrachten
- ouders met beperkte beheersing van de Nederlandse taal (anderstalig, laaggeletterd) en/of digitale vaardigheden en/of een licht verstandelijke beperking
- ouders in detentie
- onrust en instabiliteit in gezin, stapeling van problemen, onveiligheid in de buurt
- jongeren die voortijdig schoolverlaten en/of niet hun vervolgstudie afronden
- jongeren die financieel verantwoordelijk worden (achttiende verjaardag), zelfstandig gaan wonen.

Signalen

KINDEREN EN JONGEREN

Kinderen en jongeren die in armoede leven kunnen

Uiterlijke kenmerken van armoede hebben:

een slechte (persoonlijke) verzorging

- overgewicht
- vaak dezelfde, kapotte, slecht passende of niet seizoen adequate kleding
- geen sportkleding of winterjas of doorschieten in dure aanschaf
- zonder ontbijt, fruit en/of lunch of met ongezonde snacks naar school
- een onverzorgd uiterlijk en gebit, onfrisse lichaamsgeur
- onvoldoende babykleden, luiers en babypullen.

Gedrags- en ontwikkelingsproblemen hebben:

- concentratieproblemen, chaotisch, paniekerig en/of gespannen
- een leer- of ontwikkelingsachterstand of huiswerk niet maken
- geregeld hoofdpijn hebben en/of een vermoeide indruk maken
- een stille of teruggetrokken houding of juist een kort lontje
- een laag zelfbeeld, minderwaardigheids- of schaamtegevoelens of faalangst
- alcohol en/of drugs gebruik
- verkeerde vrienden, kleine criminaliteit waaronder drugs dealen
- hechtingsproblematiek (minder exploratie, laag zelfbeeld, het gevoel er alleen voor te staan, moeite om anderen te vertrouwen, situaties te overzien en de wereld te begrijpen).

Beperkt participeren:

- vaak afwezig of te laat, spijbelen, niet deelnemen aan excursies of activiteiten
- afwezig zijn op eigen verjaardag of feestjes, niet uitgaan en/of weinig vrienden mee naar huis nemen
- geen lid van verenigingen, nooit op vakantie, geen zwemdiploma
- onvoldoende leermiddelen om huiswerk te maken (computer of internet)
- niet naar school van keuze vanwege reis- en/of schoolkosten
- niet naar de tandarts
- gepest worden en/of in sociaal isolement verkeren
- geen andere volwassenen dan de ouders hebben.

ouders

Ouders die in armoede leven kunnen

Financiële problemen hebben:

- nota's niet betalen
- geld vragen of lenen van familie en vrienden
- zorgkosten vermijden
- incassobureaus en deurwaarders aan de deur
- geen extra kraamhulpuren kunnen veroorloven
- kinderkamer niet af.

Fysieke of psychische problemen hebben

- slaap- en concentratieproblemen
- vaker ziek zijn en doktersbezoek uitstellen
- een slecht gebit, niet naar de tandarts gaan (ook niet met hun kinderen)
- een laag zelfbeeld en/of minderwaardigheidsgevoelens
- stress, spanning, niet verder vooruit kijken dan de dag van morgen
- niet nakomen van afspraken
- vaak naar de huisarts zonder concrete klachten.

Weinig participeren:

- klein sociaal netwerk (geen of weinig kraambezoek)
- geen bezoek willen ontvangen
- niet naar verjaardagen en op vakantie gaan
- weinig contact met school en andere activiteiten van hun kinderen onderhouden
- zorg, hulp, contact en activiteiten die geld kosten vermijden.

Een weinig steunende opvoedsituatie bieden:

- weinig structuur en stabiliteit in het gezin, veel veranderingen in de leefsituatie
- weinig (positieve) aandacht voor het kind, verwaarlozing of hardhandig opvoeden
- taken doorschuiven naar hun kind (contact met school, administratieve en opvoedingstaken).

Deze signaallijst is gebaseerd op: Sociaal Wijkteam Zwolle: waaier financiële krapte / NJI: Beschermende en risicofactoren / de Kern: signalenkaart armoede / de Vonk: signalenkaart armoede / Kinderombudsman (2017): bijlage 14 omgevingsvoorwaarden / **NIBUD Factsheet** (2018) / Madern & van der Meulen (2019).¹⁹¹

Overzicht fondsen

In onderstaand overzicht zijn landelijke fondsen benoemd die voorzieningen voor kinderen en jongeren financieel mogelijk maken en acute noden in het gezin opvangen (zie ook [BV Familie](#)). Op lokaal en regionaal niveau zijn vaak aanvullende mogelijkheden (zie ook [Bijstand blues](#)).

- [Stichting Leergeld](#) stimuleert meedoen van kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar op het gebied van onderwijs, sport, cultuur en welzijn. Deze stichting biedt vergoedingen voor schoolspullen (tas, gymkleding, fiets), schoolreisjes, muziekles of lidmaatschap sportvereniging, sportkleding en attributen. De aanvragen moeten door ouders zelf worden gedaan.
- [Jeugdfonds Sport & Cultuur](#) stimuleert ontwikkelkansen van kinderen en jongeren tot 18 jaar op sportief en creatief gebied. Het fonds biedt vergoeding voor contributie of lidmaatschapsgeld en materialen (sportkleding en attributen). Door het fonds erkende intermediairs kunnen de aanvragen doen. Professionals die betrokken zijn bij opvoeding, begeleiding of scholing van het kind kunnen zich aanmelden als intermediair.
- [Nationaal Fonds Kinderhulp](#) biedt financiële ondersteuning aan kinderen en jongeren tot 21 jaar op het gebied van Ontwikkeling (opleiding, leesboeken, cursus, sport, zwemles, laptop, school, muziek-, spelmateriaal); Ontspanning (dagje uit, actie pepernoot, weekje kamperen, actie zomerpret); Basale zaken (fiets, kamerinrichting, kleding); Bijzondere zaken (naamsverandering, medicijnen, therapie). Intermediairs kunnen vergoedingen aanvragen die bij andere fondsen niet mogelijk zijn.
- [Stichting Jarige Job](#) geeft een verjaardagsbox met versiering, traktaties voor op school (kinderen 4-12 jaar), een cadeau en wat lekkers voor de visite thuis. De box kan uiterlijk zes weken voor de verjaardag aangevraagd worden door ouders of intermediairs.

Bovenstaande fondsen werken samen in *Sam& voor alle kinderen* en bieden naast de eigen websites ook een verzamelsite waar de genoemde voorzieningen aangevraagd kunnen worden.

- [Uitgestelde kinderfeestjes](#) faciliteert en organiseert kinderfeestjes voor kwetsbare kinderen (groep 2 t/m 8) die langdurig in armoede opgroeien en zonder tussenkomst geen kinderfeestjes kunnen vieren. Hulpverleners kunnen een aanvraag doen.
- [Stichting Babyspullen](#) verstrekt gratis babystartpakketten, bestaande uit nieuwe en gebruikte babyspullen, aan (aanstaande) ouders in Nederland. Hulpverleners kunnen een aanvraag doen.
- [Jeugdeducatiefonds](#) draagt bij aan activiteiten (schoolreisjes, excursies, bijles, sportieve en culturele activiteiten) en materialen (laptop, educatieve materialen) die de ontwikkelkansen van kinderen in het basisonderwijs helpen vergroten. Aanvragen gaan via de basisschool en kunnen ook activiteiten of materialen voor de hele klas betreffen.

- **Kinderen van de voedselbank** geeft kledingpakketten uit, voorzien van nieuwe kleding, schoenen en cadeautjes om zo bij te dragen aan de eigenwaarde van het kind. Ook geeft deze stichting voor kinderen in de basisschoolleeftijd verjaardagsboxen uit met een cadeautje voor de jarige en een traktatie voor de klas en voor een feestje. Gezinnen kunnen zelf een aanvraag doen.
- **Kledingbanken** geven herbruikbare kleding/schoeisel en linnengoed aan mensen die dit nodig hebben. Er is geen landelijke organisatie, wel een overzicht van kledingbanken per provincie.
- **Stichting Clothing4u** maakt op aanvraag een box met nieuwe kleding voor mensen die het financieel moeilijk hebben. De kleding komt uit overtollige collectie, kleding met (kleine) productiefouten en niet-verwerkte retourneren. Een kerk, stichting, bewindvoerder, gemeente of soortgelijke instantie kan pakketten aanvragen.
- **Stichting Kansarme Kinderen in Nederland** ondersteunt gezinnen met pakketten op maat gevuld met nieuwe kleding, schoenen, speelgoed en een cadeaubon. Ook biedt de stichting zaken als fietsen, entreekaarten voor uitjes, sinterklaascadeaus en verjaardag- en schoolpakketten. Ouders kunnen zelf een aanvraag doen.
- **Stichting Armoedefonds** geeft financiële steun aan lokale organisaties die mensen in armoede helpen met o.a. voedsel, kleding, binnen- of buitenschoolse activiteiten. Het fonds biedt bijvoorbeeld schoolspullenpassen aan waarmee kinderen lokaal schoolmateriaal kunnen aanschaffen en draagt bij aan gratis menstruatieproducten en voedselhulp. Het fonds werkt met acties per thema. Instellingen die laagdrempelig de producten kunnen aanbieden kunnen aanvragen.
- **Project STOP kinderarmoede** is een stichting met lokale afdelingen die kinderen die oproeien onder de armoedegrens tweemaal per jaar kan voorzien van een pakket met nieuwe kleding, nieuwe schoenen en leuk nieuw speelgoed. Voor kinderen op de basisschool geeft de stichting verjaardagsboxen uit. Instellingen en gemeenten kunnen een aanvraag doen.
- **Het ANWB Kinderfietsenplan** verzamelt fietsen, knapt ze op en delen ze uit onder kinderen die geen fiets hebben.
- **Stichting Urgente Noden Nederland** biedt steun bij urgente financiële problemen (bijvoorbeeld het ontbreken van een koelkast of bed), ook aanvullend op een bestaande voorzieningen of regelingen. De aanvraag kan alleen gedaan door een professionele dienst- en hulpverlener.
- **Stichting Sportspullen bank** zamelt tweedehandssportkleding en – materialen in en stelt deze beschikbaar aan mensen die te weinig geld hebben om zelf sportspullen te kopen.
- **Witgoedregelingen** geven gezinnen die daar recht op hebben zo nodig een wasmachines, fornuis of koelkast. De regelingen verschillen per gemeente.

- **Dress for success** is er voor alle mensen met een uitkering of minimuminkomen die stappen willen zetten op weg naar economische zelfstandigheid. Door vrijwilligers worden deze mensen kosteloos voorzien van een set kleding waarmee je voor de dag kunt komen, bijvoorbeeld bij een sollicitatiegesprek.
- **Stichting Bevordering Huisdierenwelzijn** steunt huisdiereigenaren die onvoldoende geld hebben om te kunnen zorgen voor hun huisdieren. Zie ook het overzicht van dierenvoedselbanken. Eigenaren van huisdieren kunnen zelf een aanvraag doen.

Bronnen

- 1 www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Armoede-in-gezinnen
<https://campagne.sire.nl/>
- 2 Kinderombudsman (2017). Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede. Den Haag: Kinderombudsman.
- 3 VN (1989). Verdrag inzake de rechten van het kind.
- 4 SCP (2018). *Armoede in kaart 2018*. Den Haag: SCP.
- 5 College Perinatale Zorg (2020). Zorgstandaard Integrale Geboortezorg. Utrecht: CPZ. NCJ (2018). Landelijk professioneel kader. Uitvoering basispakket jeugdgezondheidszorg (JGZ). Utrecht: NCJ.
- 6 <https://www.ncj.nl/themadossiers/jgz-preventieagenda/>
- 7 Huygen, A. & Akkermans, C. (2020). Altijd op een richeltje lopen. Den Bosch: Leergeld Nederland. SCP (2019). Als werk weinig opbrengt. Den Haag: SCP.
- 8 CBS (2019). Armoede en sociale uitsluiting. Den Haag: CBS.
- 9 CBS (2019). Minder kinderen in langdurige armoede. Den Haag: CBS.
- 10 Haarsma, L. (2019). Armoede en schulden. Vakbl Soc Werk 20, 38–39.
- 11 Van Geuns, R. & Madern, T. (2019). Armoede, schulden en financieel gedrag. In: Van Geuns, R., Desain, L. & Van der Weijden, R. (2019). Hulp bij armoede (p. 3-22). Houten: BSL
- 12 Van Dam, R, Desain, L., Georg, K., Kruithof, M. & Van Geuns, R. (2020). LVB en schulden: Signalen en passende begeleiding. Amsterdam: Kenniscentrum voor maatschappelijke innovatie. www.schouderseeronder.nl/toolkit-blijf-verbinding-met-laaggeletterden
- 13 Madern, T. & Van der Meulen, B. (2019). Zorgen over geld? Praten helpt. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- 14 www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Armoede-in-gezinnen
- 15 De Koning, D. (2021). Baby's onder stress. Amsterdam: SWP.
- 16 Pijpers, F., Vanneste, Y. & Ferron, F. (2019). Stress bij kinderen: hoe houden we het gezond. Utrecht: NCJ.
- 17 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 18 Hoff, S. (2017). Armoede onder kinderen - een probleemschets. Den Haag: SCP.
- 19 Jungmann, N. & Madern, T. (2017). Basisboek aanpak schulden. Groningen/Utrecht: Noordhoff.
- 20 Yoshikawa, H., Aber, J., & Beardslee, W. (2012). The effects of poverty on the mental, emotional, and behavioral health of children and youth: implications for prevention. *American Psychologist*, 67(4), 272.
- 21 Adler, N., (1994). Socioeconomic status and health: The challenge of the gradient. *American Psychologist*, 49(1): 15-24. Guiaux, M., Roest A., Iedema, J. (2011). Voorbestemd tot achterstand? Den Haag: SCP. Jehoel-Gijsbers, G. (2009). Kunnen alle kinderen meedoen? Den Haag: SCP.
- 22 Bosch, J., Daansen, P., & Braet, C. (2004). Cognitieve gedragstherapie bij obesitas. Houten: Bohn Stafieu van Loghum. Frijters, S. & Van der Pol, G. (2021). Hoe **ongelijkheid** zich in de eerste levensjaren aftekent. *Volkskrant*, 23-7-2021.
- 23 RIVM (2008). Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd. Bilthoven: RIVM.
- 24 Guiaux, Roest & Iedema, 2011 (zie bron 21). Roest, A. Lokhorst, A. & Cok Vrooman, J. (2010). Sociale uitsluiting bij kinderen: omvang en achtergronden. Den Haag: SCP.
- 25 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 26 <https://www.trimbos.nl/kennis/zwangerschap-en-depressie#sub9891>
- 27 Madern, T. & van der Werf, M. (2015). Omgaan met schaarste. Utrecht: Nibud. Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). *Schaarste: Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.
- 28 Kalthoff, H. (2020). Opgroeien en opvoeden in armoede. Derde herziene versie. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- 29 Verwey-Jonker Instituut (2018). *Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld?* Utrecht: VJI.

- 30 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 31 NCJ, 2018 (zie bron 5). Perined (2020). Perinatale zorg in Nederland anno 2019: Landelijke perinatale cijfers en duiding. Utrecht: Perined.
- 32 CPZ, 2020 (zie bron 5). NCJ (2016). Richtlijn Psychosociale problemen. Utrecht: NCJ.
- 33 NCJ, 2018 (zie bron 5).
- 34 Dumbrill, G. C. (2006). Parental experience of child protection intervention. *Child Abuse & Neglect*, 30(1), 27-37.
- 35 Pardoën, J. & Boeke, H. (2010). Code oranje (wees alert). Amsterdam: ouders online.
- 36 Bontje, M., de Ronde, R., Dubbeldeman, E., Kamphuis, M., Reis, R., & Crone, M. (2021). Parental engagement in preventive youth health care. *Children and Youth Services Review*, 120.
- 37 CPZ, 2020 (zie bron 5).
- 38 <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/gezondheidsvaardigheden>
- 39 Bezem, J. (2017). Exploring the potential of triage and task-shifting in preventive child care. Leiden: Universiteit Leiden.
- 40 <https://www.cooperatievgz.nl/cooperatie-vgz/zinnige-zorg/Shared-Decision-Making>
- 41 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 42 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/wat-ouders-verwachten-van-de-jeugdgezondheidszorg>
- 43 Jungmann, N., Wesdorp, P. & Madern, T. (red) (2020). Stress-sensitief werken in het sociaal domein. Inzichten en handvatten voor hulp- en dienstverleners. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- 44 CPZ, 2020; NCJ, 2018 (zie bron 5).
- 45 Movisie (2018). Wat werkt bij integraal werken in de wijk. Utrecht: Movisie.
- 46 CPZ, 2020 (zie bron 5). Engbersen, R. & Omlo, J. (2020). Uit de duivelskring van armoede. Utrecht: Movisie. Pardoën & Boeke, 2010 (zie bron 35).
- 47 CPZ, 2020 (zie bron 5). Zie ook de Wet op de Geneeskundige BehandelingsOvereenkomst
- 48 CPZ, 2020 (zie bron 5).
- 49 Inspectie SZW (2016). Literatuurstudie Integrale dienstverlening. Den Haag: Ministerie van SZW. Movisie (2016). Werk en inkomen: kennis en interventies geordend. Utrecht: Movisie.
- 50 <https://www.kansrijkestartnl.nl/actieprogramma-kansrijke-start>
- 51 CPZ, 2020 (zie bron 5).
- 52 [Transitie jeugdzorg: een overzicht | Movisie](#)
- 53 [sociaaldomeinonline.nl/wat-werkt-bij-het-integraal-werken-in-de-wijk/](https://www.sociaaldomeinonline.nl/wat-werkt-bij-het-integraal-werken-in-de-wijk/)
- 54 Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). Scarcity: The new science of having less and how it defines our lives. Picador.
- 55 Plantinga, A. (2019). Poor psychology: Poverty, shame and decision making. Tilburg: Tilburg University.
- 56 Delhey, J. & Newton, K. (2003). Who trusts: the origin of social trust in seven societies. *European Societies*, 5, 93-137. Dumbrill, 2006 (zie bron 34). Pardoën & Boeke, 2010 (zie bron 35).
- 57 Tarrant C, Stokes T, Baker R. (2003). Factors associated with patients' trust in their general practitioner: a cross-sectional survey. *Br J Gen Pract*, 53:798-800.
- 58 Dumbrill, 2006 (zie bron 34).
- 59 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/wat-ouders-verwachten-van-de-jeugdgezondheidszorg>
- 60 CPZ, 2020; NCJ, 2018 (zie bron 5).
- 61 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/wat-ouders-verwachten-van-de-jeugdgezondheidszorg>
- 62 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 63 <https://ajnjeugdartsen.nl/wp-content/uploads/2020/03/TNO-2020-gespreksvoering.pdf>
- 64 Jungmann, Wesdorp, & Madern, 2020 (zie bron 43).
- 65 Baart, A. (2001). Theorie van de presentie. Utrecht: Lemma.
- 66 Driessens, K., & van Regenmortel, T. (2014). Bind-kracht in armoede. Leuven: Lannoo Campus.
- 67 Jungmann, Wesdorp, & Madern, 2020 (zie bron 43).

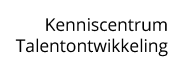
- 68 Evans, G.W. & Pilyoung, K. (2013). Childhood Poverty, Chronic Stress, Self-Regulation, and Coping. *Child Development Perspectives* 7(1), 43-48. Luby, J.L. (2015). Poverty's Most Insidious Damage: The Developing Brain. *JAMA Pediatrics*.
- 69 Jungmann, N., van der Veer, A., den Hartogh, V. & Dolsma, M. (2020). Geldzorgen in de huisartsenpraktijk. Utrecht: HU.
- 70 Lammers, E. & Geessink, E. (2019). Handelen bij armoede in gezinnen binnen de jeugdgezondheidszorg. Academische werkplaats Jeugd Twente.
- 71 Jungmann, van der Veer, den Hartogh & Dolsma, 2020 (zie bron 69).
- 72 Evans & Pilyoung, 2013; Luby, 2015 (zie bron 68).
- 73 <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=12&rlpag=819>
- 74 Van Hoek, T., Spijkerman, L. & Van der Ven, O. (2020). Drijfveren, obstakels en kansrijke aanknopingspunten bij het signaleren van kwetsbare gezinnen. Nijmegen: Dijksterhuis, & Van Baaren.
- 75 De Jonge, A., Korfer, D., Vogels, T., van der Pal, S., Vink, R., Buitendijk, S. & van der Pal, K. (2007). Preventie en vroegsignalering van risicogezinnen in de kraamperiode. Leiden: TNO.
- 76 Toet, J. & Becker, M. (2014). Monitoring scenario's flexibilisering van contactmomenten. Utrecht: NCJ.
- 77 Rots-De Vries, C., Kroesbergen, I. & Goor, I. van de (2009). Armoede en gezondheid van kinderen. Breda: GGD West Brabant.
- 78 Hoek, Spijkerman & van der Ven, 2020 (zie bron 74).
- 79 Hoek, Spijkerman & van der Ven, 2020 (zie bron 74).
- 80 Lammers, E. & Geessink, E. (2019). Handelen bij armoede in gezinnen binnen de jeugdgezondheidszorg. Academische werkplaats Jeugd Twente.
- 81 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2). Odekerken, M., Sarti, A., Blokland, L. & Sondeijker, F. (2020). Armoede en schulden: op weg naar een integrale aanpak. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.
- 82 Jungmann, van der Veer, den Hartogh & Dolsma, 2020 (zie bron 69).
- 83 <https://www.allesisgezondheid.nl/nieuws/hoe-komen-we-de-schaamte-voorbij/>
- 84 Hoek, Spijkerman & van der Ven, 2020 (zie bron 74).
- 85 Madern & van der Meulen, 2019 (zie bron 13).
- 86 <https://de-vonk.nu/professionals/voor-scholen-en-zorgteams/>
- 87 Lammers, & Geessink, 2019 (zie bron 80).
- 88 Lammers, & Geessink, 2019 (zie bron 80).
- 89 Torij, H. (2017). Een goed begin is het halve werk. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- 90 Feitsma, M., Gietema, I & Thissen, M. (2019). 50 stemmen van mensen in armoede. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen/Trendbureau Drenthe.
- 91 Hupscher, W. (2019). Integrale Vroeghulp zonder arts: laat het niet gebeuren. Utrecht: Integrale Vroeghulp.
- 92 Bosdriesz, M., Moerkes, M., Godefrooy, C. & Van Kessel, B. (2010). Kwaliteit ZAT! Handreiking zorgteam en zorg- en adviesteam (ZAT) in het primair onderwijs. Utrecht: NJI. Deen, C. & Laan, M. (2010). Kwaliteit ZAT! Handreiking zorgteam en zorg- en adviesteam (ZAT) in het voortgezet onderwijs. Utrecht: NJI.
- 93 Hupscher, 2019 (zie bron 91).
- 94 <https://werkgroepen.kennisnetgeboortezorg.nl/?file=17645&m=1530023295&action=file.download>
- 95 Vanneste, Y. (2016). *Reported sick from school. A study into addressing medical absenteeism among students*. Maastricht: Maastricht University.
- 96 Morley L, Cashell A. (2017). Collaboration in Health Care. *J Med Imaging Radiat Sci*, 48(2):207-216. Romijn A, de Bruijne M, Teunissen P, Wagner C, de Groot C. (2018). Interprofessional collaboration among care professionals in obstetrical care: are perceptions aligned? *International Journal of Integrated Care*. 18 (2): 228.
- 97 <https://www.nji.nl/armoede/gezondheid>
- 98 Pijpers, F. Vanneste, Y & Feron, F. (2019). Stress bij kinderen: hoe houden we het gezond? Utrecht: NCJ. <https://www.ncj.nl/themadossiers/earlylifestress/over-early-life-stress/>
- 99 <https://gedragsproblemen-kinderen.info/tips-hechtingsstoornis/>
- 100 <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/ouders-jongeren/depressie/>
- 101 NCJ (2016). JGZ-richtlijn Psychosociale problemen. Utrecht: NCJ.

- 102 Zoon, M. (2012). Wat werkt bij middelengebruik? Utrecht: NJI.
- 103 Sijben, M., Van der Velde, M., Van Mil, E., Stroo, J., & Halberstadt, J. (2018). Landelijk model ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas. Amsterdam: Care for obesity.
- 104 <https://www.ggznieuws.nl/korte-behandelingen-adhd-en-druk-gedrag-verrassend-effectief/>
- 105 Foolen, N., Ince, D., de Baat, M. & Daamen, W. (2013). Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen? Utrecht: NJI.
- 106 Browne P., Bossenbroek R, Kluft A, van Tetering E., de Weerth C. (2020). Prenatal Anxiety and Depression: Treatment Uptake, Barriers, and Facilitators in Midwifery Care. J Womens Health (Larchmt). Dec 3.
- 107 <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/professionals/depressie/>
- 108 Keij, M. (2016). Sociaal emotionele problemen tijdig signaleren in het primair onderwijs. Utrecht: Trimbos/Pharos.
- 109 <https://gezondidee.mumc.nl/hoe-kun-je-een-obees-kind-helpen>
- 110 Zoon, M. (2012). Wat werkt bij middelengebruik? Utrecht: NJI.
- 111 Van der Pas, A. (2006). Ouderbegeleiding als methodiek. Handboek methodische ouderbegeleiding 1. Amsterdam: SWP.
- 112 Kalthoff, 2020 (zie bron 28).
- 113 Verwey-Jonker Instituut, 2018 (zie bron 29).
- 114 VN (1989). Verdrag inzake de rechten van het kind.
- 115 De Haan, M., de Winter, M. Koeman, M., Hofland, A. & van Verseveld, M. (2013). Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- 116 Van der Pas, 2006 (zie bron 110). Burggraaf-Huiskes, M. (2011). Opvoedingsondersteuning als bijzondere vorm van preventie. Bussum: Coutinho. Bartelink, C., van Rooijen, K., & van As, A. (2021). Jeugd met problematische gehechtheid. Wat werkt? Utrecht: NJI.
- 117 Koster, J. (2020). Over de veerkracht van ouders. Week van de ouder. Utrecht: NCJ. Van der Pas, 2006 (zie bron 110).
- 118 Gravesteyn, C. & Aartsma, M. (red.) (2015). Meer dan opvoeden. Perspectieven op het werken met ouders. Bussum: Coutinho.
- 119 Bartelink, C., van Rooijen, K., & van As, A. (2021). Jeugd met problematische gehechtheid. Wat werkt? Utrecht: NJI.
- 120 Uittenbogaard, B., Buitenhuis, M., Schurman, J., & Wineke, D. (2018). Stap voor stap (0-6 jaar). Amsterdam: SWP. Uittenbogaard, B., Jeuring, J., & Ensing, E. (2015). Stap voor stap (6-12 jaar). Amsterdam: SWP.
- 121 Rutte, F., Pijpers, F. & Timmermans, M. (2014). Samenwerken aan het gezond en veilig laten opgroeien van kinderen. Utrecht: NCJ.
- 122 Steketee, M., Jonkman, H., Mak, J., Assems, C., Huygen, A. & Roeleveld, W. (2021). Communities that Care in Nederlandse steden. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- 123 Van der Pas, 2006 (zie bron 110).
- 124 De Haan e.a., 2013 (zie bron 114). Driessens & van Regenmortel, 2014 (zie bron 9).
- 125 Kalthoff, 2020 (zie bron 28).
- 126 Ridge, T. (2011). The Everyday Costs of Poverty in Childhood. Children and Society, 25, 73-84.
- 127 De Haan e.a., 2013 (zie bron 114). Driessens & van Regenmortel, 2014 (zie bron 9). Putnam, R. (2000). Bowling alone. The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.
- 128 Barendregt, C., Boonstra, A., Spruijt, R. & Wits, E. (2021). Meet the parents. Almere: De Schoor.
- 129 Torij, 2017 (zie bron 89).
- 130 Barendregt, C., Martinelli, T. & Wits, E. (2019). Rapportage Meet the Parents, Almere Poort: Ontmoeten, ontspannen en ondersteunen. Den Haag: IVO.
- 131 Berger, M. & Booij, Y. (2003). Mentoring in de Jeugdzorg. Pedagogiek 23 (1), 40-53.
- 132 De Baat, M., & Kooijman, K. (2012). Opvoedingsondersteuning aan gezinnen met jonge kinderen door vrijwilligers. Utrecht: NJI.
- 133 Torij, 2017 (zie bron 89).
- 134 Ridge, (2011 (zie bron 125).
- 135 Hulst, van der M., Kok, R, Graaf, de J.P., & Prinzie, P.J. (2018). Zorg voor kwetsbare zwangere vrouwen en hun kinderen. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 9&10, 37-47.

- 135 Kinderombudsman, 2017 (zie bron 2).
- 136 Jobse, M. (2017). Unseen childhood poverty. Vroegsignalering van armoede in de JGZ. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- 137 Davidson, L., Shahar, G., Lawless, M. S., Sells, D., & Tondora, J. (2006). Play, pleasure, and other positive life events: "Non-specific" factors in recovery from mental illness. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 69(2), 151-163.
- 138 Schtlette, N. & Eidhof, B. (2018). Leergeld doet ertoe. Den Bosch: Leergeld Nederland.
- 139 Bureau Bartels (2015). Onderzoek naar kindpakketten. Den Haag: ministerie SZW.
- 140 Jansma, L. & Zedde, van der M. (2018). Opgroeien in armoede. *Kraamsupport* (5), 12-15.
- 141 Schreier, H. M., & Chen, E. (2010). Socioeconomic status in one's childhood predicts offspring cardiovascular risk. *Brain, Behavior, and Immunity*, 24.
- 142 Croes, E. & Josselin de Jong, S. (2014). Roken en zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Gezondheidsraad (2005). Risico's van alcoholgebruik bij conceptie, zwangerschap en borstvoeding. Den Haag: Gezondheidsraad.
- 143 Poeran, J., Denktas, S., Birnie, E., Bonsel, G., & Steegers, E. (2011). Urban perinatal health inequalities. *Journal of maternal-fetal & neonatal medicine*, 24(4), 643-646.
- Roseboom, T. (2018). De eerste 1000 dagen. Utrecht: De Tijdstroom.
- 144 Guiaux, Roest & Iedema, 2011 (zie bron 21). Roest, Lokhorst & Cok Vrooman, 2010 (zie bron 24). <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/gezonde-levensverwachting/cijfers-context/huidige-situatie#!node-gezonde-levensverwachting-bij-geboorte-naar-opleiding>
- 145 Ten Cate, A., Huijts, T., & Kraaykamp, G. (2013). Intergenerationele overdracht van risicogedrag - rookgedrag, alcoholgebruik en ongezonde eetgewoonten van ouders en hun volwassen kinderen. *Mens En Maatschappij*, 88, 150-176.
- 146 Jehoel-Gijsbers, 2009; Guiaux, Roest & Iedema, 2011; Adler, Boyce, e.a., 1994 (zie bron 21).
- 147 Stegeman, H. (2007). Effecten van sport en bewegen op school. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier instituut.
- RIVM (2008). Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd. Bilthoven: RIVM.
- 148 Sijben e.a., 2018 (zie bron 103).
- 149 <https://www.vumc.nl/research/overzicht/academische-werkplaats-jeugd-en-gezondheid/onderzoek-en-innovatie/samen-gezond-groot-2018-2020.htm>
- 150 Rosman, A., Velu, A. & Steegers, E. (2016). Arbeid en gezond zwanger. *Quintesse*, 3, 51-57.
- 151 CPZ, 2020 (zie bron 5).
- 152 <https://www.ncj.nl/actueel/nieuws/artikel/project-samen-gezond-groot-op-het-innovatieatelier-van-23-september-2020>
- 153 Van Wierenga, J. & Becker, M. (2015). Hoe krijgt de jeugdgezondheidszorg de jeugd in beweging. *Tijdschr Jeugdgezondheidsz* 47, 92-95.
- 154 Ams, D., & Lynn, A. (2017). Distinctive mechanism of adversity and socioeconomic inequality in child development: a review and recommendations for evidence-based practice. *Early Intervention: Managing adversity*.
- 155 <https://www.drugsinfo.nl/bezorgd/gevolgen-cannabis-jonge-leeftijd>
- 156 Altena, A., Boere-Boonekamp, M., Braun, M., Need, A. (2020). 'Het effect van het programma 'Gezonde kinderen in krappe tijden' op de gezondheid van kinderen en hun ouders die in armoede leven in Twente. Enschede: Academische Werkplaats Jeugd in Twente.
- 157 Arcadis (2020). Gezonde stadindex 2020.
- 158 Kenniscentrum Sport & Bewegen (2021). Whitepaper Jeugd die arm opgroeit: feiten en cijfers over hun sport- en beweegdeelname. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.
- 159 <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/kindervoeding-0-4-jaar/ouderworkshop-eetplezier-en-beweegkriebels.aspx> "Ouderworkshop 'Eetplezier en beweegkriebels' | Voedingscentrum
- 160 Pijpers, F. Vanneste, Y & Feron, F. (2019). Stress bij kinderen: hoe houden we het gezond? Utrecht: NCJ.
- 161 NCJ (2016). JGZ-richtlijn Psychosociale problemen. Utrecht: NCJ.
- 162 De Haan, A. Keij, M. & Lammers, J. (2021). Handreiking bevordering mentale gezondheid jeugd. Utrecht: trimbos Intituut/Pharos.
- Fekkes, M., Klein Velderman, M. & Detmar, S. (2020). Kom maar op! Versterk de weerbaarheid van de jeugd voor een veilige, gezonde en kansrijke toekomst. Leiden: TNO.
- 163 Ince, D., van Yperen, T., & Valkestijn, M. (2018). Top 10 beschermende factoren: Voor een positieve ontwikkeling van kinderen. Nederlands Jeugdinstituut.
- Vanhee, L. (2007). Armoede en veerkracht. In: Vanhee, L. Weerbaar en broos: mensen in armoede over (pp 1-49). Leuven: KU Leuven.

- 164 <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/BalansmodelBakker.pdf> Mönnink, H. de (2016). De gereedschapskist van de sociaal werker. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- 165 Dweck, C. (2006). Mindset: The new psychology of success. New York: Random House.
- 166 Gravesteyn, C. & Diekstra, R. (2004). Waardig en vaardig in het leven. Lisse: Harcourt Assessment B.V.
- 167 <https://www.expoo.be/angst-en-stress-tijdens-de-zwangerschap>
- 168 <https://www.nationalgeographic.nl/family/2020/09/gaat-het-wel-goed-met-de-kinderen-zo-kun-je-hun-mentale-gezondheid-checken>
- 169 Grotberg, E. (1995). A guide to promoting resilience in children. The Hague: The Bernard van Leer Foundation.
- 170 De Vries, S. & Prüst, H. (2017). Oplossingsgericht werken in het sociaal domein. Utrecht: Movisie. Kuiper, E. & Bannink, F. (2018). Veerkracht en de groei-mindset bij kinderen en hun omgeving. Directieve Therapie, 37(2), 103-116.
- 171 Kuiper & Bannink, 2018 (zie bron 170).
- 172 <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Werken-aan-mentale-gezondheid-van-jongeren.pdf>
- 173 <https://www.ncj.nl/je-brein-de-baas/>
- 174 Grotberg, 1995 (zie bron 169).
- 175 Putters, K. (2014). Rijk geschakeerd. Op weg naar de participatiesamenleving. Den Haag: SCP.
- 176 www.divosa.nl/onderwerpen/armoede-en-sociale-uitsluiting
<https://www.loketgezondleven.nl/integraal-werken/succesfactoren/participatie/maatschappelijke-participatie>
- 177 Huygen & Akkermans, 2020 (zie bron 7).
- 178 Van der Aa, P. (2021). Armoede, arbeid en inkomen. In T. Witte (Ed.), Armoede en bestaansonzekerheid. Beleid en sociaal professionele aanpak (pp. 107-118). Bussum: Coutinho.
- 179 <https://www.loketgezondleven.nl/integraal-werken/succesfactoren/participatie/maatschappelijke-participatie>
- 180 Van der Pluijm, M. (2020). At home in language. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- 181 Broens, A. & van Steensel, R. (2018). Werkt de Voorleesexpress? Utrecht: Eburon.
- 182 De la Rie (2018). Effects of family literacy programs. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- 183 Lusse, M. & Strijk, M. (2019). Ouders en schoolloopbaanontwikkeling (po). Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- 184 Lusse, M., Kuijpers, M., Diender, A. & Hermans, A. (2018). Handreiking ouders en LOB in het vmbo. Den Haag: SZW.
- 185 Consortium 'Aanvullend onderwijs' (2021). Aanvullend onderwijs in Nederland. Amsterdam: HvA.
- 186 [Moederklas niet voor studerende moeders - studerendemoeders](#)
- 187 www.nibud.nl/consumenten/zakgeld
- 188 Van de Schors, A. & Stierman, N. (2016). Financiële opvoeding & het financiële gedrag als volwassene. Utrecht: Nibud. Jansen, C., Ansari, B., Geelen, M., & Verharen, L. (2019). Waar een klein project groot in is. Innovations in Social Practice and Education 28(7), pp.15-22.
- 189 Amagir, A., Groot, W., Maarsen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial literacy education programs for children and adolescents. Citizenship, Social and Economic Education 17(1) 56-80.
- 190 Missing Chapter Foundation]. (2021). Geraakt door de toeslagenaffaire: het verhaal van kinderen en jongeren.[Video]. Youtube. <https://youtu.be/yHPHXgsHrw0>
- 191 Madern & van der Meulen, 2019 (zie bron 13).

Colofon

Productie

Vormgeving
Drukker
Communicatie

Jargo Design
Het staat gedrukt
Arlette Vos-de Jong,
Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Digitale handreiking

www.alliantiekinderarmoede.nl/
www.divosa.nl/armoede
www.hanze.nl/sosarmoede
www.hr.nl/gereedschapskist
www.ncj.nl/themadossiers/aanpak-armoede/

Kenniscentrum
Talentontwikkeling

From: Simons, Frank (Simpelveld) <f.simons@simpelveld.nl>
Sent: donderdag 14 oktober 2021 15:48:17
To: Undisclosed recipients;;
Cc:
Subject: Motie Vreemd aan de orde van de Dag – CDA – Borstonderzoek
Attachments: 2021-10-07 Motie vreemd aan de orden van de Dag - CDA - Borstonderzoek.pdf

Geachte heer, mevrouw,

Op verzoek van de gemeenteraad van de gemeente Simpelveld stuur ik u de Motie Vreemd aan de orde van de Dag – CDA – Borstonderzoek door met het verzoek deze te verspreiden onder uw raadsleden.

Bij voorbaat dank.

Met vriendelijke groet,

 F.G. (Frank) Simons
Raadsgriffier

☎: 045 544 83 83 | 📞: 06 82 51 30 03 | ✉: f.simons@simpelveld.nl
Markt 1 | Postbus 21000, 6369 ZG Simpelveld | www.simpelveld.nl

MOTIE VREEMD AAN DE ORDE VAN DE DAG

Onderwerp: Borstonderzoek

De gemeenteraad van Simpelveld in vergadering bijeen op 7 oktober 2021

Gelet op artikel 34 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad.

Toelichting: *(indien van toepassing)*

Constateernde dat:

- dat de staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten het tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- dat als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen;
- wenselijk zou zijn om ook de leeftijdsgrens voor het borstonderzoek te verlagen van 50 naar 35 jaar;
- dat het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

Overwegende dat:

- dat deze maatregel op korte en langere termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening;
- dat ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken;
- in Nederland krijgt 1 op de 7 vrouwen borstkanker. Het bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken. De kans op een succesvolle behandeling is dan groter. Ook is vaak een minder ingrijpende behandeling nodig.

Verzoekt het college:

- dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en moet worden gestopt;
- dat dit signaal vanuit de volksvertegenwoordigingen in ons land zo breed mogelijk moet worden overgebracht naar de staatssecretaris;
- er bij de demissionaire staatssecretaris, door toezending van deze motie, op aan te dringen dat zij haar maatregel intrekt en er alles aan doet om te realiseren dat de tweejarren termijn zo consequent mogelijk wordt toegepast;
- deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en de leden van de Tweede Kamer bekend te maken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Naam en ondertekening:

A. Ernes (CDA)

P. Spirk (Burgerbelangen Simpelveld)

F. Ortmans (Leefbaar Simpelveld)

R. Erkens (Lokaal Actief)

R. Honings (SAMEN 1)

Invullen door de griffier

VOOR	14 BB, LS, LA, CDA, SI
TEGEN	-
RESULTAAT	Unaniem aangenomen

From: Griffie
Sent: donderdag 14 oktober 2021 16:06:16
To: Info
Cc:
Subject: Graag inboeken FW: Per Saldo: brief en notitie gemeenteraadsverkiezingen 2022
Attachments: Gemeenteraadsverkiezingen.notitie.pdf; Brief_voor_Gemeenteraadsverkiezingen2022.pdf

Van: Per Saldo <beleid@pgb.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 15:00

Aan: Griffie <Griffie@GemeenteWestland.nl>

Onderwerp: Per Saldo: brief en notitie gemeenteraadsverkiezingen 2022

Beste (kandidaat-)gemeenteraadsleden,

Binnenkort staan de gemeenteraadsverkiezingen weer voor de deur. Wij vragen jullie aandacht voor uw inwoners met een levenslange en levensbrede beperking. Zij vallen met hun hulpvragen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten als zij geen 24-uurs toezicht of zorg in de nabijheid nodig hebben en er ontwikkelingsmogelijkheden bestaan.

Iedereen moet zijn leven kunnen leiden zoals hij of zij dat wil. Ook als je een beperking of aandoening hebt. Dit is vastgelegd in het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, die in 2016 ook door Nederland geratificeerd is. Wij vinden dat bij de uitvoering van dit verdrag eigen regie over de zorg en/of ondersteuning, keuzevrijheid, autonomie en vooral ook uitgaan van vertrouwen centraal moeten staan. Ook binnen uw gemeente. Het pgb stelt mensen centraal en is het instrument dat ervoor zorgt dat zij hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen.

Met de notitie in de bijlage willen wij u goed informeren en adviseren over het pgb voor de komende gemeenteraadsverkiezingen, zodat u dit kan meenemen in uw verkiezingsprogramma en in staat bent de juiste beslissingen te nemen voor uw inwoners.

Heeft u naar aanleiding van deze notitie vragen dan kunt u contact opnemen met
Aline Molenaar 06 29 06 67 71 of Jacqueline Gomes 06 55 34 26 19.

We wensen u veel succes bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Met vriendelijke groet,

Mevrouw mr. A.W.D. Molenaar
Directeur
a.molenaar@pgb.nl | 030-7897850

PerSaldo
www.pgb.nl

Utrecht: 7 oktober 2021

Betreft: Gemeenteraadsverkiezingen 2022

Beste (kandidaat-)gemeenteraadsleden,

Iedereen moet zijn leven kunnen leiden zoals hij of zij dat wil. Ook als je een beperking of aandoening hebt. Dit is vastgelegd in het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, die in 2016 ook door Nederland geratificeerd is. Wij vinden dat bij de uitvoering van dit verdrag eigen regie over de zorg en/of ondersteuning, keuzevrijheid, autonomie en vooral ook uitgaan van vertrouwen centraal moeten staan. Ook binnen uw gemeente.

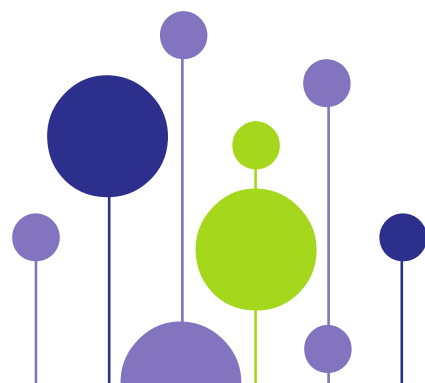
Het pgb stelt mensen centraal en is hét instrument dat ervoor zorgt dat zij hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen. Budgethouders die bewust kiezen voor eigen regie over hun leven en voor het zelf organiseren van hun zorg zetten er hun leven mee op de rit. Het pgb stelt hen in staat, om binnen de mogelijkheden die zij hebben, op hun eigen wijze te functioneren in het leven waar zij voor kiezen.

Samen voor een sterk en stevig pgb

Bij de komende verkiezingen zullen belangrijke gemeentelijke vertegenwoordigers gekozen worden die beslissingen gaan nemen voor inwoners die zorg en/of ondersteuning nodig hebben.

Met dit document willen wij u goed informeren en adviseren, zodat u in staat bent de juiste beslissingen te nemen voor uw inwoners. Op hoofdpunten komt het erop neer dat we u vragen het volgende op te nemen in uw verkiezingsprogramma:

‘Omdat wij het belangrijk vinden dat inwoners eigen regie kunnen voeren over hun leven en daarmee ook over hun zorg zal de keuzevrijheid voor het persoonsgebonden budget (pgb) of naturazorg blijven bestaan. We zorgen ervoor dat inwoners die met een pgb gaan werken goed toegerust worden, zodat zij hun taken als budgethouder goed kunnen uitvoeren. We zorgen voor toereikende tarieven, zodat een budgethouder in staat is kwalitatief goede zorg en ondersteuning in te kunnen kopen. Door integraal (onderwijs/werk/vervoer/zorg en/of ondersteuning) te kijken naar de hulpvragen bereik je het beste resultaat.’

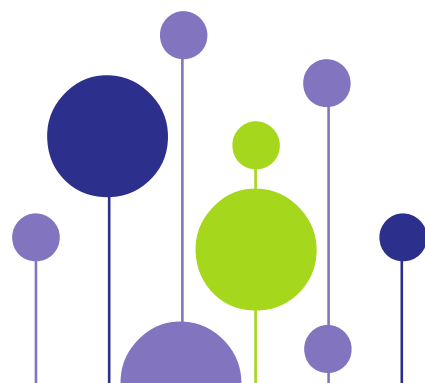
Heeft u naar aanleiding van deze brief vragen dan kunt u contact opnemen met Aline Molenaar 06 29 06 67 71 of Jacqueline Gomes 06 55 34 26 19.

We wensen u veel succes bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Met vriendelijke groet,

Aline Molenaar
directeur Per Saldo

Gemeenteraadsverkiezingen 2022

Adviezen en ideeën voor weer een sterk en stevig pgb in uw gemeente

Na ruim zes jaar decentralisatie moeten we helaas concluderen dat veel budgethouders in het gemeentelijk domein ervaren dat er veel wantrouwen is als zij met een pgb hun hulp willen gaan organiseren. Dit komt ook als belangrijk punt naar voren uit het [onderzoek van Significant](#) naar de waarde en betekenis van het pgb.

Het pgb staat onder druk. Dit heeft verschillende oorzaken. Daarbij is de keuzevrijheid in het gedrang, zijn tarieven vaak ontoereikend om kwalitatief goede hulp in te kunnen kopen en worden de administratieve lasten steeds hoger. Vertrouwen is de rode draad en nodig om samen vooruitgang te boeken. We moeten terug naar de menselijke maat. Om dit vertrouwen te laten ontstaan is het nodig om eerlijk te durven kijken naar knelpunten, daarover in gesprek te gaan met elkaar en oplossingen te vinden.

Onder druk

Gemeenten hanteren steeds strengere regels doordat een zeer kleine groep het pgb niet juist besteedt. Zij maken fouten en vallen soms ten prooi aan onbetrouwbare aanbieders die frauderen met budgetten. Het gaat echter om een zeer klein groep en vaak hebben zij nooit een bewust positieve keuze gemaakt voor een pgb. Zij zijn vaak door gemeenten in het pgb gedrukt, omdat:

- 1) de benodigde hulp niet door gecontracteerde aanbieders geleverd kon worden of
- 2) de aanbieder de hulp alleen via een pgb levert.

En dus wordt het pgb in deze situaties uit nood 'gekozen'. Bezuinigingen binnen het gemeentelijk domein hebben ook voor de nodige problemen bij budgethouders gezorgd. In veel gemeenten heeft dit tot een afname van het aantal uren hulp en een verlaging van de tarieven geleid. Hierdoor zijn budgethouders niet altijd in staat om kwalitatief goede zorg en/of ondersteuning in te kopen.

Toekomst

Om de toekomst van het pgb binnen gemeenten weer sterk en stevig te maken vragen we u in uw gemeenten de volgende punten de komende gemeenteraadsperiode te realiseren:

1. Een pgb blijft altijd een keus voor inwoners die er bewust voor kiezen en met een pgb kunnen werken;
2. Zorgen voor een goede toerusting van mensen in de toegang en budgethouders/vertegenwoordigers;
3. Zorgen voor toereikende tarieven om kwalitatief goede hulp, ondersteuning en hulpmiddelen te kunnen inkopen;
4. Zorgen voor een integraal budget voor alle soorten van hulp.

1. Een pgb blijft altijd een keus voor inwoners die er bewust voor kiezen en met een pgb kunnen werken

De belangrijkste mogelijkheid om eigen regie te kunnen voeren is het pgb: zelf kiezen wie jou zorg en/of ondersteuning geeft. En zelf kiezen wanneer, waar en op welke manier dit gebeurt. In de Wmo en Jeudgwet is de keuzevrijheid voor een pgb verankerd. Ondanks deze wettelijke verankering blijkt de keuzevrijheid voor een pgb niet geborgd. Te vaak komen gemeenten met verregaande en extra regels, waardoor het onmogelijk wordt gemaakt om nog voor een pgb te kunnen kiezen.

Ervaring Liann Daalder (32):

“Op mijn 25e ging ik in mijn eigen appartement wonen. Doordat ik al een pgb-team had, wilde ik niet ver van huis wonen om de continuïteit van de zorg te waarborgen. Dat is gelukt! Mijn pgb zorgt ervoor dat ik vrijheid heb die niet anders te realiseren is. Met het grootste goed, dat ik kan en mag kiezen wie mij komt helpen. Ik moet er niet aan denken om door iemand geholpen te worden die ik niet mag en waar ik totaal geen klik mee heb. Zonder pgb had ik niet zelfstandig kunnen wonen. Aan het pgb moet niet steeds opnieuw worden gesleuteld, het biedt zoveel vrijheid voor mensen met een beperking en zeker ook voor de mantelzorgers. Deze vrijheid wordt door veel mensen als vanzelfsprekend gezien, maar dat is het niet. Zonder het pgb is alle vrijheid verdwenen!”

Daarom is het belangrijk dat we terug gaan naar waarvoor het pgb ooit was bedoeld. Iedereen die bewust kiest om eigen regie te voeren over zijn leven en in staat is met een pgb te werken, al dan niet met hulp van een betrouwbare vertegenwoordiger, zal de keuzevrijheid moeten hebben om met een pgb zorg en/of ondersteuning te organiseren. Dit stelt hem of haar in staat om vanuit eigen regie zoveel mogelijk op alle levensterreinen te participeren in de maatschappij. Uitgangspunt van het VN Verdrag Handicap en ook het kernpunt van het pgb.

Mensen met een hulpvraag geven aan dat het belangrijk is zelf voor een zorgverlener te kunnen kiezen. Een vertrouwd gezicht omdat bij zorg ook zeer intieme aspecten aan de orde komen, zoals bij het wassen en verschooning tijdens de menstruatieperiode. Ook bij het openen van persoonlijke post en het openen van kasten is het van belang dat er een vertrouwde hulpverlener is die een hulpvrager zelf heeft gekozen.

2. Zorgen voor een goede toerusting van mensen in de toegang en budgethouders/vertegenwoordigers

Hulpvragers moeten voorafgaand aan het keukentafelgesprek goede en volledige informatie krijgen over de keuze voor een pgb of zorg in natura. De keuze voor een pgb moet altijd een weloverwogen, positieve en bewuste keuze zijn. Alleen door goede en volledige informatie vooraf weten hulpvragers wat een pgb inhoudt en kan een goede afweging gemaakt worden of een pgb past. Daarnaast moeten ook bestaande budgethouders goed toegerust worden en blijven om het pgb te beheren. Ook voor indicatiestellers en onafhankelijk clientondersteuning is kennis over het pgb onmisbaar.

Goede toerusting

budgethouders/vertegenwoordigers

Goede informatie vooraf is nodig, zodat een hulpvrager weet waar hij/zij aan begint, een goede keuze kan maken en goed van start kan gaan. Het is ook belangrijk dat hulpvragers met een pgb kunnen werken. Het 10-puntenkader pgb vaardigheid helpt om te zien of een hulpvrager de vaardigheden al onder de knie heeft of dat er op bepaalde punten nog extra toerusting nodig is. Alle

informatie over het pgb, hulp en advies vind je op www.pgb.nl. Verwijs hulpvragers voor informatie, advies en toerusting naar deze website.

Gemeenten kunnen voordeel hebben van samen met ons optrekken in de ondersteuning, voorlichting en toerusting van (aankomende) budgethouders en eigen medewerkers. We hebben een gezamenlijk belang: fraude en oneigenlijk gebruik zoveel mogelijk voorkomen. Hiervoor is een goede voorlichting en toerusting van de budgethouders aan de voorkant noodzakelijk. We kunnen hieraan ook bijdragen door het geven van advies en trainingen: www.pgb.nl/hulp-en-advies/

Goede toerusting medewerkers gemeenten

Ook voor medewerkers in de toegang is het belangrijk dat zij goed zijn toegerust op pgb gebied. Dit stelt ze in staat goed af te tasten of iemand een bewust positieve keuze maakt voor een pgb en of er met een pgb gewerkt kan worden. Veel onderbuikgevoelens zullen hierdoor verdwijnen. We bieden ook trainingen en voorlichting op maat aan voor deze medewerkers.

Daarnaast ontwikkelen VNG, SVB, VWS en Per Saldo de komende periode (september 2021-maart 2022) een pgb platform voor medewerkers van gemeenten op de website van de VNG. Op dit platform komen alle ins en outs over het pgb, worden goede voorbeelden gedeeld en kunnen gemeenten aangeven tegen welke knelpunten rond het pgb zij aanlopen. Dit platform is onderdeel van de agenda-pgb van minister Hugo de Jonge. Wij vragen alle gemeenten actief deel te nemen op dit platform. Houd de ontwikkelingen hierover in de gaten.

3. Zorgen voor toereikende tarieven om kwalitatief goede hulp, ondersteuning en hulpmiddelen te kunnen inkopen

Het pgb heeft toereikende tarieven nodig om kwalitatief goede hulp in te kunnen kopen of hulpmiddelen aan te schaffen. Helaas ontvangen wij vaak signalen over gemeenten die de pgb-tarieven (willen gaan) verlagen.

Ervaring van een budgethouder:

"Ik kom enorm in de knel door de tariefsverlaging van €18,- naar €11,90 die de gemeente onlangs heeft doorgevoerd. Hulpverleners die al jaren bij mij werken moet ik nu gaan vertellen dat zij een enorme loonsverlaging krijgen. Ik ben enorm bang om een terugval te krijgen, omdat trouwe hulpverleners afscheid zullen gaan nemen. En waar ga ik nieuwe mensen vinden voor dit tarief?"

Het is van belang om tot een onderbouwd uurtarief van een pgb-zorgverlener te komen, voor zowel formele als betaalde informele pgb-zorg. Hiervoor is inzicht in de verschillende kostencomponenten van een uurtarief nodig, zoals de werkgeverslasten. [Q-consult heeft hierover in 2015 samen met VNG en Per Saldo een handreiking geschreven.](#) Wij vragen gemeenten deze handreiking als leidraad te gebruiken bij het vaststellen van de pgb-tarieven. En om te zorgen voor toereikende tarieven zodat de budgethouder de zorgverlener een passend en eerlijk loon kan betalen.

Hulpmiddelen

Het is belangrijk dat een hulpvrager een passend hulpmiddel kan aanschaffen en onderhouden. En dat hiervoor een toereikend tarief wordt afgegeven. Dat is vaak lastig af te leiden van gecontracteerde tarieven, omdat hiermee vaak hoge bulkkortingen gemoeid gaan. Voor inwoners die gebruikmaken van een pgb geldt dat de hoogte van het tarief voor hulpmiddelen met de budgethouder wordt afgestemd, inclusief het pakket van eisen. Daarbij geldt dat de hoogte van het pgb toereikend moet zijn om op basis van het functioneel pakket van eisen (advies) en de werkelijke kostprijs een passend hulpmiddel aan te schaffen en te onderhouden. Wij vragen u als gemeente het normenkader hulpmiddelen te omarmen en te werken volgens [het normenkader en de bijbehorende convenanten](#) te ondertekenen.

4. Zorgen voor een integraal budget voor alle soorten van hulp

Met een blik op de komende 4 jaar en dus de toekomst kan een blik op het integraal pgb (Ipgb) niet ontbreken. Integraal wil zeggen dat alle betrokken partijen met elkaar samenwerken om tot een gezamenlijk plan te komen, met 1 toekenning en 1 budget van 1 loket. Sinds jaar en dag is dit ons ultieme doel. Een budget waarin zorg/ondersteuning, wonen, werken, onderwijs/ontwikkeling en mobiliteit op alle levensterreinen hand in hand gaan.

De beoogde effecten van een Ipgb zijn zorg op maat, meer eigen regie, een betere kwaliteit van leven, minder administratieve lasten en een beter hulpaanbod voor de budgethouder. Ook leidt dit in veel gevallen tot een doelmatigere inzet van zorggeld: er zijn minder kosten, omdat veel zaken gecombineerd kunnen worden. Wij vragen alle gemeenten om de wensen en behoeften van individuele inwoners en gezinnen met meerdere hulpvragen centraal te stellen in plaats van het systeem/aanbod en daarbij de verschillende vormen van zorg en ondersteuning in één keer te regelen.

Ziet uw gemeente ook toekomst in een integraal pgb? En wilt u samen met ons een efficiënte en effectieve uitvoering ontwikkelen? Stuur dan een mail naar beleid@pgb.nl.

From: Lucas van Horck <l.van.horck@drutenwijchen.nl>
Sent: vrijdag 15 oktober 2021 12:34:52
To: Lucas van Horck
Cc:
Subject: Motie gemeenteraad van Druten over borstonderzoek vrouwen
Attachments: 9 Motie vreemd Borstonderzoek vrouwen.pdf

Geachte lezer,

Op 30 september heeft de gemeenteraad van Druten unaniem bijgaande motie aangenomen over het tijdsinterval voor het borstonderzoek voor vrouwen.

Deze motie is verzonden aan de staatssecretaris van VWS, en wordt hierbij tevens verzonden aan alle gemeenteraden in Nederland. Ik verzoek u deze onder de aandacht te brengen bij de leden van de gemeenteraad.

Namens het College van B&W van de gemeente Druten,

Met vriendelijke groet,

Lucas van Horck

Beleidsadviseur volksgezondheid

-724

✉ l.van.horck@drutenwijchen.nl

☎ 06 46 91 96 76

www.werkorganisatiedrutenwijchen.nl

Werkdagen: maandag t/m donderdag

Wij werken voor de gemeenten Druten en Wijchen

MOTIE vreemd aan de orde

Agendapunt: 9

Onderwerp: Borstonderzoek vrouwen

De raad van de gemeente Druten in vergadering bijeen op 30 september 2021;

Constateerende, dat:

- De staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten het tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- Als reden hiervoor is vermeld dat het, momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen;
- Het hier weliswaar gaat over landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

Overwegende, dat:

- Deze maatregel op korte en lange termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening.
- Ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf de vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken;
- In Nederland 1 op de 7 vrouwen borstkanker krijgen. Het bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken, zodat de kans op een succesvolle behandeling groter en wellicht minder ingrijpend is.

Roept het college van B&W op:

- Bij de demissionair en toekomstige staatssecretarissen, door toezending van deze motie, kenbaar te maken dat wij van mening zijn dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is. Erop aandringt de maatregel in te trekken en er alles aan doet te realiseren dat de tweejaartermijn zo consequent mogelijk wordt toegepast.
- Deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en de leden van de 2^e kamer bekend te maken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Namens de fractie(s) van:

Dorpslijst Horssen

Ben van Ooijen

Dorpslijst Puiflijk – Druten Zuid

Mustafa Enkur

Kernachtig Druten

Gerard Worm

CDA Druten

Johan Wiersma

Dorpslijst Afferden

John Reijers

Dorpslijst Deest

Ellen Thomassen

Sociaal Maas en Waal

Diny Uitdehaag

Welzijn Druten

Haci Aslan

Aldus besloten in de openbare vergadering van: **30 september 2021**

de raadsgriffier,

M.J. van IJsseldijk

de voorzitter,

C.A.A. van Rhee-Oud Ammerveld

From: Griffie
Sent: vrijdag 15 oktober 2021 11:02:15
To: Info
Cc:
Subject: graag inboeken: Afschrift brief aan de leden van de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken
Attachments: GS brief aan TK - oproep tot nakomen van interbestuurlijke afspraken.pdf

Geachte heer/mevrouw,

Namens het college van gedeputeerde staten van Zuid-Holland zend ik u ter kennisname een afschrift van bijgaande brief, met daarin de oproep tot het nakomen van interbestuurlijke afspraken.

Mariska Sieslieng
Secretaresse Bestuur
Afdeling Bestuur

M 06-25727782
E m.sieslieng@pzh.nl
[linkedin.com/in/mariskasieslieng](https://www.linkedin.com/in/mariskasieslieng)
www.zuid-holland.nl/contact

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr ochtend

Elke dag beter. Zuid-Holland.

provincie **HOLLAND**
ZUID

Gedeputeerde Staten

Contact
Frederik Zevenbergen

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
Zie verzenddatum onderaan de brief.

Ons kenmerk
PZH-2021-787933760
DOS-2019-0008364
Uw kenmerk

Bijlagen

Leden van de vaste Kamercommissie Binnenlandse
Zaken

Onderwerp
Oproep tot nakomen van interbestuurlijke afspraken

Geachte heer, mevrouw ,

Al geruime tijd maken wij ons zorgen over de beleidsvrijheid en financiële positie van onszelf en de gemeenten in Zuid-Holland. De financiering van (medebewinds)taken staat voor zowel gemeenten als provincies al langer onder druk. In november 2019 en juni 2020 hebben wij de problematiek hieromtrent via brieven bij het kabinet en uw Kamer onder de aandacht gebracht. Op 2 maart jl. hebben we u het onderzoek naar de beleidsvrijheid en financiële positie van de gemeenten in Zuid-Holland gestuurd, dat onze zorgen met data onderbouwde en bevestigde. Deze zorgen zijn, ondanks enkele incidentele gelden vanuit het Rijk, nog niet weggenomen.

Op 5 oktober jl. werd u door demissionair minister Hoekstra geïnformeerd over de budgettaire effecten van de genomen besluiten tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen¹. Onderdeel van de voorstellen is om extra middelen beschikbaar te stellen voor een aantal grote uitdagingen. Het kabinet ziet deze middelen als een “aanvullend pakket” en is voornemens hierbij geen accres voor het gemeente- en provinciefonds toe te passen en de “trap op, trap af” systematiek te verlaten. We zijn van mening dat dit een verkeerd besluit is, omdat we vinden dat interbestuurlijke afspraken nagekomen moeten worden.

Als gezamenlijke overheden hebben we meermaals de urgentie benoemd van transitie-opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie en de overgang naar een duurzame en circulaire economie, bijvoorbeeld in ons aanbod “Krachtig groen herstel”. We hebben elkaar als overheden nodig bij de realisatie van deze opgaven en daarbij zijn vertrouwen en evenwichtige interbestuurlijke verhoudingen een randvoorwaarde. Het eenzijdig niet-nakomen van interbestuurlijke afspraken past daar niet bij.

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9 en de buslijnen
90, 385 en 386 stoppen
dichtbij het
provinciehuis. Vanaf
station Den Haag CS is
het tien minuten lopen.
De parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

¹ Kamerstuk 35925 nr. 121

Op 5 oktober heeft burgemeester Van Zanen, namens de gezamenlijke koepels VNG, IPO en UvW, minister Hoekstra al met klem opgeroepen de normeringssystematiek alsnog toe te passen. Wij onderschrijven deze oproep van harte. Het was goed om te zien dat uw Kamer veel aandacht had voor de oproep van de decentrale gezamenlijke koepels.

Bij de Algemene Financiële Beschouwingen van 6 en 7 oktober bleek het demissionair kabinet helaas niet voornemens te zijn van standpunt te veranderen en is de motie Van der Plas² over toepassing van de normeringssystematiek vooralsnog aangehouden. Wij willen u erop wijzen dat de herziening van de normeringssystematiek op de onderhandelingstafel ligt voor het nieuwe kabinet, met als inbreng het advies 'toepassing normeringssystematiek' van de Raad voor het Openbaar Bestuur van 31 mei jl. Het past ons inziens niet om als demissionair kabinet hierop vooruit te lopen.

Daarom roepen we u, met de begrotingsbehandeling van het ministerie van BZK in het vooruitzicht, op om het demissionaire kabinet aan te spreken op zijn verantwoordelijkheid voor goede interbestuurlijke verhoudingen en het geven van het juiste voorbeeld door het naleven van bestaande afspraken met decentrale overheden en door te acteren als één saamhorige overheid. Concreet vragen we u uw budgetrecht te doen gelden en de normeringssystematiek "trap op trap af" onverkort toe te passen.

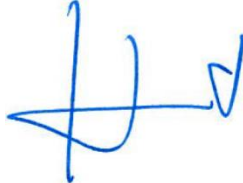
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

drs. H.M.M. Koek

voorzitter,

drs. J. Smit

Afschrift aan: De minister van Financiën, de minister van BZK, Zuid-Hollandse gemeenten, VNG, IPO, UWV, Provinciale Staten van Zuid-Holland.

² Kamerstuk 35 925 nr. 115

From: Pia Teeuwen <P.Teeuwen@hillegom.nl>
Sent: woensdag 20 oktober 2021 11:22:24
To: Undisclosed recipients;;
Cc:
Subject: Aangenomen motie Borstonderzoek gemeente Hillegom
Attachments: Motie vreemd - Borstonderzoek.pdf

Aan de gemeenteraad van uw gemeente en de leden van de Tweede Kamer,

Op donderdag 14 oktober jl. heeft de gemeenteraad van Hillegom de motie 'Borstonderzoek vrouwen' aangenomen. De motie betreft het besluit van staatssecretaris Blokhuis om de tijdsinterval voor het periodieke screeningsonderzoek borstkanker tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks. Als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te voldoen.

Conform de oproep in de motie hebben wij er bij de staatssecretaris op aangedrongen de maatregel in te trekken en er alles aan te doen om de tweejaartermijn zo consequent mogelijk toe te passen. Bovendien brengen wij deze motie onder de aandacht van alle gemeenteraden in Nederland en de leden van de Tweede Kamer. Een afschrift van de betreffende motie is bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,
Pia Teeuwen

Griffie gemeente Hillegom | p.teeuwen@hillegom.nl | 0252-537211 | <https://hillegom.raadsinformatie.nl>
Aanwezig op: Di, Wo, Vr-ochtend

Onderwerp: motie borstonderzoek

De raad van gemeente Hillegom in vergadering bijeen op 14 oktober,

overwegende dat,

- Dat de staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten het tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- Dat als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen;
- Dat het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

van mening dat,

- Dat deze maatregel op korte en langere termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening;
- Dat ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken
- In Nederland krijgt 1 op de 7 vrouwen borstkanker. Het bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken. De kans op een succesvolle behandeling is dan groter. Ook is vaak een minder ingrijpende behandeling nodig.
- Dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en moet worden herzien en weer tweejaarlijks moet worden uitgevoerd;
- Door dit bevolkingsonderzoek circa 50% van de nieuwe diagnoses bij vrouwen van 50-77 jaar wordt ontdekt;
- Dat dit signaal vanuit de volksvertegenwoordigingen in ons land zo breed mogelijk moet worden overgebracht naar de staatssecretaris;

gehoord de beraadslaging,

- dringt er bij de demissionaire staatssecretaris, door toezending van deze motie, op aan dat zij haar maatregel intrekt en er alles aan doet om te realiseren dat de tweejaarlijkse termijn zo consequent mogelijk wordt toegepast;
- Deze motie bij gemeenteraden in Nederland en de leden van de Tweede Kamer bekend te maken.

en gaat over tot de orde van de dag.

Hillegom, 2021,

Namens de fractie(s) van

Bloeiend Hillegom
Ria Heemskerk- Rökké

CDA
Kees Langeveld

From: Griffie
Sent: maandag 25 oktober 2021 07:43:06
To: Info
Cc:
Subject: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland Nieuwsbrief 114 Natuurlijk Delfland
Attachments: ATT00001.txt; 114 2021 10 00 NatuurlijkDelfland Nieuwsbrief.pdf;
ATT00002.txt

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: nieuwsbrief.delfland-bounces+griffie=gemeentewestland.nl@knnv.nl

<nieuwsbrief.delfland-bounces+griffie=gemeentewestland.nl@knnv.nl> Namens Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland

Verzonden: zondag 24 oktober 2021 07:44

Aan: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland <nieuwsbrief.delfland@knnv.nl>

Onderwerp: Nieuwsbrief Natuurlijk Delfland Nieuwsbrief 114 Natuurlijk Delfland

Beste mensen,

Hierbij het actuele nummer van de nieuwsbrief van Natuurlijk Delfland. Veel leesplezier!

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
website: Delfland.knnv.nl
twitter: KNNVafdDelfland
facebook: KNNV-afdeling-Delfland
instagram: knnvafdelingdelfland

Nieuwsbrief 114 24 oktober 2021

Natuurlijk Delfland

Natuurlijk Delfland staat voor samenleven met de natuur

Het werkgebied omvat de gemeenten Westland, Midden-Delfland, Delft, Rijswijk (zuid), Ypenburg-Leidschenveen (Den Haag), Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland.

Afdeling van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

VOORUITBLIK

Rubriek Lief en Leed

Leden die een geboorte meemaken, gaan trouwen, ziekenhuis opname, overledene in de directe kring. Stuur een bericht voor deze rubriek.

Thema voor 2021: zaaien en maaien Natuur inclusief betekent samenleven met de natuur. Dit alles met het hoofd, hart en handen, oftewel met kennis en passie en door het beschermen van de natuur.

[klik hier voor meer informatie over het jaarthema](#)

oktober - december 2021

Soort van het Seizoen: hazen en konijnen

Kijk uit naar hazen en konijnen, fotografeer deze, Stuur deze op en eerdere ervaringen met deze prachtige dieren via natuurlijkdeland@knnv.nl

19 oktober is een ZOOM lezing gehouden over hazen en konijnen; **zie terugblik.**

haas, collectie Natuurlijk Delfland, Tiny van der Meer.

konijn, collectie Natuurlijk Delfland, Wil Meinderts

tot en met 13 november Spaaractie PLUS Delft

Wij sparen voor de aanschaf van stekers voor de reuzenberenklauwen.

Klanten kunnen sparen voor sponsorpunten. Bij elke 10 euro aan boodschappen ontvang.

Vergeet niet de sponsorpunten te activeren op plus.nl/sponsorpunten.

De PLUS stellen in totaal €75.000,00 beschikbaar voor alle deelnemende clubs. Het totale bedrag wordt verdeeld op basis van het totaal aantal ingeleverde punten. Dus blijf sparen.

De stand was op

22/09: 189 punten met € 669,-

25/09: 221 punten met € 643,-

29 september: 38ste plaats, € 709,- met 383 punten

2 oktober: 42e plek € 646,- met 353 punten

10 oktober: 46e plek € 562,- met 445 punten

16 oktober: 42e plek € 616,- met 616 punten

20 oktober 42e plek € 614,- met 692 punten

23 oktober 44e plek € 610,- met 749 punten

Als je het moeilijk vindt de loten op internet aan te melden, brengen ze dan naar de Raad van Europalaan 58 in Delft, Sandra Dacher verwerkt ze dan.

Ga voor meer informatie **over de spaaractie naar plus.nl/club**

24 oktober, 9:00 – 11:00 uur Fietsexcursie Westland

Verzamelplek waterskicentrum De Wollebrand, Broekpolderlaan 10, 2675 LJ Honselersdijk

o.l.v. Jacqueline de Boer en Frans van Antwerpen.

De tocht gaat naar het Kraaiennest en de Zeven Gatén. Het wordt dus ene tocht met vogels, landschap en andere leven in de polder.

26 oktober, 09:00 - 11:00 uur, fietstocht Hazen en konijnen

Verzamelen: Wezelstraat 38 in Delft

Rondje A4 – Woudsepolder

We gaan deze dieren in het veld bekijken, neem je camera, verrekijker en drinken mee.

Aanmelden verplicht via medewerkernatuurlijkDelfland@gmail.com

30 oktober 10:00 - 12:00 uur, studiegroep Paddenstoelen

Het doel van een studiegroep is om met elkaar heel veel te leren van paddenstoelen. Je hoeft niet direct grote kennis van dit onderwerp te hebben wel verwachten we een actieve deelname.

Belangstellenden die kennis willen maken met de studiegroep worden uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen. Als je wilt blijven komen is een lidmaatschap vereist. Opgeven is verplicht en vraag de locatie aan via paddenstoelen@delfland.knnv.nl

30 oktober, 20:00 - 22:00 uur, excursie Nacht van de Nacht: Een jaarlijks evenement dat georganiseerd wordt door de Natuur- en Milieufederaties. Doel van het evenement is aandacht vragen voor de gevolgen van lichtvervuiling.

Nachtvlinders.

Verzamelen Melarium, Melariumpad 11, Delft, aanmelden via

medewerkernatuurlijkDelfland@gmail.com

Kijk voor de activiteiten in het hele kwartaal op onze site

Want het programma wordt regelmatig aangevuld.

[klik hier](#)

Tuintips

Kijk eens in ander tuinen. Stuur een foto van de tuin(en) die jou aanspreekt.

Sterrenhemel

24 oktober

17.28: De Maan staat in het apogeum; het punt van zijn baan om de Aarde dat het verst van de Aarde ligt. De afstand tussen de Aarde en de Maan bedraagt 405615 km. Door de grotere afstand

lijkt de Maan nu kleiner aan de hemel te staan dan gemiddeld: 29'27,6". De Maan is krimpand, voor 87% verlicht en is 's avonds in het oosten of zuidoosten, rond middernacht in het zuiden en aan het einde van de nacht in het (zuid)westen.

25 oktober

07.30: Mercurius bereikt zijn grootste westelijke elongatie en is ochtendster. De hoekafstand van Mercurius tot de Zon bedraagt 18°24'. De planeet staat ten westen van de Zon en komt voor de Zon op. De planeet heeft nu magnitude -0,3, is voor 56% verlicht en heeft een schijnbare diameter van 6,9". Mercurius komt 01:50 uur voor de Zon op (om 06:32 uur). Aan het begin van de burgerlijke schemering, rond 07:47 uur, staat Mercurius 11° boven de horizon, in het oostzuidoosten. Dit is dus een gunstige ochtendverschijning.

26 oktober

18.57: Alle manen west van Jupiter Tussen 18:57 en 1:14 uur (27/10) staan alle Galileïsche manen ten westen van Jupiter. Van binnen naar buiten: Io, Europa, Ganymedes en Callisto. Jupiter staat boven de zuidzuidwestelijke horizon, op een hoogte van 21°.

23.22: De Maan bedekt 37 Geminorum, een ster van magnitude +5,7 in het sterrenbeeld Tweelingen. Om 23:22 uur verdwijnt de ster achter de verlichte rand van de Maan en om 23:44 komt deze weer tevoorschijn, nu aan de onverlichte maanrand.

27 oktober

21.08: De Galileïsche maan Io staat 3,6" ten zuiden van Europa. Jupiter staat op een hoogte van 23° boven de zuidelijke horizon. De Zon staat 26° onder de horizon en het is donker. Voor het waarnemen van de Galileïsche manen is een verrekijker op statief al voldoende.

28 oktober

22.05: De Maan is in de fase van Laatste Kwartier. De linker helft van de Maan is nu verlicht en de Maan is met name 's ochtends vroeg zichtbaar. Om de Maan te zien door een verrekijker of telescoop is de tijd rond (en met name na) Laatste Kwartier zeer geschikt. Op de grens tussen het verlichte en het donkere deel van de Maan gaat de Zon net onder. De bergen en krateranden werpen hierdoor lange schaduwen, wat een extra diepte-effect veroorzaakt, en de Maan is daarmee, bekeken door een verrekijker of telescoop, duidelijk meer dan een gladde schijf.

29 oktober

19.50: Jupiters satelliet Io staat 6,8" ten zuiden van Callisto. Jupiter staat op een hoogte van 22° boven de zuidzuidoostelijke horizon. De Zon staat 15° onder de horizon.

30 oktober

17.56: Vanavond zijn een bedekking door de planeetschijf van Jupiter en verduistering van Io in zijn geheel te zien. De bedekking begint om 17:56 uur, wanneer Io achter Jupiter verdwijnt, en duurt tot 21:31 uur, op het moment dat Io weer uit Jupiters schaduw verschijnt.

31 oktober

03.00 MET: Einde van de zomertijd. Einde van de zomertijd. Om 3 uur Midden-Europese zomertijd (MEZT) wordt de klok een uur terug gezet en is het 2 uur wintertijd (MET). Daarmee bevinden we ons weer in onze standaard tijdzone. De tijd tussen 2 en 3 uur komt vannacht tweemaal voorbij, waardoor je een uur langer kunt slapen. Je kunt uiteraard ook je klok pas op zondagochtend omzetten, zodat je een uur langer op mag blijven ☺.

Afdelingswinkel, verkoopadres van de KNNV Uitgeverij en de Jeugdbondsuitgeverij
Bij KNNV uitgaven ontvangen leden 10% korting, bestel via natuurlijkDelfland@knnv.nl

Het onkruidboek

Natuurlijk onderhoud in de praktijk

Auteurs: Reinhard Witt & Katrin Kaltoven

€ 17,95

Verschijnt medio november 2021 - Alles wat je over beheer van natuurlijke tuinen wilde weten. Het onkruidboek beschrijft de belangrijkste onkruiden en brengt deze met mooie illustraties in beeld.

Je leert wat duurzaam onderhoud en beheer inhoudt en waarom dat zo belangrijk is. Duidelijke foto's laten het verschil tussen goed en slecht beheer zien. De belangrijkste onderwerpen vind je in overzichtelijke lijsten en schema's terug.

Melarium ons clubhuis

Het Melarium, natuurhuis voor natuur, bijen en kunst; een plek waar je natuur, rust, ruimte en inspiratie vindt. Er zijn twee gebruikers Natuurlijk Delfland (1ste verdieping) en de Imkervereniging Delft (begane grond). Het Melarium is te bereiken via de Thijssesweg 11 in Delft. Hier aan het einde van de Thijssesweg staat het straatnaambord Melariumpad (fiets/voetpad). Na 10 minuten lopen of 3 minuten fietsen zie je het Melarium. Voor verhuur voor groepen tot tien deelnemers neem contact op met de beheerder van het Melarium, 06 - 13 07 07 14, natuurlijkDelfland@knnv.nl.

[Klik hier voor meer informatie](#)

TERUGBLIK: Waarnemingen

Waarnemingen

Ook waarnemingen zonder foto's blijven welkom.

Wij gaan er vanuit dat je je waarneming zelf meldt via www.waarneming.nl

17/10, **keep**, Haagwegbos, Danny Brok.

17/10, **krabbenscheer**, Sportlaan Pijnacker, Pieter Brugman.

18/10, **parasolzwam**, bomenwijk Schipluiden, Ria Suijker.

19/10, **fuut**, op het land bij de Oostpoort Delft, Jolanda van Geenen.

19/10, **rechte koraalzwam**, wilde tuin Schipluiden, Ria Suijker.

20/10, **ooievaars**, van Kinschotstraat Delft, Lia Claus.

20/10, **stobbezwammetje**, Balijbos, Annemieke.

20/10, **zalmzwam**, Balijbos, Annemieke.

20/10, snoeien en verwerking boomgaard Veelust.

22/10 **weidekringzwam** kinderboerderij Tanthof, Geert

21/10, **herfstcrocus**, Amazonepad, Freek Boon.

23/10 **houschoolzwammen** op essensnob, Bruun vd Steuijt.

17/10, hierbij een waarneming vandaag van een veldje **krabbenscheer** bij Pijnacker, Sportlaan / Virulypad. Vroeger stond deze vaart helemaal vol ermee maar na een klunzige onderhoudsactie in opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland was alles weg. Nu zeker tien jaar later is er eindelijk herstel te zien. De helft van de planten zie je trouwens op de kant liggen, er is net geschoond. Nu wel goed, Pieter Brugman. Zie foto.

23/10, bij het knotten komen we veel **essensnobben** tegen, die zijn afgestorven vanwege het **vals essensvieskelkje**. Dat is weer koren op de molen van de **houschoolzwam**. Zie foto van Bruun van der Steuijt van een essensnob. Vol met de keiharde, zwarte bollen van de houschoolzwam.

Jos zijn pad

Tijdens het aflopen van mijn pad heb ik blijkbaar een paar varianten van de paddenstoel **franjehoed** gesignaleerd. Op één foto werd **langsteelfranjehoed** als soortnaam aangegeven. Verder nog in blok 37-15-15

luzerne, streepzaad met blinde bij, boerenwormkruid,

En op het ILSY-plantsoen trof ik nog een **schijnaardbei** aan in de ruimtes van de gaten op de parkeerplaats.

13/10, 37-15-15, **franjehoed**, Van Weerden.Poelmanpad, Jos van Koppen.

14/10, 37-15-15, **langsteelfranjehoed**, Van Weerden.Poelmanpad, Jos van Koppen.

13/10, 37-15-15, **luzerne**, Van Weerden.Poelmanpad, Jos van Koppen.

13/10, 37-15-14, **streepzaad** met **blinde bij**, Van Weerden.Poelmanpad, Jos van Koppen.

13/10, 37-15-15, **boerenwormkruid**, Van Weerden.Poelmanpad, Jos van Koppen.

13/10, 30-55-55, **schijnaardbei**, ILSY-plantsoen, Jos van Koppen.

TERUGBLIK: Activiteiten

18/10 spitdag kinderboerderij Tanthof, Geert

18 en 22 oktober kinderboerderij Tanthof

Een kleine spitploeg heeft de plantvallen rondom de bijenstal omgespit en compost verspreid. De bij de kweker opgehaalde planten zijn die middag nog uitgezet en is een begin gemaakt met de aanplant. Daar is in de rest van de week mee doorgegaan en tegen vrijdagmiddag zaten alle planten in de grond.

Dus Bruun, Dik, Geert, Nicoline, Samudra, Martien, Joz en Loes van harte bedankt.

22/10, plantdag Bijentuin, Nicoline

22/10, de bijentuin is beplant, Geert

19 oktober, 20:00 tot 21:00 zoomlezing hazen en konijnen

Naast inhoudelijk informatie zijn ook de ervaringen van de aanwezigen uitgewisseld. Nico van Paassen had daarbij de meeste ervaringen, die hij op zijn land heeft opgedaan.

De aanwezigen gaven deze ook in de chat weer en ook vragen werden er gesteld. Hiervan is een nabrief samengesteld. Als je deze wilt hebben stuur een email aan medewerkernatuurlijkdelfland@gmail.com.

20 oktober, 20:00 - 22:00 uur, Bestuursvergadering

Het was weer na een flinke tijd dat we elkaar in hotel De Plataan spraken, we werden er een beetje baldadig van.

Bestuursvergadering (vervolg)

Gesproken over het gesprek dat Cor en Geert met Sonja Smits en Ingrid ter Woorst van Midden-Delfland hadden over de natuur in Delfland. Het gaat om de discussie of kringloopboeren en biologische boeren wel automatisch ook goed zijn voor de biodiversiteit. Cor en Huub zullen Natuurmonumenten en de WUR benaderen over onze zienswijze.

Onze afdeling is nauw betrokken bij het opstarten van de nieuwe afdeling in Rotterdam. Het is de wens van het bestuur om daaraan € 500,- te doneren voor de eerste periode. De leden worden via de e-mail geraadpleegd of zij dat ook een goed idee vinden.

We sluiten ons aan bij de Mycologische Vereniging (paddenstoelen).

21 oktober, 20:00 – 21:30 uur, programma-avond

We hebben het jaarthema van 2022 Bos en Struweel en het Soort van het Seizoen besproken.

Er komen excursies, lezingen en werkdagen. Soort van het seizoen: sneeuwklompje en speenkruis.
Soort van het seizoen: specht. Vanaf maart zijn de spechten te horen.

22 oktober, plantdag kinderboerderij Tanthof

23 oktober, 10:00 – 12:30 uur, wilgen knotten in Delft

Vandaag begonnen met het knotseizoen met 15 mensen op het geriefhoutbosje TH04 oftewel het Bosje van Poot van de Elisabethhoeve (nu B&B De Dichter). Dit bosje is al heel oud en staat al op de kaart van Kruikius.

23/10, knotten in het bosje van Poot, Huub van 't Hart.

23 oktober, 10:00 – ca 12:00 uur Studiegroep Lichenen (voorheen Kostmossen)

Als je niet langer op de hoogte gehouden wilt worden stuur een email aan:

nieuwsbrief.delfland-request@knv.nl?subject=unsubscribe

Verstuur een lege email, zonder daar iets aan te veranderen.

De Nieuwsbrief wordt gemaakt door de volgende personen

Kees van der Kraan, verwerken van inzendingen

Marian Barendtszen, e.a., de juiste benaming van soorten

Anna Kreffer, Soort van het Seizoen.

Louis van der Meijden, Tuintips

Huib van 't Hart, secretaris Natuurbescherming

Geert van Poelgeest, eindredactie en versturen

Het redactieadres is natuurlijkDelfland@knv.nl zie ook briefhoofd.

TIPS

Gratis e-boek huis isoleren

[klik hier](#)

31 oktober, lezing Duik De Noordzee Schoon in De Papaver

Laat je verrassen door de rijkdom aan leven op- en rond de wrakken in de Noordzee! Tijdens een presentatie in de Papaver wordt met uniek foto- en filmmateriaal de pracht van de Noordzee getoond en het werk van stichting Duik De Noordzee Schoon toegelicht. Er zijn twee presentaties: om 13.30 uur en om 15.00 uur. Vol = vol. Per presentatie is er plek voor maximaal 25 personen.

Mocht je verzekerd willen zijn van een plaats, geef je dan vóór 29 oktober op via

cora@papaverdelft.nl.

Kletskoekbomen

[klik hier](#)

nieuw ecolabel cosmetica

[klik hier](#)

steekmuggen onderzoek

[klik hier](#)

Haal de natuur in huis met een natuurrijke tuin.

Om te genieten van de natuur. Of om haar te bestuderen en te beschermen. Natuurlijk Delfland maakt je wegwijs in de natuur.

Natuurlijk Delfland

delfland.knnv.nl

Natuurlijk Delfland is een actieve natuurvereniging.
Geef onze club draagvlak met je lidmaatschap.

[INSCHRIJFFORMULIER](#)

Delen mag

We vinden het fijn als je deze nieuwsbrief deelt met vrienden en bekenden die geïnteresseerd zijn in thema's als natuurstudie, natuureducatie en natuurbescherming in Delfland.

Graag ontvangen we graag jouw natuurervaringen. Meld het ons, bij voorkeur met een foto! Blijf met minimaal 1,5 meter uit elkaar.

Vriendelijke groet,
Geert van Poelgeest
voorzitter Natuurlijk Delfland
Een afdeling van de KNNV.
website: Delfland.knnv.nl
06 - 33 00 17 42

De Natuurlijk Delfland staat voor een natuurlijke leefomgeving
Geef ons draagvlak met je lidmaatschap

Bezoek ook onze website:
Delfland@knnv.nl
Hier lees je de redenen om lid te worden.

email: natuurlijkDelfland@knnv.nl Webpagina: Delfland.knnv.nl

Om je abonnement op deze lijst te beëindigen: klik op
<mailto:nieuwsbrief.delfland-unsubscribe@knnv.nl> en verstuur de mail, of
schrijf zelf een (lege) mail naar nieuwsbrief.delfland-unsubscribe@knnv.nl.

Belangrijk: Aan de afzender van jouw mail zien wij wie zich afmeldt.
Verstuur je opzegging dus vanaf het adres dat daadwerkelijk op de
Nieuwsbrief is geabonneerd. Vanaf een ander e-mail adres werkt het niet
(bijvoorbeeld als je je mail hebt doorgestuurd, en leest op een ander
email adres).

Raden in Verzet

oktober 2021

Motie 'Zonder geld geen gemeenten'
Rijk schoffeert gemeenten wéér
Utrechtse gemeenten luiden noodklok
ROB niet positief over herijking

Raden in Verzet

Beste collega raadsleden,

Op vrijdag 26 november 2021 houdt de VNG weer een ledenvergadering. Wat Raden in Verzet betreft zijn we heel benieuwd met welke voorstellen het bestuur gaat komen, vooral waar het gaat om het uitvoeren van onze motie.

Maar niet alleen dat, er zijn nog weer meer zaken waaruit blijkt dat het rijk nog helemaal niet met voldoende respect en aandacht naar de gemeenten kijkt. We merken dat we als Raden in Verzet echt een lange adem moeten hebben, maar we hebben nog steeds hoop dat er echt veranderingen onderweg zijn vóór we als gemeenteraden in maart volgend jaar weer verkiezingen hebben.

Met vriendelijke groet,

Marijke, Vivianne en David van het actiecomité Raden in Verzet.

Motie 'Zonder geld geen gemeenten'

We brengen onze motie weer in herinnering: hij werd ingediend door Zoetermeer, Etten-Leur, Middelburg, Velsen, Houten, Laren, Leusden, Enkhuizen, Schouwen-Duiveland, Sint-Michielsgestel, Mook en Middelaar, Roermond, Bergen Op Zoom, Vught, Oldenzaal, Teylingen, Hillegom, Lisse en Oudewater en met 97,55% van de stemmen werd hij aangenomen.

In de constatering en overwegingen hebben we onder andere benoemd dat veel gemeenten de begroting niet meer sluitend krijgen door een stapeling van kortingen (opschalingskorting) overheveling van taken zonder voldoende middelen (jeugdzorg) of sturingsmogelijkheden (jeugdzorg en Wmo).

Door deze structurele tekorten zijn veel gemeenten al jaren aan het bezuinigen op belangrijke voorzieningen op het gebied van sport en cultuur, zoals het

(deels) sluiten van zwembaden en bibliotheken, bezuinigingen op onderhoud van de openbare ruimte, op de handhaving, op Wmo, zorg en welzijn (gesloten buurthuizen), en alle andere terreinen waarop gemeenten zorgen voor de inwoners van Nederland.

In de motie is de opdracht aan het bestuur van de VNG in drie stappen opgeschreven.

Stap I is de eis dat er voor de jaren 2021 en 2022 voldoende middelen van het Rijk komen om de tekorten - van de jeugdzorg (1,7 miljard per jaar) plus de andere tekorten die de VNG inmiddels heeft onderkend zoals o.a. veroorzaakt door de aanzuigende werking van de Wmo - terug te dringen. Als dat in het najaar van 2021 niet voor elkaar is wordt niet meer met het kabinet overlegd over nieuw beleid en zal het bestuur van de VNG in het najaar met een nader voorstel te komen.

Wij constateren dat het erop lijkt dat dit niet gaat lukken. Er is een afspraak over incidenteel geld voor de jeugdzorg (maar daar wordt direct alweer op beknipt). De opschalingskorting is nog steeds niet van tafel. De verhoging is voor volgend jaar van tafel maar de korting van 300 miljoen, oplopend naar bijna 1 miljard in de komende jaren is er nog steeds. Over het oplossen van de Wmo-problemen hebben we helemaal niets gehoord. De compensatie voor Omgevingswet is niet geregeld en ook voor de inburgering krijgen gemeenten véél te weinig geld. In Binnenlands Bestuur stond dat niet één gemeente erin geslaagd is om met het beschikbare geld de onderwijsroute in te kopen. Wij laten daar:

Tijdens een Kamerdebat voor het zomerreces zegde Koolmees toe een onderzoek te gaan doen naar de belemmeringen bij aanbestedingen van de onderwijsroute, waaronder de bekostiging. Hij heeft toen ook gezegd dat als uit dat onderzoek blijkt dat er te weinig geld is, er niet vanzelfsprekend budget bijkomt. Daar heeft hij in zijn begroting geen rekening mee gehouden

Raden in Verzet is van mening dat de gemeenten er óók geen rekening mee kunnen houden in hun begroting.

Stap II is de bijkomende eis om bij de kabinetsformatie te regelen dat de gemeenten structureel over voldoende middelen kunnen beschikken via het gemeentefonds, en dat de gemeenten sturingsmogelijkheden en bevoegdheden krijgen die bij hun taken en verantwoordelijkheden passen. Daarnaast moet ook worden geregeld dat gemeenten nooit meer in een situatie terecht kunnen komen waarbij wel de taken, maar niet de middelen bij de gemeenten terecht komen. Als dat niet voor het einde van het jaar is geregeld zal de VNG alle overleggen tussen VNG en Rijk opschorten.

Raden in Verzet is bezorgd dat het niet gaat lukken om het bij de kabinetsformatie goed en structureel geregeld te krijgen want we horen er nog véél te weinig over. Zie ook de paragraaf 'Rijk schoffeert gemeenten wéér' in deze voortgangsnotitie.

Stap III heeft als deadline het voorjaar van 2022. Dat betekent dat als de gemeenten uiterlijk op 1 juni volgend jaar niet uit de moeilijkheden zijn en alles nog steeds niet goed is geregeld dat de gemeenten taken gaan neerleggen. In de motie staat een lange lijst, en het bestuur van de VNG heeft als opdracht om dan in de ALV van juni 2022 de volgorde waarin de taken worden neergelegd voor te stellen.

Raden in Verzet denkt dat het goed is dat we de uitvoering van deze motie al in november goed voorbespreken zodat we er – als het nodig is – begin volgend jaar klaar voor zijn.

[De motie in zijn geheel](#)

Rijk schoffeert gemeenten wéér

In bijna alle gemeenten (en ook in de provincies en bij de waterschappen) is met verbijstering gekeken hoe bij de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer er ca. 2,3 miljard per jaar werd bijgeplust door het Rijk, maar dat de Minister laat weten:

“Gelet op het bijzondere karakter van het aanvullende pakket heeft het kabinet besloten geen accres voor het gemeente- en provinciefonds toe te kennen over de nieuwe maatregelen.”

Het slaat helemaal nergens op – hoezo een ‘bijzonder karakter’? - en het is een regelrechte schoffering van de gemeenten! Het kabinet strooit met miljoe-nen en besluit eenvoudigweg om de samen-trap-op-samen-trap-af afspraken te schenden. Niet alleen is dit een totale ontkenning van de precaire situatie waarin veel gemeenten financieel verkeren, het schept ook een verschrikkelijk precedent.

Als het Rijk de gemeenten wel meeneemt bij trap-af, niet voldoende compenseert voor (extra) taken en bij trap-op-situaties smoesjes verzint om de andere overheden niet te laten meedelen, dan hebben gemeenten ook in de toekomst géén geld voor het uitvoeren van de taken, maar ook niet voor innovaties, experimenten en ontwikkelingen van gemeenten en het bestuur.

Deze actie zet niet alleen de verhoudingen tussen de overheden verder op scherp, het is ook de ondergraving van de lokale democratie.

Wie wil raadslid of wethouder worden of blijven als je niet kunt rekenen op afspraken met het kabinet, als er alleen maar bezuinigd kan worden en er geen ruimte is voor onze idealen.

Utrechtse gemeenten luiden noodklok

De burgemeesters van de gemeenten uit de provincie Utrecht hebben gezamenlijk een brief gestuurd naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Tweede Kamer en de formateurs van het nieuwe kabinet. In deze brief laten ze weten dat de budgetten structureel ontoereikend zijn voor de gemeentelijke taken. De druppel is de voorgenomen herverdeling van het gemeentefonds, die voor een groot aantal van de Utrechtse gemeenten zeer nadelig uitpakt. Dit zet gemeenten financieel nog verder onder druk. Voor de Utrechtse burgemeesters is de maat vol.

Schaarste verdelen

De burgemeesters hebben de indruk dat het Rijk gemeenten vraagt om zelf de schaarste te verdelen, terwijl al bekend is dat er structureel te weinig geld is voor de taken die ze moeten uitvoeren. Bij de herijking van het Gemeentefonds is gekeken naar een nieuwe manier om de gelden te verdelen, maar de onderliggende knelpunten worden niet opgelost. Zo worden de problemen rond de actualisatie normvergoeding onderwijshuisvesting, herziening jeugdzorg, opschalingskorting, opneemregelingen sociaal domein, financiële effecten omgevingswet, decentralisatie beschermd wonen, Wet Inburgering en de Wet Open overheid niet structureel opgelost. Veel van deze opgedragen taken worden nu mede gefinancierd vanuit de lokale belastingen en middelen die oorspronkelijk bedoeld zijn voor andere taken. Lastenverhogingen, het interen op eigen vermogen en afbreken van lokale voorzieningen zijn hiervan het gevolg.

Duidelijke afspraken

De Utrechtse burgemeesters geven aan dat de omvang van de budgetten moet passen bij de maatschappelijke landelijke en lokale opgaven en uitdagingen. Dat betekent niet het herverdelen van tekorten, maar het aanvullen tot wat nodig is. De burgemeesters laten weten pas bereid te zijn om afspraken te maken over nieuwe ambities, bijvoorbeeld op het gebied van beschermd wonen en maatschappelijke opvang, wanneer er duidelijke afspraken zijn tussen de VNG en het Rijk over de onderlinge verhoudingen en de structurele toereikende financiering. Dit sluit aan bij de resolutie die de Algemene Ledenvergadering van de VNG op 12 februari 2021 heeft aangenomen. Ze verwachten uiterlijk 1 juni 2022 een oplossing van het nog nieuw te vormen kabinet.

ROB niet positief over herijking

De VNG heeft steeds gezegd dat pas tot herijking overgegaan kan worden als de koek groter is geworden. Dat is totaal nog niet het geval. Ook de Raad voor het Openbaar Bestuur heeft 19 oktober gesteld helemaal niet positief te zijn over de voorstellen tot herijking:

"Zo ziet bijvoorbeeld een aantal kleinere gemeenten met veel sociale problemen zich geconfronteerd met forse nadelige gevolgen die niet goed verklaarbaar zijn. De ROB adviseert de minister deze en andere niet

beoogde nadelige effecten eerst te onderzoeken voordat de nieuwe verdeling ingevoerd kan worden."

en

"Tegelijkertijd dringt de ROB er op aan direct te starten met een gedegen en uitgebreide onderhoudsagenda om de tekortkomingen in het nu voorliggende verdeelvoorstel op te lossen. Het is te vrijblijvend om met een herevaluatie te wachten tot 2027, zoals de minister voorstelt."

[Het gehele advies van de ROB](#)

Tot slot

Wilt u in het vervolg direct onze voortgangsnotitie ontvangen (en niet alleen via uw griffie) dan kunt u zich melden via het formulier op onze website www.zoetermeer.nl/radeninverzet

Contact

Ons actiecomité bestaat uit

Marijke van der Meer	06 22 24 10 96
Vivianne van Yperen	06 30 90 13 07
David Weekenstroo	06 36 27 43 05

Ons mailadres:

radeninverzet@gmail.com

Onze website:

www.zoetermeer.nl/radeninverzet

We zijn raadslid geworden omdat we het allerbeste willen voor onze gemeente en niet om de gemeente kapot te bezuinigen!

Aan de voorzitter van de gemeenteraad van de gemeente Westland,
de heer B.R. Arends, burgemeester
(door tussenkomst van de griffier)
Postbus 150
2670 AD Naaldwijk

Betreft: Verlening tijdelijk ontslag wegens ziekte.

Datum : 22 oktober 2021

Geachte heer Arends,

Hierbij verzoek ik u om mij als lid van de gemeenteraad van de gemeente Westland tijdelijk ontslag te verlenen wegens ziekte. Een verklaring van mijn arts is bij deze brief gevoegd. De huisarts heeft in de brief ook aangegeven dat de huisarts niet bevoegd is om een termijn te stellen aan het herstel. De brief, patiëntendossier, laat zien dat er een hernia geconstateerd is.

Het vriendelijke verzoek in uw richting is hierbij om het ertoe te leiden dat zo spoedig mogelijk een tijdelijk opvolger voor mij kan worden toegelaten en beëdigd, uiterlijk in de raadsvergadering van 09 november aanstaande.

Voor dit moment vertrouw ik erop u voldoende te hebben geïnformeerd en verzoek ik u om mij uw beslissing op mijn verzoek mede te delen alsmede de ingangsdatum van mijn tijdelijk ontslag.

Hoogachtend,

S.J.N. Zuyderwijk,
Fractievoorzitter VVD Westland

From: Joren Bakker <j.bakker@onl.nl>
Sent: dinsdag 26 oktober 2021 10:57:07
To: Joren Bakker
Cc:
Subject: Ondernemersmanifest gemeenteraadsverkiezingen 2022
Attachments: ONL Ondernemersmanifest gemeenteraadsverkiezingen 2022.pdf

Geachte Gemeente, Geachte heer/mevrouw,

Ter inspiratie voor de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen 2022 deelt ONL voor Ondernemers graag bijgevoegd Ondernemersmanifest. Het verzoek of u het Ondernemersmanifest verder kunt verspreiden onder de politieke partijen die in uw gemeente deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022.

ONL heeft als doel het verbeteren van het brede ondernemersklimaat. ONL vertegenwoordigt de stem van de ondernemer uit het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) richting normaliter alleen de landelijke politiek. Een cruciaal onderdeel van het brede ondernemersklimaat vormt echter de lokale politiek. Om die reden heeft ONL, net als vier jaar geleden, een Ondernemersmanifest geschreven met praktische handvatten die lokale politieke partijen richting de gemeenteraadsverkiezingen 2022 kunnen gebruiken ter verdere versterking van het lokale ondernemersklimaat.

De lokale politiek is erg belangrijk voor MKB-ondernemers en om die reden willen wij u ook alvast bedanken voor het verder verspreiden van het Ondernemersmanifest. Mochten er bij u als griffie of bij de politieke partijen nog nadere vragen leven hoor ik dat graag. Wij gaan graag verder in gesprek.

Voor meer informatie over ONL verwijs ik u graag door naar onze website: <https://onl.nl>

Mede namens ONL-voorman Hans Biesheuvel,

Hartelijke groet,

Joren Bakker | Beleidsmedewerker
06-83710526
j.bakker@onl.nl

Stichting ONL voor Ondernemers
Ondernemershuis Nederland
Tournooiveld 3
2511CX Den Haag
070 - 364 34 74

Er zijn meerdere manieren waarop je ONL kunt steunen, doe mee:
<http://www.onl.nl/ikdoemee>

SAMEN NEDERLAND ONDERNEMENDER MAKEN.

Ondernemersmanifest Gemeenteraadsverkiezingen 2022

30 praktische handvatten ter inspiratie voor de lokale programma's

Introductie

ONL voor Ondernemers komt op voor de belangen van de ondernemers en heeft als doel om het brede ondernemersklimaat te verbeteren. ONL is daarmee de stem van de ondernemer uit het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Dit betekent dat ONL actie onderneemt en aanbevelingen doet op basis van directe en continue inbreng van ondernemers uit het hele land. Of het nu gaat om de verschillende concrete beleidsvoorstellen, het Sociale Akkoord 2021 of dit Ondernemersmanifest, ondernemers bepalen de agenda en ONL zorgt ervoor dat de stem van de ondernemers gehoord wordt.

In Nederland zijn ongeveer 1,5 miljoen MKB-bedrijven. Deze 1,5 miljoen bedrijven zijn verantwoordelijk voor +/- 60% van de toegevoegde waarde en 70% van de werkgelegenheid van alle bedrijven in Nederland. Het MKB is de motor van de lokale economie en is betrokken bij veel lokaal maatschappelijke initiatieven. U kunt als politieke partij veel doen om de ondernemers in staat te stellen henzelf en uw gemeente te laten floreren. Want, het geld moet eerst verdiend worden. Een gemeente die ondernemerschap stimuleert is goed voor de ondernemingen, voor de mensen die er werken, voor de lokale economie en samenleving. Het zorgt ervoor dat bedrijven zich in uw gemeente willen vestigen, dat er werkgelegenheid ontstaat en dat de lokale economie kan groeien. Ondernemers zorgen voor winkels, horeca en andere producten en diensten in uw gemeente, waarmee niet alleen de lokale bevolking, maar ook toeristen en bezoekers bediend worden. Naast de economische functie vervult het MKB ook een belangrijke lokale maatschappelijke functie. Zij sponsoren verenigingen en evenementen en bieden onder meer leer-werkplekken aan voor jongeren.

ONL presenteert, in opvolging van het Ondernemersmanifest Gemeenteraadsverkiezingen 2018, het Ondernemersmanifest Gemeenteraadsverkiezingen 2022. Het manifest biedt uw partij handvatten richting een definitief verkiezingsprogramma en, waar mogelijk, een coalitie- of collegeakkoord. Ook steeds meer lokale ondernemersverenigingen komen met goede uitgeschreven plannen ter verbetering van het lokale ondernemersklimaat. Met de handvatten in het ONL-manifest en plannen van lokale ondernemersverenigingen realiseert u meer bedrijvigheid, werkgelegenheid en levendigheid in uw gemeente.

Als lokale politiek bent u erg belangrijk voor ondernemers en met deze handvatten heeft u de kans om echt iets te doen. U vormt het eerste en meest directe aanspreekpunt voor een ondernemer. De door u genomen maatregelen zijn direct voelbaar bij lokale ondernemers. Voor ondernemers in uw gemeente is het zeer belangrijk dat de onderstaande punten in de definitieve verkiezingsprogramma's en het coalitie- of collegeakkoord worden opgenomen.

Oktober 2021

Lokale verbinding

- **1) Een ondernemer-contactpersoon bij alle gemeenten.** Ondernemers hebben een aanspreekpunt nodig waar ze met hun vragen of klachten terecht kunnen. Ondernemers ervaren het contact en de communicatie met de gemeente nu vaak als te bureaucratisch en onoverzichtelijk. Koppel een vast contactpersoon aan ondernemerschap. Een contactpersoon kan de ondernemer op weg helpen in het gemeentelijke systeem, brengt ondernemers in contact met de juiste afdeling en helpt bij het vinden van gemeentelijke formulieren. De contactpersoon moet het vertrouwen tussen de gemeente en de ondernemer doen laten toenemen. De menselijke maat als uitgangspunt.
- **2) Start een periodiek ondernemersoverleg om in gesprek te blijven met ondernemers.** Zorg voor een vaste structuur waarmee de politiek gedurende de raadsperiode in gesprek blijft met ondernemers. Vraag aan ondernemers om mee te denken en help ondernemers bij het aanpakken van de problemen waar zij tegenaan lopen. Laat het een wisselwerking zijn tussen politiek en ondernemers. Het stimuleert onderlinge lokale verbinding, zowel economisch als maatschappelijk. Er wordt ruimte gecreëerd tot het uitwisselen van ideeën.
- **3) Durf over gemeentegrenzen heen te kijken.** Grenzen remmen goede plannen en ondernemingen af, neem deze weg en werk nauw samen met buurgemeenten. Ondernemers willen ondernemerschap niet geremd zien worden doordat buurgemeenten andere regelgeving hanteren. Ondernemers willen kansen grijpen. Gemeenten moeten dit kunnen faciliteren door een harmonisatie van regelgeving.
- **4) Benoem een gemeentelijke of regionale ondernemersombudsman.** Ondernemers raken steeds vaker verstrikt in het web van lokale wet- en regelgeving, dienstverlening en communicatie door gemeenten. Er moet op lokaal of regionaal niveau een onafhankelijke autoriteit komen die (a) een (adviserende) uitspraak kan doen over het handelen van een gemeente en (b) verschillende stakeholders eenvoudig bij elkaar kan brengen in geval van gemeentegrensoverschrijdende ondernemersinitiatieven.
- **5) Creëer langetermijnstrategieën op recreatie, toerisme en de verduurzamingsopgave.** Ondernemers hebben behoefte aan een duidelijk toekomstperspectief. Het zorgt dat ondernemers zich kunnen focussen op de langere termijn, dat creëert (investerings)zekerheid in de planning en ondernemersdoelstellingen.
- **6) Gemeenten en ondernemers moeten de handen in één slaan wat betreft marketing.** Om bedrijven, toeristen en potentiële nieuwe inwoners te trekken moeten factoren als ligging, ondernemersklimaat, arbeidspotentieel en infrastructuur beter en blijvend benoemd worden. Investeer in een doorlopende marketingstrategie.

Lokaal ondernemersklimaat

- **7) Stimuleer financiering van kleine kredieten voor MKB-ondernemers.** Help kleine kredietaanbieders met het geschikt maken van de kredieten voor de lokale ondernemers, financieel, dan wel adviserend. Werk samen met kredietaanbieders en adviseurs om ondernemers te wijzen in de zoektocht naar financiering.
- **8) Stimuleer lokale innovatieve bedrijven als smart-ups, scale-ups en vooruitstrevende familiebedrijven.** Creatieve ondernemingen kunnen van grote toegevoegde waarde zijn voor de gemeente. Het trekt kennis en werkgelegenheid aan. Gemeenten moeten dit koesteren en hierop investeren. Er zijn al legio gemeentelijke en provinciale voorbeelden van instrumenten als MKB-regiodeals en voucherregelingen om ondernemers te ondersteunen bij de stap naar verduurzaming, innovatie, digitalisering, bedrijfsopvolging en/of ondernemersvaardigheden. Leer van andere gemeenten om de vooruitstrevende Nederlandse bedrijven te stimuleren.
- **9) Geef ondernemers meer zeggenschap over budgetten die specifiek voor hun omgeving zijn gereserveerd.** Denk aan de herinrichting van bedrijventerreinen of winkelstraten. Ondernemers weten als geen ander wat er nodig is om de locatie een (economische) impuls te geven, zowel qua vormgeving als uitstraling. Betrek ondernemers meer en beter bij de bouwtekeningen en budgettaire invulling.
- **10) Voorkom leegstand in de winkelstraten.** Ga in gesprek met ondernemers over het tegengaan van overconcentratie en de mogelijkheid van het transformeren of multifunctioneel gebruik van winkels en horeca. Maak dit laatste als gemeente ook mogelijk door positieve vergunningverlening.
- **11) Verleng de tijdens corona opgezette 'koop-lokaal' acties en behoud de papieren reclamefolders.** Wat we lokaal kunnen doen, moeten we echt lokaal doen. De lokale krant en reclamefolders helpen hierbij. De toegevoegde waarde van papieren reclame bindt consument en ondernemer. De consument heeft profijt van de acties en de ondernemers van de consumentenaanloop. Tegelijkertijd zijn ondernemers in bredere zin bereid om op andere manieren actief bij te dragen aan -en mee te denken over manieren tot- het verder verminderen van restafval.
- **12) Stimuleer ondernemerschap door de precariobelasting terug te laten vloeien naar de ondernemers.** De belasting op reclame-uitingen (precariobelasting) is een doorn in het oog van ondernemers. Laat deze precariobelasting terugvloeien naar ondernemers/het lokale ondernemersklimaat. De belasting op het gebruik van de openbare ruimte moet in verhouding staan tot de kosten die de gemeenschap maakt voor het verschaffen en onderhouden van die ruimte.
- **13) Zet in op het behoud van cruciale faciliteiten voor ondernemers als geldautomaten en voldoende parkeerplaatsen.** Basisfaciliteiten zijn nodig om de stads- of dorpskern levendig te houden. Zo beperkt het toeristen als er een geldautomaat ontbreekt en leidt een gebrek aan parkeerplaatsen tot minder klanten. Creëer meer, veiligere en goedkopere parkeerplaatsen, eventueel aan de stads- of dorpsrand.

Regeldrukeffecten

- **14) Stroomlijn de 5 processen waar ondernemers het meeste last van hebben.** Neem als gemeenten de verantwoordelijkheid om de 5 lastigste regeltrajecten te identificeren en investeer in het stroomlijnen van deze 5 processen. Trek hierbij samen op met ondernemers.
- **15) Nieuwe regels worden eerst getoetst aan een MKB-haalbaarheidstoets.** Nieuwe of aangepaste lokale regelgeving moet ook voor kleine ondernemers behapbaar en uitvoerbaar zijn. Om deze garantie te kunnen geven is een toets noodzakelijk. De gevolgen van nieuwe regelgeving moeten eerst voldoende in kaart zijn gebracht.
- **16) Vereenvoudig het proces van vergunningaanvragen.** Geef binnen 6 weken duidelijkheid door het beperken van de afgiftetermijnen en zorg voor transparantie in het proces. Benader aanvragen met een open en positieve blik door te kijken naar wat wel kan, in plaats van wat niet kan. Mocht het de gemeentelijke organisatie niet lukken om een besluit te nemen binnen de gestelde termijn dan wordt de vergunning automatisch verleent. De ondernemer mag niet de dupe worden van de stroperigheid bij de gemeente.
- **17) Bestemmingsplan: snel schakelen is de sleutel.** Het bestemmingsplan mag geen belemmering zijn voor creativiteit. Het vaststellen van ruime kaders is nodig voor het plannen van de ruimte en essentieel voor de investeringszekerheid. Echter, er moet altijd ruimte zijn voor maatwerk. Zoek gericht naar oplossingen, kijk in mogelijkheden.
- **18) Stapeling van toezicht, advies en centraal aanspreekpunt.** Regels zijn regels en moeten worden gecontroleerd. Zorg ervoor dat er regie is op de controle, zodat de ondernemer niet eindeloos dezelfde informatie naar verschillende controlerende overheidsinstanties moet sturen. Zorg voor bundeling van controles, zodat een ondernemer niet alsmaar verschillende inspecteurs over de vloer heeft.

Ontzorg ondernemers

- **19) Betaal als gemeente de rekeningen op tijd.** Iedere overheidsinstantie moet binnen 30 dagen haar rekeningen betalen. Dit lukt nog niet in elke gemeente even goed. Ga als gemeente het overleg aan met de leveranciers over e-facturatie om de betaaltermijnen te verkorten. E-facturatie is eenvoudig in omgang en versnelt het betalingsproces.
- **20) Steun de startende ondernemers** met bruikbare informatie over het ondernemerschap, het loket voor ondernemers binnen de gemeentelijke organisatie en gegevens van de ondernemersvereniging(en). Geef startende ondernemers de steun die ze nodig hebben. Het stimuleert het lokale ondernemerschap met een nieuwe dosis inspiratie en creativiteit.
- **21) Compenseer ondernemers voor rechtmatig overheidsoptreden (bij bijvoorbeeld een wegafsluiting).** Gemeenten moeten zich maximaal inspannen om te voorkomen dat ondernemers nadeel ervaren van onderhoudswerkzaamheden. Het komt nog te vaak voor dat de lokale politiek besluit tot het afsluiten of vernieuwen van een weg, maar de ondernemer die hierdoor direct geraakt wordt niet tegemoetkomt met een vergoeding. Volgens staand overheidsbeleid maken ondernemers aanspraak op een vergoeding die de geleden schade compenseert, de nadeelcompensatie. Ondernemers snappen dat onderhoud in de publieke ruimte nodig is, maar zijn tegelijkertijd vaak angstig om de relatie met de gemeente op het spel te zetten voor de nadeelcompensatie. De gemeente moet zich blijven realiseren dat een ondernemer afhankelijk is van de bereikbaarheid van zijn of haar zaak.
- **22) Verlaag de OZB, net als de leges en lasten.** Het zwaar belasten van ondernemerschap werkt negatief op het lokale ondernemersklimaat. Lokale belastingen en leges worden nu vaak gebruikt als sluitpost voor de gemeentelijke begroting. Ondernemers hebben het zwaar (gehad) door corona en de stijgende kosten voor energie, inkoop en lonen. De OZB moet in iedere gemeente structureel worden verlaagd. De grondslag voor leges en lasten is vaak onduidelijk en er zijn grote verschillen tussen gemeenten.

(Digitale) Veiligheid

- **23)** Ondernemers wijzen op het belang van gedegen cybersecurity en de gevaren en kansen van het online actief zijn. Cybersecurity wordt steeds belangrijker, het aantal digitale aanvallen op ondernemers neemt helaas toe. **Voor gemeenten ligt er een verantwoordelijkheid om ondernemers te wijzen op de gevaren en kansen van cybersecurity.** Gemeenten moeten ondernemers hier blijvend over informeren.
- **24) Versterk politie- en boa-inzet.** In plattelandsgemeenten en op bedrijventerreinen krijgen ondernemers steeds vaker te maken met ongewenste gasten. Criminelen die ondernemers willen gebruiken om illegale praktijken wit te wassen. Gemeenten moeten meer inzetten op het tegengaan van ondermijning door het intensiveren van de beveiliging van bedrijventerreinen en in de regio.

Verduurzaming

- **25) Begeleid ondernemers bij hun wens tot verduurzaming met advies en bundel kennis.** Veel ondernemers staan open voor de verduurzamingsopgave. Alleen, de kennis over het 'hoe' ontbreekt. Gemeenten moeten ondernemers adviseren richting de bestaande subsidies, vergunningen en type verduurzaming. Tegelijkertijd kunnen gemeenten verschillende ondernemers die zich bezighouden met verduurzaming bij elkaar brengen in een kennisnetwerk om tot initiatieven te komen om andere ondernemers mee te krijgen. Ondernemers leren het liefst van andere ondernemers.
- **26) Investeer in het energienet.** Als ondernemers de verduurzamingsslag willen maken is het aan de lokale overheid om dit te faciliteren. Het energienet zit in grote delen van Nederland 'vol'. Gemeenten moeten, in overleg met hogere overheden, zo snel als mogelijk starten met het uitbreiden van het energienet.

Wonen

- **27) Werk het woningtekort weg.** De personeelstekorten lopen flink op. Dit staat ondernemerschap in de weg. In sommige branches zijn ondernemers genoodzaakt de openingstijden in te perken. Om nieuwe mensen aan te kunnen trekken moeten er de komende jaren heel veel betaalbare woningen gebouwd worden, zowel binnen- als buiten de dorp- en stedelijke kernen en daar waar mogelijk in de hoogte. Een belangrijke versnellingsopgave zit bij de vergunningverlening en de bureaucratische molen. Geef particulieren en ondernemers de mogelijkheid om snel over te gaan op het bouwen van nieuwe woningen of het aanpakken van bestaande woningen of kantoorgebouwen.
- **28) Bouw betaalbare starterswoningen.** Het woningtekort onder starters is enorm groot. Ondernemers op zoek naar jonge talenten kunnen deze niet binden bij gebrek aan huisvesting. Bouw specifiek woningen in het starterssegment in de prijsklasse tussen de 200.000 en 300.000 euro zodat ook de alleenstaande jonge talenten een huis kunnen kopen.

Arbeidsmarkt

- **29) Zet in op de samenwerking tussen ondernemerschap, onderwijs en gemeente.** Kijk waar lokaal personeelstekorten zijn en probeer lokaal of regionaal een opleiding te starten in specifiek deze branche of beroepsgroep. Stimuleer ondernemers en onderwijsinstellingen in het uitwisselen van kennis door stages, gastcolleges, werkbezoeken en werk-leerbanen. De gemeente kan de interactie tussen ondernemers en onderwijsinstellingen faciliteren om techniek, vakmanschap en ambachten beter op de kaart te zetten. Let hierbij specifiek op de kleinere MKB-bedrijven die nu veelal onvoldoende worden meegenomen.
- **30) Benader actief mensen zonder een baan.** Er is een groot personeelstekort. Er zijn in Nederland meer openstaande vacatures dan werklozen. Help de mensen zonder baan, al dan niet via omscholing, aan een baan. Zorg dat vraag en aanbod van arbeid bij elkaar komt via een actief gemeentelijk loket. Heb daarbij extra aandacht voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

From: Griffie
Sent: woensdag 27 oktober 2021 07:25:24
To: Info
Cc:
Subject: FW: Varend Corso Westland is maandagavond 25 oktober 2021 daverend uit de startblokken gegaan!

Van: Varend Corso <info@varendcorso.nl>
Verzonden: dinsdag 26 oktober 2021 17:04
Aan: Griffie <Griffie@GemeenteWestland.nl>
Onderwerp: Varend Corso Westland is maandagavond 25 oktober 2021 daverend uit de startblokken gegaan!

[Bekijk e-mail in uw browser](#)

Het doek kan open en de spotlights aan.

Na twee jaar kan het Varend Corso Westland eindelijk weer vanuit de coulissen het Westlandse podium op stappen om volop te stralen. Finally Showtime!

Met een daverende startbijeenkomst schoten gisteravond de voorbereidingen voor het Varend Corso 2022 uit de startblokken. Na twee jaar waarin de organisatie, deelnemers en toeschouwers op een houtje moesten bijten, kan er volgend jaar eindelijk weer een **echt** corso door de wateren van Westland en omstreken trekken. Het oorspronkelijke thema van 2020, It's Showtime, is opgefrist en ge**u**pdatet. In 2022 is het: Finally Showtime.

Westlanddag terug naar de zaterdag

Het Corso heeft een aantal spetterende verrassingen in petto. De Westlanddag keert bijvoorbeeld weer terug naar de zaterdag. Het is een uitgesproken wens van het Westland, waar de bakermat van het Varend Corso ligt. Bovendien is het nog niet zeker dat Den Haag dit jaar aan de route toegevoegd kan worden. Daarom is besloten om op zaterdag de Westlandse kernen aan te doen en eventueel op zondag naar Den Haag te varen. De eerste vaardag is komend jaar op donderdagmiddag, dan wordt koers gezet naar Maassluis. Op vrijdag is Delft de eindbestemming van de stoet.

Eveneens nieuw: de datum van het corso. Vanaf komend jaar wordt het zomerse spektakel in het eerste weekeinde na de langste dag gehouden. Niet langer in de zomervakantie, zodat meer vrijwilligers, deelnemers en toeschouwers van vier dagen corsofeest kunnen genieten. De editie van 2022 start op donderdag 23 juni.

Nog geen groen licht uit Den Haag

Vanuit Den Haag is dus nog geen definitief groen licht verschenen, maar het bestuur van het Varend Corso Westland hoopt daar zo snel mogelijk duidelijkheid over te krijgen. Samen met de burgemeesters van de buurgemeenten gaat de organisatie nogmaals het belang en de impact van het corso voor de hele regio onder de aandacht brengen bij Den Haag.

Ivo Putman kijkt uit naar samenwerking Varend Corso

De deelnemers kunnen zich na de startbijeenkomst van maandagavond aanmelden bij de organisatie. Ivo Putman, presentator van het televisieprogramma De Grote Tuinverbouwing liet al weten dat het Varend Corso in meerdere afleveringen van het SBS6-programma te zien zal zijn. „Wij mogen dit jaar meevaren met een boot en hopen zo dicht mogelijk in de buurt te komen van het niveau van de boten die jullie altijd maken. Regelmatig zullen we bij jullie langskomen om de kijker te laten zien wat jullie allemaal doen. Want het is Finally Showtime!”

Sponsors zijn Royal FloraHolland, Westland Infra en De Tuinderij.

Daarnaast ontvangt het corso dit jaar subsidie van de gemeenten Delft, Maassluis, Midden-Delfland, Westland, Stichting Loswal ♦ De Bonnen', Fonds 1818 en Fonds Schiedam Vlaardingen e.o.

Met de bijdrage van de Vrienden van het Varend Corso (bedrijfsvrienden en particuliere vrienden) worden bijzondere competities ondersteund.

This email was sent to Griffie@GemeenteWestland.nl
[why did I get this?](#) [unsubscribe from this list](#) [update subscription preferences](#)
Varend Corso · Postbus 128 · Wateringen, Zh 2290 AC · Netherlands

De Lier, 1 november 2021

Aan de gemeenteraad van de gemeente Westland

Geachte leden van de Raad,

Al sinds meer dan een jaar zijn de ontwikkelingen rondom het Kerkepad, het Perdiksepad in De Lier, onderwerp van gesprek.

Momenteel lijkt het een gelopen race en wordt er een alternatief onderzocht waardoor dit minstens 600 jaar oude pad definitief zal verdwijnen. Bij deze wil ik nogmaals uw gewaardeerde aandacht vragen voor deze zorgelijke ontwikkeling, uw rug recht te houden en het College op te dragen nogmaals met de aanvrager in overleg te gaan.

Laten we zuinig zijn op de laatste resten van de historische infrastructuur in dit gebied. Er is, gelukkig, volop aandacht voor het behoud en het bewaren van het karakter van de Nolweg, de Oudecampsweg, de Burgerdijkseweg (Perdik), de Oostbuurtseweg en zo nog enkele. Het kerkepad, Perdiksepad, maakt onderdeel uit van deze eeuwenoude structuur en kan gezien worden als één van de haarvaten daarvan. En laten we eerlijk zijn, hoewel de aanvrager een legitieme vraag heeft gesteld en het nu logisch lijkt om er aan toe te geven, is het nog maar de vraag of de tuinbouw in Westland er over pakweg 100 jaar nog zo uitzielt als nu, en of onze nazaten ons dan niet zullen verwijten dat we alle gebiedshistorie hebben opgeofferd.

Het is daarbij nog niet zo heel lang geleden dat de gemeenteraad van De Lier in de jaren negentig van de vorige eeuw heeft besloten dat het bewuste voor de toekomst behouden diende te blijven. Kennelijk heeft een dergelijk besluit nu geen waarde meer.

Tenslotte een tip over het al of niet redden de knotwilgen, die overigens pas enkele decennia onderdeel uitmaken van de omgeving aldaar.. Die zijn gemakkelijk te verplaatsen door er een aantal takken af te zagen en die elders in de grond te steken. Bij dit soort bomen succes verzekerd!

Tot slot wens ik u veel wijsheid toe.

Met vriendelijke groet,

Pleun van der Ende
Kralingerweg 2
2678 LR De Lier

From: Griffie
Sent: dinsdag 19 oktober 2021 08:11:14
To: Info
Cc:
Subject: Bomenkennis vergroten of gewoon maar doen
Attachments: bz221vaneenrijk.pdf

gmail.com>
Verzonden: maandag 18 oktober 2021 21:11
Onderwerp: Bomenkennis vergroten of gewoon maar doen

Beste mensen,

Temeer nu de groenvisie ter tafel ligt en de ene na de andere politieke partij zich warm loopt om willekeurig hier en daar bomen te planten, zonder na te denken wat goede plekken zijn, geschikte bodem, welke (liefst inheemse) soorten daar kansrijk kunnen groeien, hoe ze de voortdurende intense kapwoede in Westland kunnen overleven om ooit boom te kunnen worden.... hierbij een unieke kans uw kennis te vergroten.

De afgelopen decennia zijn niet alleen ontelbaar veel bomen in Westland zinloos gekapt, recent nog langs de Verdilaan bij het voormalige verzorgingshuis Pijletuinenhof (o.a. de fabelachtige Metasequoia die wel 1000 jaar had kunnen worden) ook zijn veel bomen aangeplant, zonder enig beleid of op een plek, zonder dat die bomen toekomst hadden. De meeste bomen die ca. 30 jaar geleden zijn geplant zijn of worden gekapt omdat het in het verleden totaal fout is gegaan met keuze en plek en plantwijze. Om over verzorging en verspilling maar te zwijgen. Geloof mij het is een treurig verhaal. Maar... er ligt nu een kans om het beter te gaan doen.

Bij vergroenen spelen bomen de eerste viool, maar ook struiken, hagen, heggen, het bodemgroen en zelfs wat in de bodem zit, moeten in samenspel leiden tot een prachtig groene en biodiverse omgeving. Daar is kennis voor nodig. Je kan niet zomaar van alles en nog wat ergens poten...

Het beleid van de gemeente Westland is nu primair gericht op Veiligheid en aansprakelijkheid. Dat leidt vooral tot decoratieve boompjes in woonwijken welke nauwelijks nut hebben voor welke ecosysteemdienst dan ook.
De boom zelf komt in het beleid niet voor, ik bedoel de boom als boom, als uniek object, als ecosysteem, als ecosysteemdienst... Het maakt de meesten ook niets uit welke soort boom ergens staat en of die toekomstkansen heeft. Zeker nu in verkiezingstijd telt... zie je wel, wij willen meer groen! Dat is mooi, maar wel met beleid graag.
Sinds 2008 is er door de gemeente(raad) jaarlijks fors bezuinigd op de afdeling groen en op het beheerplan groen, het budget is nu lang niet toereikend om zelfs maar het minimale te doen. Ook de afdeling groen moet nodig worden versterkt met deskundig personeel, alsmede met ecologen en specialisten.

De essentie is beleid dat organisch op elkaar aansluit en elkaar niet uitsluit:

- A een goede Omgevingsvisie (gebaseerd op Natuurinclusief bouwen en renoveren) Deze visie doet niet wat zou moeten!
- B een goed Omgevingsplan (schijnt in ontwikkeling te zijn, moet in 2029 klaar zijn)
- C een goede Groenvisie (met een groeibudget beheerplan naar ca. 3 % van de jaarbegroting) (ligt ter bespreking)
- D een goed groenbeheerplan (is waarschijnlijk in ontwikkeling)
- E een actuele Natuurwaardenkaart (Signaleringskaart natuurwetgeving; laatste versie 2009) Maar deze is nog lang niet af.

Vervolgens nog een paar belangrijke afgeleiden zoals:
Een bomenplan: lijst en beleid voor waardevolle en beschermde bomen, zowel particulier als gemeentelijk. Hierin ook een lijst beschermde geschenkbomen zoals koninklijke bomen
Het groenbeleid sportvelden
Het groenbeleid begraafplaatsen
Kapbeleid en herplantingsplicht. (Hier zou bij moeten een beschermingsbeleid van bestaand groen; kappen moet zijn NEE, tenzij!)

Er zou een plan moeten komen voor herplanten van historisch Westlands groen waaronder ook een Broekbos

Opm. het natuurbeleid voor de kust en het Staelduinsebos daar gaat de gemeente niet over. Beiden zijn ook Natura2000
Verder zijn er nog waterbergingen en (zeer beperkte en nog niet volwaardige) ecologische zones, bijna allemaal onder het Hoogheemraadschap van Delfland
En we hebben te maken met het groen langs Provinciale wegen in Westland en de overige ecologische zones. De ecologische zones zijn ook grotendeels provinciaal NNN en Hoogheemraadschap van Delfland.

Belangrijk is ook dat Westland gaat participeren in het Deltaplan Biodiversiteit.
En dat natuurorganisaties en anderen echte inspraak krijgen, echt kunnen participeren, mee kunnen denken.

Ik adviseer u met klem om het boeiende artikel te lezen over hoe een van de laatste echte wildebomenkenners Bert Maes. Gepubliceerd in het vakblad Boomzorg. Zie bijlage
<https://www.boomzorg.nl/article/36194/van-een-rijk-bomenverleden-naar-een-arme-toekomst>

Website van de beste wildebomenkenner van Nederland
http://www.ecologischadviesbureaumaes.nl/publicaties_intro.html

Topboeken over bomen:

http://www.ecologischadviesbureaumaes.nl/publicaties_boeken.html

Atlas wilde bomen en struiken - Landschappelijk groen erfgoed in de provincies van Nederland

en Vlaanderen

Author:Bert Maes

Language:Dutch

Published:2021

Binding:HBK

🔍 39.95

Natuur-Westland

Aad van Uffelen

‘Ik maak me zorgen over
de ontbrekende kennis
over wilde bomen.’

Van een rijk bomenverleden naar een arme toekomst

‘Van onze bossen bestaat drie procent uit wilde bomen, die wel beschermd worden, maar niet goed beheerd’

Van alle bossen in Nederland bestaat er nog slechts 3 procent uit wilde, authentieke bomen. Ondanks Europese afspraken, labels als Natura2000 en het feit dat elke boom een verantwoordelijke eigenaar heeft, worden deze bomen niet goed beheerd en wordt de helft met uitsterven bedreigd. ‘Bosbouw en landschapsbeheer zijn niet hetzelfde als het beheren van natuur. Er bestaan grote blinde vlekken en ik maak me daar ernstig zorgen over.’

Auteur: Heidi Peters

Dit interview vindt plaats onder balken, gemaakt van een boom die gekapt is in 1379. U leest het goed: balken van bijna 650 jaar oud. We zitten in het oudste deel van de woning annex werkruimte van Bert Maes van Ecologisch Adviesbureau Maes. Maes is taxonoom – soortenkenner – van bomen. Al meer dan vijftig jaar woont en werkt hij in het centrum van Utrecht in een pand van 700 jaar oud. Rondkijkend in de werkkamer zie je heel veel boeken en naslagwerken, tegen die achtergrond van dikke stenen muren van honderden jaren oud. Maes is de enige taxonoom in Nederland met deze kennis over boomsoorten. Dat baart hem zorgen: ‘Er bestaat een soort blinde vlek als het om bomen gaat. Mensen nemen domme besluiten. Hierdoor gaat er natuur- en cultureel erfgoed verloren.’

Ondeugdelijke opleiding

Maes: ‘Ik heb in mijn leven al honderden monumentale bomen omgehakt zien en horen worden. Bomen van 300 jaar en ouder. Zeventiende-eeuwse bomen hebben we al bijna niet meer. De laatste zeventiende-eeuwse laan in Haarlem is in 1960 omgehakt. Achttiende-eeuwse lanen zijn er ook al niet veel meer. Hier om de hoek, in Utrecht, stonden tot voor kort nog iepen uit de late achttiende eeuw. Die waren zogenaamd gevoelig voor iepenziekte. Door de slechte verzorging gingen ze achteruit en toen zijn ze omgehakt. Eerst waren het er tien, toen negen en ga maar door. Nu zijn ze allemaal weg. Ik maak me dus ook grote zorgen over de boomverzorging; ik heb er grote moeite mee. Kroonreductie is het ergste wat er is, met alle inrotting van dien. De opleiding tot boomverzorger deugt niet. Ga uit van de boom en vraag je af: hoe zet ik die boom in zijn kracht? Ga niet zomaar zagen. Dat komt ook vaak door de opdrachtgevers; die denken in termen van verzekering en aansprakelijkheid. Maar niet alleen dat. Er zijn ook mensen die vinden dat je bomen moet verjongen. Of dat je de rest ook

moet omkappen als er in een laan een boom uitvalt. Nee! Niet doen. Vervang die ene boom die uitgevallen is; plant er een nieuwe. Zo behoud je de uitstraling van de laan en de oude bomen.’

Wilde bomen in kaart

Wilde bomen behoren tot de kernactiviteit van het adviesbureau, wilde, autochtone bomen die na de ijsijd zijn gekomen. Maes houdt zich voornamelijk bezig met inventarisatie, ook op buitenplaatsen en in parken. Hij kijkt wat er nog is en adviseert vervolgens wat er mogelijk is met die bomen. Maes: ‘Er zijn twee van dit soort kleine bureaus in ons land. We hebben weinig tot geen concurrentie en dat baart me zorgen. We moeten uitwijken naar België voor het inhuren van mensen. In Nederland kunnen we geen mensen vinden die nog wilde bomen kennen en herkennen. Biologen kijken vooral naar kruiden. Voor wilde bomen bestaat geen opleiding in Nederland; je kunt het nergens leren.’

Lindebomen

‘Ik had altijd al iets met bomen, vooral lindebomen. Linden zijn zo interessant. De dikste bomen zijn lindebomen. In Nederland staan hier en daar nog dikke lindes uit de zeventiende eeuw. Op het bordje erbij staat dan vaak dat het een duizendjarige linde is. Ik was de eerste in Nederland die de echte leeftijd kon schatten op grond van jaarringen van lindebomen. Dat kwam doordat ze nogal eens werden omgezaagd; dan kun je de jaarringen tellen. In Duitsland vind je lindebomen waarmee je deze kamer kunt vullen, onvoorstelbaar groot. Dus ben ik me gaan verdiepen in linden en de diverse soorten. Jaren geleden was ik betrokken bij Kritisch Bosbeheer, een groep mensen die zich zorgen maakten over wat er gebeurde met onze bossen. Het ging meestal om houtteelt, om bosbouw. Men was eigenlijk niet bezig met bosnatuur, ook niet binnen de natuurbescherming.’

Utrecht

Ecologisch Adviesbureau Maes.

Zo'n dertig jaar geleden kreeg Maes opdracht van de Rijksoverheid om een rapport te maken over de plaats en toestand van inheemse bomen in Nederland. Maes: 'Dat leek me een klusje voor een weekend. Maar dan ga je je afvragen wat wilde bomen zijn, of ze nog bestaan en waar ze staan. Zo ben ik op het spoor gezet van wilde bomen. Want wanneer is een boom een wilde boom? Je kunt niet zomaar aan een eik zien of deze ooit geïmporteerd is of echt wild is. Aan welke criteria moet een boom voldoen om tot de wilde bomen gerekend te worden? Met de kennis die ik inmiddels had opgedaan over lindes, had ik ongemerkt een soort blauwdruk in handen die hielp bij het kijken naar bomen. Daarbij stelde ik mezelf vragen als: welke variëteiten zijn er, wat zijn cultuurvariëteiten, wat zijn monumentale lindes en waar staan nog wilde? Ik heb ontdekt dat de allerdikste linde in Nederland, met een omtrek van 8 meter, in Sambeek, geen wilde linde is maar een cultivar. Tot mijn grote verbazing! Maar wel heel waardevol als cultuurhistorisch erfgoed en voor de belevingswaarde.'

Boomkwekerijgeschiedenis

In de nationale herbaria bleek slechts 20 procent van de lindes goed gedetermineerd, op naam gebracht. Maes zocht uit wie er in Nederland ver-

In mei 2021 verschijnt van Adviesbureau Maes een uitgebreid standaardwerk met per provincie (van Nederland en Vlaanderen) de belangrijkste oude boskernen, houtwallen en heggen met wilde bomen en struiken. Het boek heeft ruim 700 pagina's. De titel luidt: 'Atlas wilde bomen en struiken; landschappelijk groen erfgoed in de provincies van Nederland en Vlaanderen.'

'Bosbouw en natuurbossen zijn twee verschillende werelden'

stand heeft van lindes; er bleek niemand te zijn. In Engeland wel. Hij nam contact op met Donald Pigott, die veel onderzoek heeft gedaan naar lindes en er vele boeken over heeft gepubliceerd. Inmiddels is deze Engelse taxonoom 92 jaar. Vorig jaar publiceerde hij nog een boek over de zomerlindes van Engeland. Maes: 'Wat blijkt: Nederland had in de zestiende en zeventiende eeuw een fantastische boomkwekerij. Engeland bleek vol te staan met uit Nederland geïmporteerde lindes. Later kwam ik in contact met Rune Bengtsson uit Zweden. Hij vond tijdens zijn onderzoek een bonnetje uit 1600 voor de aankoop van Nederlandse lindebomen voor Zweden. Er was destijds sprake van een gigantische export: naar Rusland, de Baltische staten, Engeland, Zweden; in al die landen staan Nederlandse lindes. Als je die wilt zien, moet je dus naar het buitenland, want wij hebben ze bijna allemaal omgehakt.'

Geschiedenis

In Tilburg stond op het stadsplein een prachtige linde; uit onderzoek was gebleken dat deze genetische verwantschap vertoonde met een Vlaamse linde. In 1675 was er een zware storm, waardoor onder andere het schip van de Domkerk in Utrecht beschadigd raakte, maar ook vele bomen omwaaiden. In die jaren zijn er dus heel veel nieuwe bomen geplant. Dat zijn de zeventiende-eeuwse lindes, die er helaas bijna niet meer zijn. 'Dat is interessante geschiedenis, die helpt om bomen te determineren', vervolgt Maes. 'Ik kreeg een opdracht in Oud-

Bussum. Daar zag ik een linde staan en ik dacht meteen aan Tilburg. We hebben het DNA laten onderzoeken en inderdaad, verschillende bomen in Vlaanderen, Tilburg en Oud-Bussum bleken te matchen. Daar zit een zo rijke geschiedenis achter; dat is heel bijzonder. Maar ja, biologen hebben moeite met bomen en dat baart me grote zorgen. Ook boomverzorgers zijn onhandig met bomen; die reduceren boomkronen of zagen ze om. Maar daar kunnen we het een andere keer nog wel over hebben. Inmiddels heeft Rune Bengtsson zo'n twintig verschillende variëteiten van hybride cultuurlindes vastgelegd. En dan hebben we het alleen nog maar over de linde.'

Goed kijken

'Voor ik kon beginnen met het veldwerk om wilde bomen op te sporen in opdracht van het ministerie, moest ik veel meer kennis vergaren. Vervolgens ben ik naar allerlei achterafplekjes in Nederland gegaan, op basis van oude kaarten. Het resultaat van dertig jaar onderzoek is opgenomen in GIS-kaarten. Het interessante is dat deze kaart wordt gefaciliteerd door het Rijksinstituut voor het Cultureel Erfgoed, niet door ecologen. Het moet uit de cultuurhistorie komen, kennelijk. Volgens hen is het erfgoed wat ik inventariseer; dat moest ik in kaart brengen. Deze kaart is overigens voor iedereen te raadplegen in de publicatie 'Atlas van het landschappelijk groen erfgoed van Nederland' of op internet: www.ecologischadviesbureauaemaes.nl. Waarom dit belangrijk is? Vanwege de authen-

De ene hazelaar is de andere niet. Deze hazelnoten van soms 5000 jaar oud hebben hun eigen specifieke kenmerken.

Zeldzaam bos met wilde Taxus in de Achterhoek bij Winterswijk (Gld.)

ticiteit. Als de Nachtwacht wordt gerestaureerd, of de Domtoren, wordt eerst onderzocht hoe die is opgebouwd, uit welke elementen en soorten. Dan wordt die, althans de laatste vijftig jaar, zo authentiek mogelijk gehouden. In het landschap bestaat het denken in authenticiteit niet. Er wordt een bos omgevormd of zelfs grotendeels gesloopt en een nieuw bos "gemaakt". Dat bestaat helemaal niet. Je kunt wel bomen planten, maar geen bos maken. Biologen denken teveel in termen van pionieren, ontwikkeling en climax-vegetatie. Dat zijn abstracties. Ik heb geleerd: kijk nou eerst eens wat er is aan bomen en struiken. Dat heb ik ook wel geleerd door dit oude huis, kijken en blijven kijken. En dan zie je: die muren hadden in die tijd dat metselverband, dit zijn balken uit 1379, daar horen die sleutelstukken bij, de trap is uit de rococotijd, uit 1776. Gewoon kijken. Observaties en vakgebieden met elkaar verbinden; dan wordt het interessant. Er zijn 5000 jaar oude hazelnoten gevonden. Vergelijk die maar eens met de huidige hazelnoten; dan zie je dat er allemaal verschillende soorten zijn met verschillende nappen.' (zie foto)

Wilde bomen

'Hoe ontdek je wat wilde bomen zijn? Dat is inmiddels ons vak geworden. Zo'n 70 procent van Nederland is nu in kaart gebracht. Vlaanderen wilde het hele gebied dekkend in kaart gebracht hebben; daar hebben we samen met twee Vlaamse bureaus tien jaar aan gewerkt. Er zijn twee bureaus in Nederland die dit onderzoek en veldwerk doen en twee in Vlaanderen; dat is het. Hopelijk is er iemand die zich door dit artikel geroepen voelt om zich ook hierin te gaan verdiepen.'

Maes legt uit hoe het werkt: 'Je legt de kaart van 1850 op de kaart van nu. Dan zie je waar vroeger

bossen waren. Is daar nu nog steeds bos, dan ga je er kijken. Soms zie je dan nog relictten van oude bossen. Vind je bosanemonen in een bos, dan weet je: dit is een oud bos. Zie je een meerstammige boom, dan weet je dat het om een oud houthakrelict gaat. Zo filter je een gebied uit. Hiervoor hebben we een soort checklist met kenmerken ontwikkeld. Vinden we iets, dan maken we een rapport en geven we natuurlijk een advies. Dat wordt meestal niet opgevolgd, soms met het gevolg dat een specifieke soort uitsterft. Er is eenvoudigweg geen of te weinig aandacht voor bomen; het is een blinde vlek. Nog steeds zie je dat daardoor overal in Nederland soorten uitsterven. Natuurlijk hebben wij ons afgevraagd hoe dat nu kan. Kijk je naar onderzoeksrapporten van voor de oorlog, maar ook van daarna, dan zie je dat de bosbouw een zwaar element is in het natuurbeheer van bossen. Dat heeft tot op de dag van vandaag grote invloed, heel anders dan bijvoorbeeld bij wilde kruiden zoals de blauwe korenbloem.'

Beschermde bossen en lanen

'De meeste belangrijke gebieden – zo'n 80 procent van de oude bossen – zijn beschermd. Maar die beschermde bossen bieden geen directe bescherming voor bomen en struiken. Het rijk of de gemeente, een landgoedeigenaar, Natuurmonumenten, voor elke boom is altijd

iemand verantwoordelijk als eigenaar. Er worden bureaus ingeschakeld die beheerplannen maken en uitvoerders die deze vervolgens uitvoeren. Een voorbeeld: in een laan van pakweg 150 jaar oud is de helft van de bomen uitgevallen, maar er staan best nog wat oude bomen. Dan komt er een landschapsarchitect met een esthetische blik en die adviseert, net als Natuurmonumenten en de stichting Landschappen vaak doen, om allemaal dezelfde jonge bomen te planten. Dus komt er een flutlaantje met flutbomen. Zeventiende-eeuwse lanen hebben we niet meer, achttiende-eeuwse worden al uiterst zeldzaam. Als je een negentiende-eeuwse laan laat staan, doe je daar niemand kwaad mee. Doe nou eens creatief en kijk hoe je ze kunt laten staan in plaats van omhakken. Een boom is een heel ecosysteem met insecten, paddenstoelen. Hak je zo'n boom om en plaats je een nieuwe, dan moet dat systeem zich weer helemaal opnieuw ontwikkelen. Gaat er in een oude laan een boom om, vervang die dan direct door een nieuwe boom. De laan wordt dan nog steeds ervaren als een oude laan en het ecosysteem blijft bewaard. Het gekke is dat ecologen dat systeem hebben overgenomen en ook vooral naar dat esthetische kijken.'

Authenticiteit

'Oude lanen geven informatie over plant-afstanden in een bepaalde periode, over kroon-

'Kroonreductie is het ergste wat je met een boom kunt doen'

Uitgegroeid hakhout van een oude zomereik in de Loonse en Drunense Duinen (N.-Br.)

Zeer zeldzame berijpte viltroos in de Noordelijke Friese Wouden – het laatste exemplaar (Fr.)

De grootvruchtige meidoorn in het potkleigebied van Roden en Norg (Dr.)

‘De helft van de soorten wilde bomen wordt met uitsterven bedreigd’

behandelingen, over bepaalde variëteiten. Als ze worden verwijderd, is dat allemaal ineens weg! Dan wordt bij wijze van spreken het tuincentrum opgebeld en worden er lindes besteld. Bij allerlei organisaties gaat dat zo, terwijl er zoveel soorten lindes zijn met zoveel variëteiten. Ook in onze topnatuurbossen worden tuincentrumlindes geplaatst. Dat zijn verder prima bomen, maar vanuit de authenticiteit bekeken gaat er zo veel verloren. Aanplanten, dat doet we graag. Daarbij kijken we niet naar de historie en hoe interessant de bossen al zijn. Zelfs bij Staatsbosbeheer is er veel te weinig draagvlak voor de bescherming van wilde bomen. Men dacht lang, en eigenlijk nog steeds, dat natuurbossen en houtkap samen kunnen gaan, maar dat is niet zo; het zijn totaal verschillende werelden. Landschapsarchitecten hebben ook een andere kijk op natuurbossen; zij kijken vanuit de esthetiek, niet vanuit de natuur en cultuurhistorie. Het lijkt wel of alle ecologen in slaap gevallen zijn. Van nature ben ik een optimist, maar ik word hier soms wel beroerd van.’

Niet klimaatslim

Maes hoeft maar een blad open te slaan om een voorbeeld te tonen van wat hij bedoelt. ‘Dit is een tijdschrift voor biologen, over het plateaubos in Zuid-Limburg. Ecologen schrijven daarin een lovend artikel over hoe fantastisch het winter-eikenbeukenbos in Zuid-Limburg is. Vanwege de kruiden! In datzelfde artikel staat een vergelijkbaar verhaal als hierboven. De boel wordt daar

gewoon om zeep geholpen: men wil daar de grauwe abeel gaan poten. Een invasieve exoot en rivierbegeleidende soort. Die hoort daar absoluut niet thuis. Hoe krijg je het bedacht, vraag ik me dan af. Ook daar hebben we het over een topbos. Hoe komt dat? De biologen kijken alleen naar de kruiden; ze kijken niet omhoog! Men zit zo in de fuik van de bosbouw en de kruiden, ze zien het niet.’

Maes vervolgt: ‘Dan het Vakblad Natuur, Bos, Landschap. Eén vakblad voor deze drie vakgebieden, dat kan eigenlijk al niet. Maar goed, een voorbeeld. In Drenthe is een fantastisch bos, het Lieverder Noordbos. Topnatuurbos, ook opgenomen in de Bosvisie van Staatsbosbeheer als bosparel. Nu is er een voorstel gedaan om dit bos robuuster te maken en om de omliggende graslanden vol te planten met bomen. Dat is op zich niet zo gek; op oude kaarten is te zien dat dit vroeger ook bos was. Maar kijk nu eens naar dat lijstje van wat men er wil aanplanten: winter- en zomereik, winterlinde, gewone esdoorn, haagbeuk, zoete kers, zachte berk, ratelpopulier en wilde appel. Wat er al in dit bos staat, behoort tot de 3 procent resterende wilde bomen. Er staat 24 soorten flora die tot de wilde soorten gerekend kunnen worden; dat is best uniek. Wat zetten ze er dan bij? Wintereik hoort helemaal niet op die bodem thuis. Zomereik wel, maar dan moet je wel de wilde gebruiken. De winterlinde zou hier thuis kunnen horen, 8000 jaar geleden. Haagbeuk

Oude boskern op de Sint-Jansberg (Noord-Limburg) met uitgegroeid hakhout van beuk en wintereik

komt in Drenthe niet voor. De gewone esdoorn is hier een zeer invasieve exoot; dat is een rampsoort. Deze wordt aanbevolen als de boom van de toekomst. Vreselijk! Als je een esdoorn bestelt, kun je een van de vier soorten krijgen, de hybride soort of zelfs een sieresdoorn. Van de esdoorn is zo weinig taxonomische kennis, dat je niet eens automatisch de wilde esdoorn krijgt. Die vind je alleen in Zuid-Limburg; die hoort in Drenthe absoluut niet thuis. De zoete kers is ook een exoot, hier. De wilde appel staat hier ook; dat is een goede keuze. De ratelpopulier hoort er ook thuis, maar die staat er al zo massaal; die moet je eerder in toom houden. Wat je moet doen in zo’n geval is goed kijken hoe zo’n bos in elkaar zit. Maar aan dit plan ligt geen onderzoek ten grondslag. Staatsbosbeheer heeft inmiddels besloten nog nader naar de voorgestelde nieuwe bosuitbreiding te gaan kijken.’

Het bureau van Maes heeft – gratis – twee derde van de bossen geïnventariseerd. ‘Omdat we dit zelf graag wilden weten: hoe zit het bos in elkaar qua boomlaag? Wat zijn de plussen en de minnen? Hoe zit het met de lichtstelling? Zijn er exoten in dit topbos die je er misschien niet wilt hebben? De aanplant van bomen kan een oplossing zijn, maar je moet erover nadenken. Stel dat je gaat aanplanten; dan moet je twee dingen doen. Ten eerste moet je 30 meter van de oude bestaande bosrand blijven. Aan de rand van dit bos staan juist de kwetsbare lichtminnende soorten. En ten

Bloeiende wilde appel in het Lieverder Noordbos (Dr.)

tweede moet je alleen de wilde bomen en struiken aanplanten die hier ook echt thuishoren.'

Meer voorbeelden

Mede dankzij corona worden de lezingen van Maes goed bezocht; online geven zich er soms wel 1000 mensen op. 'Het liefst geef ik lezingen voor vakgenoten, ecologen of cultuurhistorici, zodat daar het kwartje gaat vallen. Maar juist die groep bezoekt mijn lezingen veel te weinig. Zij denken het allemaal wel te weten en dat is jammer. Voor de provincie Gelderland hebben we de Veluwe in kaart gebracht. Een prachtige opdracht. We hebben in kaart gebracht wat nu nog oude bossen zijn op grond van hakhoutbeheer. Het leuke is dat je daar nog de wilde beuk hebt. Die zou op de rode lijst moeten staan, die is zo ontzettend zeldzaam. Als je dat tegen biologen zegt, lachen ze je uit en zeggen ze dat Nederland vol staat met beuken. Ja, dat klopt. Nederland staat ook vol met grove dennen, terwijl de den is uitgestorven. De allerlaatste is een paar jaar geleden omgewaaid. Dan heb ik het dus over de wilde bomen, niet de cultivars. De laatste grove den die is gevallen, is voor de kennisgeving heel interessant, dus ik wilde ernaartoe om wat dennenappeltjes te rapen en een boring te verrichten. Daarmee haal je waardevolle informatie uit die boom. Maar de boswachter liet niet toe dat er iemand bij kwam. Er mocht niets geboord of geraapt worden. De boom moest één worden met de natuur en ga zo maar door. De eigenaar

van het gebied kwam er ook niet door. Toen zijn we 's nachts gegaan. We hebben appels geraapt en konden weer vier bomen opkweken bij een kweker die dit wel interessant vond. Dan ben ik een lastpak voor Natuurmonumenten.'

'Ecologen kijken vaak vanuit de bosbouw en voor bosbouw zijn hun adviezen meestal wel goed,' vindt Maes. 'Maar we hebben het nu over topnatuurbossen. Het zijn twee verschillende werelden. In een bos met een geschiedenis van soms wel 10.000 jaar moet je accepteren wat er authentiek is. Kamperfoelie, wintereik, beuk, lijsterbes, zomereik, dat zijn bijvoorbeeld soorten die op zandbodems thuishoren. Dan moet je er geen lindes aanplanten! Vergelijk het met een huis. Het slaat nergens op om ornamentjes in een monument uit een andere periode te plaatsen. Dat is wat er nu feitelijk met natuur gebeurt.'

Maes vertelt verder: 'In Limburg heb je het Vijlenerbos, een plateaubos, een groot bos. Nog tot 1980 zijn er bossen van 10.000 jaar oud omgevormd tot houtteeltbos. Ongelooflijk. Waarom zagen de mensen in 1970, 1980 niet dat er fantastische bossen werden omgekap? Na de oorlog was dat logisch; er was hout nodig. Maar toch. Wat er nu nog staat, valt onder Natura2000, maar daarmee is het niet goed beschermd. De bossen zijn door biologen opgedeeld in habitattypen. Dat hebben ze heel goed gedaan. Elzenbossen, eikenbossen, beukeneikenbossen,

ze zijn allemaal prima ingedeeld. Maar de bijbehorende wilde bomen zijn daar niet of onvoldoende in opgenomen. Het ministerie kan de bescherming van wilde bomen niet verplicht stellen, zeggen ze. Terwijl het een verplichting is van Europa. Deze blinde vlek ten aanzien van authentieke wilde bomen is gigantisch.'

Tot slot

Maes besluit: 'We hebben nog echte wilde bomen, 100 soorten. Daarvan zijn vier soorten uitgestorven en de helft wordt bedreigd met uitsterven. We hebben 3 procent wilde bossen en daarvan zijn we aan het afknabbelen. Bomen zijn zo boeiend. Sommige eikenbomen zijn hier als populatie al tienduizenden jaren; via het hakhoutbeheer is de genetica steeds weer overgeleverd. En dat wordt gewoon gekapt! Het gemak waarmee dat gebeurt, dat kun je niet maken. Ik ben me ervan bewust dat het een leerproces is. Dertig jaar geleden had ik een heel ander verhaal verteld. Natuurlijk is het voortschrijdend inzicht, maar ik maak me echt zorgen. Er is niet genoeg kennis. Ik wil vooral benadrukken hoe interessant bomen en struiken zijn, hoeveel plezier je kunt beleven aan de kennis erover. En daarmee aan een beter beheer.'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!

Aan de gemeenteraden van de 23 gemeenten
van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Datum
15 oktober 2021

Onderwerp
Tweede tussenevaluatie Gemeenschappelijke Regeling
Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Gemeente Westland
Ingekomen - Team Registratie
21 OKT. 2021

Geachte leden van de gemeenteraad,

Werken aan een betere bereikbaarheid en het vernieuwen van de economie. Dát is de missie van de 23 gemeenten die daarvoor hun kennis en krachten bundelen in het samenwerkingsverband Metropoolregio Rotterdam Den Haag. En dat alles voor groei van de welvaart en het welzijn van de bijna 2,4 miljoen inwoners in onze regio. De afgelopen jaren heeft de MRDH laten zien dat samenwerken loont en dat dit tot zichtbare resultaten leidt.

De MRDH vindt het belangrijk om met enige regelmaat naar haar functioneren te kijken. Zoals vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling voeren wij daarom periodiek een evaluatie van ons samenwerkingsverband uit. Hiermee wordt onderzocht of en hoe de MRDH haar werkwijze, de onderlinge verbinding en samenwerking nog verder kan optimaliseren, om ook in de toekomst tot aansprekende en zichtbare resultaten voor de 23 gemeenten en de regio te komen.

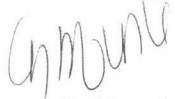
Graag nodigen wij u uit om deel te nemen aan deze evaluatie. U heeft als gemeenteraad een belangrijke rol waar het gaat om het functioneren van de MRDH. Daarom willen wij u vragen om in uw gemeenteraad, aan de hand van bijgevoegde gespreksleidraad, een evaluerend gesprek te organiseren waarbij u spreekt over drie hoofdthema's:

- Hoe vindt u dat de aanbevelingen uit de eerste tussenevaluatie zijn verwerkt?
- Hoe kijkt u aan tegen de eigen invulling van uw rol binnen de MRDH? Wat gaat daarin goed, wat kan daarin beter?
- Is het governancemodel van de MRDH helder en voldoende effectief, zijn daarin verbeteringen mogelijk?

In de evaluatie geven we u graag de ruimte om het gesprek te organiseren op een manier die past bij de wijze waarop uw raad is georganiseerd en werkt. Vanuit de MRDH zijn wij uiteraard bereid om het gesprek te faciliteren en te ondersteunen. In het Dagelijks Bestuur is afgesproken dat, om het gesprek goed te faciliteren, een burgemeester van het Algemeen Bestuur aanwezig kan zijn om het gesprek te begeleiden.

We hechten er waarde aan om de evaluatie af te ronden voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2022, daarom willen we u vragen het gesprek uiterlijk in december 2022 te voeren. Wij vernemen graag via uw griffie of dit haalbaar is. U kunt hiertoe contact opnemen met de heer Guido van Koppen, projectleider voor deze evaluatie. Hij is te bereiken via g.vankoppen@mrdrh.nl.

Met vriendelijke groet,

mw. C. Mourik
secretaris-algemeen directeur

Gespreksleidraad tweede tussenevaluatie Gemeenschappelijke Regeling MRDH

1. Terugblik op de aanbevelingen uit de eerste tussenevaluatie

In 2017 heeft de eerste tussenevaluatie van de Gemeenschappelijke Regeling MRDH plaatsgevonden. Deze tussenevaluatie heeft geresulteerd in veertien aanbevelingen, geclusterd in de volgende vier categorieën:

- Het verhaal van de MRDH;
- Governance;
- Ambtelijke ondersteuning;
- Informatievoorziening en communicatie.

De resultaten van de eerste tussenevaluatie zijn bijgevoegd. Voorstel is om terug te kijken op de aanbevelingen van de eerste tussenevaluatie aan de hand van de volgende vragen:

- Zijn de aanbevelingen naar uw mening opgepakt?
- Heeft u de uitwerking van de aanbevelingen in de praktijk ervaren? Kunt u hier voorbeelden van geven?
- Kunt u aanbevelingen noemen die nog versterking verdienen?
- Zijn er nog andere opmerkingen die u ten aanzien van de eerste tussenevaluatie mee wilt geven aan het Algemeen Bestuur van de MRDH?

2. Eigen inbreng in de MRDH

De MRDH is een samenwerkingsverband van, voor en door 23 gemeenten in Zuid-Holland. De werkorganisatie en de diverse bestuurlijke gremia zijn verantwoordelijk voor de voorbereiding van besluitvorming over diverse complexe opgaven. De 23 gemeenten hebben daarbij zelf een grote verantwoordelijkheid waar het gaat om het leveren van een bijdrage aan deze opgaven.

Daarom is het voorstel om stil te staan bij uw inbreng in de MRDH aan de hand van de volgende vragen:

- Hoe heeft u zelf de governance ingericht naar aanleiding van de vorige tussenevaluatie?
- Hoe organiseert u binnen uw gemeente zelf de betrokkenheid bij de MRDH?
- Hoe kijkt u aan tegen de inbreng van uw gemeenten in de MRDH de afgelopen jaren? Wat gaat goed, wat kan beter?
- Op welke wijze kan en wil de gemeente een bijdrage leveren aan de verdere versterking van de MRDH en daarmee aan de opgaven die voor de regio als totaal en uw gemeente en haar inwoners van belang zijn?

3. Helderheid van het governancemodel van de MRDH

In de GR is het governancemodel van de MRDH vastgelegd. Dit governancemodel is bij de stukken gevoegd. Met het governancemodel wordt invulling en sturing gegeven aan de diverse bereikbaarheids- en economische opgaven waar de MRDH voor aan de lat staat.

Voorstel is om stil te staan bij het governancemodel van de MRDH aan de hand van de volgende vragen:

- Zijn de diverse posities, rollen en verantwoordelijkheden van de diverse gremia voldoende duidelijker geworden ten opzichte van de vorige tussenevaluatie?
- Indien nee, wat is er volgens u onvoldoende helder en op welke wijze kan verheldering plaatsvinden?
- Hoe ervaart u de werking van de adviescommissies; ziet u positieve verschillen naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige tussenevaluatie? Zo nee, welke aanbeveling wil u nu doen?

- Kunnen de nieuwe werkvormen die zijn ontstaan tijdens de Coronacrisis – bij het transitieprogramma OV met o.m. extra informatieve/technische sessies Bc's en Ac's en bij EV een digitaal platform voor kennisdeling – bijdragen aan het versterken van de adviesrol van de Ac's?

Gebundelde aanbevelingen evaluatie

Het verhaal

1. Een aanscherping van het inhoudelijk verhaal van de MRDH is gewenst. De MRDH moet de studies, waarin ambities en logische taakgebieden worden aanbevolen, bundelen en komen tot een keuze van een aantal heldere kernopgaven. Deze moeten herkenbaar zijn voor deelnemende gemeenten, maar ook voor samenwerkingspartners. De MRDH-organisatie wordt aangeraden hier een strategische discussie voor te organiseren tussen alle MRDH-partners.
2. De MRDH moet (in verlengde van bovenstaande) een discussie voeren over de uitbreiding van het aantal taken (pijlars). Deze discussie dient in het licht van de bestaande gemeenschappelijke regeling te worden gevoerd. Op basis van de groepsgesprekken concluderen wij dat vele gemeenten wonen en ruimtelijk ordening zouden willen toevoegen. Er zijn echter ook gemeenten tegen, waardoor de wijziging van de gemeenschappelijke regeling niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren. Zonder wijziging van de gemeenschappelijke regeling kunnen diverse thema's wel een plek krijgen binnen de MRDH-samenwerking (aanbeveling 3). Het is van belang dat deze belangrijke thema's in het AB worden bediscussieerd en dat het AB een visie vaststelt over deze thema's. Bijvoorbeeld over het thema wonen en ruimtelijke ordening. Ook de provincie moet tijdig in deze discussie worden betrokken.
3. Wij adviseren te gaan werken met een opt-in systeem voor de terreinen die niet onder Va of onder EV in enge zin vallen. Het staat gemeenten dan vrij om op die aanvullende terreinen samen te werken aan het versterken van de regio. De MRDH-organisatie faciliteert deze tafels, op basis van een bijdrage (in euro's en ambtelijke capaciteit) van de deelnemende gemeente naar rato van hun inwonertal. Ook de overige triple helix partners moeten hierbij kunnen aansluiten.

Governance

4. De MRDH-besluitvormingscyclus moet verhelderd en geëxpliciteerd worden. Dit houdt in dat de cyclus en rollen van betrokkenen helderder beschreven en krachtiger gecommuniceerd moeten worden, zodat betrokkenen op ieder moment precies weten waar een onderwerp zich bevindt in de cyclus, hoe dit samenhangt met andere onderwerpen en op welk moment zij hun stem kunnen doen gelden. De rollen van het AB en DB moeten strategischer worden en de financiële controle op de MRDH dient te worden uitgewerkt.
5. Elke gemeente moet een MRDH-klankbordgroep inrichten of versterken die structureel geïnformeerd is en op vaste momenten bijeenkomt, geënt op de beleids- en besluitvormingscyclus van de MRDH. De klankbordgroep draagt zorg voor een vroegtijdige en heldere standpuntbepaling van de gemeente, en zorgt voor een grotere impact van de gemeente in het AB en de bestuurscommissies.

6. Met de instelling van een MRDH-klankbordgroep per gemeente, kunnen de adviescommissie – waarvan het bestaan in de gemeenschappelijke regeling is vastgelegd – een lichtere invulling krijgen. Zo kunnen in plaats van de adviescommissie-bijeenkomsten brainstormmomenten en roadshows aan de voorkant van het beleidsproces worden georganiseerd. Daarnaast adviseren wij regio-dagen te organiseren waarop strategische vraagstukken worden besproken.

Ambtelijke ondersteuning

7. Om uitvoering te kunnen geven aan de MRDH-strategie zou de MRDH meer gebruik moeten maken van de ambtelijke capaciteit van de gemeenten. Gemeenten moeten zich ruimhartig opstellen in het beschikbaar stellen van ambtelijke capaciteit aan de samenwerking en duidelijk kiezen aan welke specifieke onderwerpen binnen MRDH-verband zij prioriteit geven.
8. Voor het inzetten van ambtelijke capaciteit zijn de gemeentesecretarissen in eerste instantie verantwoordelijk. Het MRDH-gemeentesecretarissenoverleg moet geactiveerd worden, zodat onderling goede afspraken gemaakt kunnen worden over het organiseren van de benodigde capaciteit binnen de gemeenten.
9. Ook griffiers moeten elkaar in MRDH-verband gaan vinden. Een eerste belangrijk resultaat van deze samenwerking is de voorbereiding van een MRDH-inwerkpakket voor nieuwe raadsleden na de gemeenteraadsverkiezingen. Ook kunnen in dit verband best practices over de gemeentelijke klankbordgroepen worden gedeeld.

Informatievoorziening en communicatie

10. De MRDH-organisatie moet er zorg voor dragen dat de stukkenstroom richting de gemeenten beter behapbaar wordt. Dat betekent minder stukken, kortere stukken en helderdere stukken. De MRDH-organisatie moet ieder stuk dat richting de gemeenten gaat voorzien van een heldere samenvatting, waarin het betreffende stuk ook in de context en langere ontwikkellijn geplaatst wordt. De annotatie van de stukken, die voor elke gemeente anders zal zijn, wordt door het ambtelijk apparaat in de gemeenten gemaakt.
11. De MRDH-organisatie moet een digitaal informatiesysteem inrichten om de stukken-stroom beter inzichtelijk te maken en informatie gelijktijdig beschikbaar te stellen. Dit moet aansluiten op de systemen waar de gemeenten intern al mee werken, zodat gemeenten in hun eigen digitale informatiesysteem kunnen blijven werken en ook zelf gemeentelijke documenten over de MRDH kunnen toevoegen.
12. Dit informatiesysteem zou onderdeel moeten zijn van een bredere online werkomgeving voor de MRDH, waarin raadsleden (maar ook bedrijfsleven en kennisinstellingen uit de regio) online kunnen bijdragen aan ideevorming. Daarnaast kan op een besloten deel van deze portal de online samenwerking tussen ambtenaren worden vormgegeven: zo kunnen ambtenaren van de MRDH-organisatie en de MRDH-gemeenten elkaar gemakkelijker vinden, wordt communicatie versterkt, kan locatie-onafhankelijk worden samengewerkt en kunnen best practices worden gedeeld.

13. De MRDH geniet een zeer geringe naamsbekendheid bij burgers, maar dit hoeft niet geproblematiseerd worden. De MRDH-organisatie zou niet extra belast moeten worden met communicatie naar burgers. De MRDH-organisatie moet zich met name richten op de interne informatievoorziening en het ondersteunen van de gemeenten bij het boeken van resultaat, waarover de gemeenten vervolgens moeten communiceren met hun inwoners.
14. Zowel raadsleden als bestuurders hebben de taak om over de MRDH te communiceren. Met name burgemeesters moeten hun bestuurlijke kracht meer inzetten om het MRDH-netwerk voor het voetlicht te brengen in de lokale media, maar ook in de Haagse en Brusselse arena.

METROPOOLREGIO
ROTTERDAM DEN HAAG

Port Betaald
Port Payé
Paga-Bas

Gemeenteraad
Postbus 150
2670 AD Naaldwijk

RX4CC #X830X0X#00#0000#

METROPOOLREGIO
ROTTERDAM DEN HAAG

Aan de Colleges van Burgemeester en Wethouders
van de 23 gemeenten van de MRDH

Gemeente Westland
Ingekomen - Team Registratie
21 OKT. 2021

Datum
15 oktober 2021

Onderwerp
Tweede tussenevaluatie Gemeenschappelijke Regeling
Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Geacht college,

Postbus 21012
3001 AA Rotterdam

Telefoon 088 5445 100
E-mail: informatie@mrdd.nl
Internet: www.mrdd.nl

KvK nummer: 62288024
Bankrekeningnummer
NL96 BNGH 0285 1651 43

contactpersoon
J.C. Wassens

e-mail
j.wassens@mrdd.nl

telefoonnummer
06 1143 7672

uw kenmerk

ons kenmerk
85562

projectnummer

aantal bijlage(n)
2

Werken aan een betere bereikbaarheid en het vernieuwen van de economie. Dát is de missie van de 23 gemeenten die daarvoor hun kennis en krachten bundelen in het samenwerkingsverband Metropoolregio Rotterdam Den Haag. En dat alles voor groei van de welvaart en het welzijn van de bijna 2,4 miljoen inwoners in onze regio. De afgelopen jaren heeft de MRDH laten zien dat samenwerken loont en dat dit tot zichtbare resultaten leidt.

De MRDH vindt het belangrijk om met enige regelmaat naar haar functioneren te kijken. Zoals vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling voeren wij daarom periodiek een evaluatie van ons samenwerkingsverband uit. Hiermee wordt onderzocht of en hoe de MRDH haar werkwijze, de onderlinge verbinding en samenwerking nog verder kan optimaliseren, om ook in de toekomst tot aansprekende en zichtbare resultaten voor de 23 gemeenten en de regio te komen.

Graag nodigen wij u uit om deel te nemen aan deze evaluatie. U heeft als college een belangrijke rol waar het gaat om het functioneren van de MRDH. Daarom willen wij u vragen om in uw college, aan de hand van bijgevoegde gespreksleidraad, een evaluerend gesprek te organiseren waarbij u spreekt over drie hoofdthema's:

- Hoe vindt u dat de aanbevelingen uit de eerste tussenevaluatie zijn verwerkt?
- Hoe kijkt u aan tegen de eigen invulling van uw rol binnen de MRDH? Wat gaat daarin goed, wat kan daarin beter?
- Is het governancemodel van de MRDH helder en voldoende effectief, zijn daarin verbeteringen mogelijk?

We hechten er waarde aan om de evaluatie af te ronden voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2022, daarom willen we u vragen het gesprek uiterlijk in december 2022 te voeren. Wij vernemen graag van u of dit haalbaar is. U kunt hiertoe contact opnemen met de heer Guido van Koppen, projectleider voor deze evaluatie. Hij is te bereiken via g.vankoppen@mrddh.nl.

Met vriendelijke groet,

mw. C. Mourik
secretaris-algemeen directeur

Gespreksleidraad tweede tussenevaluatie Gemeenschappelijke Regeling MRDH

1. Terugblik op de aanbevelingen uit de eerste tussenevaluatie

In 2017 heeft de eerste tussenevaluatie van de Gemeenschappelijke Regeling MRDH plaatsgevonden. Deze tussenevaluatie heeft geresulteerd in veertien aanbevelingen, geclusterd in de volgende vier categorieën:

- Het verhaal van de MRDH;
- Governance;
- Ambtelijke ondersteuning;
- Informatievoorziening en communicatie.

De resultaten van de eerste tussenevaluatie zijn bijgevoegd. Voorstel is om terug te kijken op de aanbevelingen van de eerste tussenevaluatie aan de hand van de volgende vragen:

- Zijn de aanbevelingen naar uw mening opgepakt?
- Heeft u de uitwerking van de aanbevelingen in de praktijk ervaren? Kunt u hier voorbeelden van geven?
- Kunt u aanbevelingen noemen die nog versterking verdienen?
- Zijn er nog andere opmerkingen die u ten aanzien van de eerste tussenevaluatie mee wilt geven aan het Algemeen Bestuur van de MRDH?

2. Eigen inbreng in de MRDH

De MRDH is een samenwerkingsverband van, voor en door 23 gemeenten in Zuid-Holland. De werkorganisatie en de diverse bestuurlijke gremia zijn verantwoordelijk voor de voorbereiding van besluitvorming over diverse complexe opgaven. De 23 gemeenten hebben daarbij zelf een grote verantwoordelijkheid waar het gaat om het leveren van een bijdrage aan deze opgaven.

Daarom is het voorstel om stil te staan bij uw inbreng in de MRDH aan de hand van de volgende vragen:

- Hoe heeft u zelf de governance ingericht naar aanleiding van de vorige tussenevaluatie?
- Hoe organiseert u binnen uw gemeente zelf de betrokkenheid bij de MRDH?
- Hoe kijkt u aan tegen de inbreng van uw gemeenten in de MRDH de afgelopen jaren? Wat gaat goed, wat kan beter?
- Op welke wijze kan en wil de gemeente een bijdrage leveren aan de verdere versterking van de MRDH en daarmee aan de opgaven die voor de regio als totaal en uw gemeente en haar inwoners van belang zijn?

3. Helderheid van het governancemodel van de MRDH

In de GR is het governancemodel van de MRDH vastgelegd. Dit governancemodel is bij de stukken gevoegd. Met het governancemodel wordt invulling en sturing gegeven aan de diverse bereikbaarheids- en economische opgaven waar de MRDH voor aan de lat staat.

Voorstel is om stil te staan bij het governancemodel van de MRDH aan de hand van de volgende vragen:

- Zijn de diverse posities, rollen en verantwoordelijkheden van de diverse gremia voldoende duidelijker geworden ten opzichte van de vorige tussenevaluatie?
- Indien nee, wat is er volgens u onvoldoende helder en op welke wijze kan verheldering plaatsvinden?
- Hoe ervaart u de werking van de adviescommissies; ziet u positieve verschillen naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige tussenevaluatie? Zo nee, welke aanbeveling wil u nu doen?

- Kunnen de nieuwe werkvormen die zijn ontstaan tijdens de Coronacrisis – bij het transitieprogramma OV met o.m. extra informatieve/technische sessies Bc's en Ac's en bij EV een digitaal platform voor kennisdeling – bijdragen aan het versterken van de adviesrol van de Ac's?

Gebundelde aanbevelingen evaluatie

Het verhaal

1. Een aanscherping van het inhoudelijk verhaal van de MRDH is gewenst. De MRDH moet de studies, waarin ambities en logische taakgebieden worden aanbevolen, bundelen en komen tot een keuze van een aantal heldere kernopgaven. Deze moeten herkenbaar zijn voor deelnemende gemeenten, maar ook voor samenwerkingspartners. De MRDH-organisatie wordt aangeraden hier een strategische discussie voor te organiseren tussen alle MRDH-partners.
2. De MRDH moet (in verlengde van bovenstaande) een discussie voeren over de uitbreiding van het aantal taken (pijlars). Deze discussie dient in het licht van de bestaande gemeenschappelijke regeling te worden gevoerd. Op basis van de groeps gesprekken concluderen wij dat vele gemeenten wonen en ruimtelijk ordening zouden willen toevoegen. Er zijn echter ook gemeenten tegen, waardoor de wijziging van de gemeenschappelijke regeling niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren. Zonder wijziging van de gemeenschappelijke regeling kunnen diverse thema's wel een plek krijgen binnen de MRDH-samenwerking (aanbeveling 3). Het is van belang dat deze belangrijke thema's in het AB worden bediscussieerd en dat het AB een visie vaststelt over deze thema's. Bijvoorbeeld over het thema wonen en ruimtelijke ordening. Ook de provincie moet tijdig in deze discussie worden betrokken.
3. Wij adviseren te gaan werken met een opt-in systeem voor de terreinen die niet onder Va of onder EV in engte zin vallen. Het staat gemeenten dan vrij om op die aanvullende terreinen samen te werken aan het versterken van de regio. De MRDH-organisatie faciliteert deze tafels, op basis van een bijdrage (in euro's en ambtelijke capaciteit) van de deelnemende gemeente naar rato van hun inwonertal. Ook de overige triple helix partners moeten hierbij kunnen aansluiten.

Governance

4. De MRDH-besluitvormingscyclus moet verhelderd en geëxpliciteerd worden. Dit houdt in dat de cyclus en rollen van betrokkenen helderder beschreven en krachtiger gecommuniceerd moeten worden, zodat betrokkenen op ieder moment precies weten waar een onderwerp zich bevindt in de cyclus, hoe dit samenhangt met andere onderwerpen en op welk moment zij hun stem kunnen doen gelden. De rollen van het AB en DB moeten strategischer worden en de financiële controle op de MRDH dient te worden uitgewerkt.
5. Elke gemeente moet een MRDH-klankbordgroep inrichten of versterken die structureel geïnformeerd is en op vaste momenten bijeenkomt, geënt op de beleids- en besluitvormingscyclus van de MRDH. De klankbordgroep draagt zorg voor een vroegtijdige en heldere standpuntbepaling van de gemeente, en zorgt voor een grotere impact van de gemeente in het AB en de bestuurscommissies.

6. Met de instelling van een MRDH-klankbordgroep per gemeente, kunnen de adviescommissie – waarvan het bestaan in de gemeenschappelijke regeling is vastgelegd – een lichtere invulling krijgen. Zo kunnen in plaats van de adviescommissie-bijeenkomsten brainstormmomenten en roadshows aan de voorkant van het beleidsproces worden georganiseerd. Daarnaast adviseren wij regio-dagen te organiseren waarop strategische vraagstukken worden besproken.

Ambtelijke ondersteuning

7. Om uitvoering te kunnen geven aan de MRDH-strategie zou de MRDH meer gebruik moeten maken van de ambtelijke capaciteit van de gemeenten. Gemeenten moeten zich ruimhartig opstellen in het beschikbaar stellen van ambtelijke capaciteit aan de samenwerking en duidelijk kiezen aan welke specifieke onderwerpen binnen MRDH-verband zij prioriteit geven.
8. Voor het inzetten van ambtelijke capaciteit zijn de gemeentesecretarissen in eerste instantie verantwoordelijk. Het MRDH-gemeentesecretarissenoverleg moet geactiveerd worden, zodat onderling goede afspraken gemaakt kunnen worden over het organiseren van de benodigde capaciteit binnen de gemeenten.
9. Ook griffiers moeten elkaar in MRDH-verband gaan vinden. Een eerste belangrijk resultaat van deze samenwerking is de voorbereiding van een MRDH-inwerkpakket voor nieuwe raadsleden na de gemeenteraadsverkiezingen. Ook kunnen in dit verband best practices over de gemeentelijke klankbordgroepen worden gedeeld.

Informatievoorziening en communicatie

10. De MRDH-organisatie moet er zorg voor dragen dat de stroom van stukken richting de gemeenten beter behapbaar wordt. Dat betekent minder stukken, kortere stukken en helderdere stukken. De MRDH-organisatie moet ieder stuk dat richting de gemeenten gaat voorzien van een heldere samenvatting, waarin het betreffende stuk ook in de context en langere ontwikkelijn geplaatst wordt. De annotatie van de stukken, die voor elke gemeente anders zal zijn, wordt door het ambtelijk apparaat in de gemeenten gemaakt.
11. De MRDH-organisatie moet een digitaal informatiesysteem inrichten om de stroom van stukken beter inzichtelijk te maken en informatie gelijktijdig beschikbaar te stellen. Dit moet aansluiten op de systemen waar de gemeenten intern al mee werken, zodat gemeenten in hun eigen digitale informatiesysteem kunnen blijven werken en ook zelf gemeentelijke documenten over de MRDH kunnen toevoegen.
12. Dit informatiesysteem zou onderdeel moeten zijn van een bredere online werkomgeving voor de MRDH, waarin raadsleden (maar ook bedrijfsleven en kennisinstellingen uit de regio) online kunnen bijdragen aan ideevorming. Daarnaast kan op een besloten deel van deze portal de online samenwerking tussen ambtenaren worden vormgegeven: zo kunnen ambtenaren van de MRDH-organisatie en de MRDH-gemeenten elkaar gemakkelijker vinden, wordt communicatie versterkt, kan locatie-onafhankelijk worden samengewerkt en kunnen best practices worden gedeeld.

13. De MRDH geniet een zeer geringe naamsbekendheid bij burgers, maar dit hoeft niet geproblematiseerd worden. De MRDH-organisatie zou niet extra belast moeten worden met communicatie naar burgers. De MRDH-organisatie moet zich met name richten op de interne informatievoorziening en het ondersteunen van de gemeenten bij het boeken van resultaat, waarover de gemeenten vervolgens moeten communiceren met hun inwoners.
14. Zowel raadsleden als bestuurders hebben de taak om over de MRDH te communiceren. Met name burgemeesters moeten hun bestuurlijke kracht meer inzetten om het MRDH-netwerk voor het voetlicht te brengen in de lokale media, maar ook in de Haagse en Brusselse arena.

METROPOOLREGIO
ROTTERDAM DEN HAAG

College van B&W
Postbus 150
2670 AD Naaldwijk

RX4CC #X830X0X#00#0000#

From: Griffie
Sent: dinsdag 26 oktober 2021 08:25:48
To: Info
Cc:
Subject: Graag inboeken Terugblik netwerkbijeenkomst 14 oktober
Attachments: image001.emz

Van: Gemeente Westland <noreply@gemeentewestland.nl>

Verzonden: maandag 25 oktober 2021 17:17

Aan: Griffie <Griffie@GemeenteWestland.nl>

Onderwerp: Terugblik netwerkbijeenkomst 14 oktober

Terugblik netwerkbijeenkomst

gemeente Westland

[online lezen](#) | [afmelden](#)

"Mooi om te bemerken
steeds meer
komt. De muziekclip was in
k

DJ Zen, een van de acteurs uit de muziekclip "Jij alleen", gaf een live performance bij binnenkomst.

Terugblik

De netwerkbijeenkomst Een tegen eenzaamheid Westland van 14 oktober jl. werd bezocht door zo'n 100 deelnemers. Het was fantastisch om elkaar weer fysiek te ontmoeten en te inspireren. Theater De Naald bood letterlijk een mooi podium voor muziek, filmpjes en presentaties over de vele gezichten van eenzaamheid en de stand van zaken. Dagvoorzitter Stephan Bouwman nam de aanwezigen mee door het programma dat ruim voorzien was van muziek en begeleidde de interactie met het publiek. Dit leverde waardevolle inzichten op. Ook was er volop aandacht voor het Signaalpunt en werden de eerste ervaringen gedeeld. Veel is er al bereikt en gedaan!

Wij bedanken de aanwezigen voor hun komst. Via onderstaande links kunt u nog eens rustig terugkijken of lezen wat er die middag werd gepresenteerd. Ook voor hen die er niet bij waren is de informatie interessant.

- [Presentatie](#) Hugo van den Beld "De vele gezichten van eenzaamheid"
- [Overzicht](#) stand van zaken
- [Filmpje](#) stand van zaken aanbod
- [Muziekclip](#) "Jij alleen" door Younes Mohcin
- [Videoclip](#) "Maak eenzaamheid bespreekbaar"
- [Videoclip](#) behind the scenes opname van 'Jij alleen'
- [Flver](#) Signaalpunt eenzaamheid

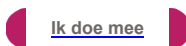
Enkele sfeerimpressies van een geslaagde middag.

Doet u mee?

eenzaamheid'. U ontvangt dan bericht wanneer de eerstvolgende workshop gehouden wordt (deelname is gratis).

Het bestrijden van eenzaamheid doen we met elkaar. Liesbeth Koornneef riep namens de kerncoalitie iedereen op om vooral mee te denken. Samen doen bij het project een tegen eenzaamheid Westland. Praat of denk mee in de klankbordgroep voor de publiekscampagne of lever een bijdrage bij de organisatie van de volgende bijeenkomst! Geef uw interesse aan door een mailtje te sturen aan eenzaamheid@gemeentewestland.nl. Hier kunt u ook aangeven of u interesse heeft in een workshop om signaleren en activeren bij

Wat vond u ervan?

TIPS & TOPS

Deelnemers hebben de bijeenkomst positief ervaren en beoordeelden het via de enquête met maar liefst een 8,4! Hieronder in het kort wat u goed vond aan de bijeenkomst en wat de volgende keer nog beter kan.

GOED: Muziek en videoclip, afwisseling, interactie, netwerken na afloop, eenzaamheid uit de taboesfeer, diverse deelnemersgroep.

BETER: Dieper ingaan op de materie/ praktische tips, concrete voorbeelden uit de praktijk en/of ervaringsdeskundigheid, de vindplek (hoe vind je mensen die kampen met eenzaamheid?).

Uw suggesties nemen we mee naar de organisatie van de volgende netwerkbijeenkomst. Deze vindt plaats op donderdag 7 april van 15:00 tot 17:00 uur. Nadere informatie volgt later.

Wegwijs eenzaamheid

De wegwijs eenzaamheid biedt een handreiking om anderen op weg te helpen in het ruime aanbod dat dichtbij beschikbaar is. De [Wegwijs eenzaamheid Westland](#) is bedoeld voor vrijwilligers en professionals in hun ondersteuning van mensen die (mogelijk) eenzaam zijn. Het aanbod is te vinden voor verschillende doelgroepen: iedereen, jongeren, ouderen, ouders en mensen met een beperking.

Aanvullingen en correcties zijn altijd welkom op eenzaamheid@gemeentewestland.nl.

Donderdag 7 april 2022

Noteer alvast deze datum in uw agenda voor de eerstvolgende netwerkbijeenkomst. Wij rekenen er op om elkaar dan wederom fysiek te kunnen ontmoeten. Het tijdstip is weer van 15.00 tot ca. 17.30 uur. Nadere informatie volgt zodra er meer bekend is.

We hopen dat u er weer bij bent. Wilt u meehelpen met de organisatie laat het ons dan weten via de email:

eenzaamheid@gemeentewestland.nl.

Een tegen eenzaamheid

eenzaamheid@gemeentewestland.nl
gemeentewestland.nl/eenzaamheid

[Aanmelden](#) | [Reageren](#) | [Gegevens wijzigen](#) | [Afmelden](#)

From: VNG <info@vng.nl>
Sent: dinsdag 26 oktober 2021 11:52:58
To: Info
Cc:
Subject: Lbr. 21/070 - Verlenging overgangsafspraken van Wmo naar Wlz

[Lees online](#) | [Afmelden](#)

Lbr. 21/070 - Verlenging overgangsafspraken van Wmo naar Wlz

26 oktober 2021

Geachte heer, mevrouw,

Via deze ledenbrief informeren we u over de stand van zaken en acties die van uw gemeente (centrumgemeenten en regiogemeenten) nodig zijn betreffende het ambtshalve verlengen van beschermd wonen of extramurale Wmo-ondersteuning.

In navolging op eerdere werkafspraken is op 27 september een nieuwe overgangsregeling afgesproken voor cliënten met beschermd wonen of extramurale Wmo-ondersteuning, in de lijn van eerder gemaakte afspraken.

Volledige ledenbrief

Contact

Postbus 30435
2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93
info@vng.nl

[Afmelden](#)
[Gegevens wijzigen](#)
[Reageren](#)

Dit bericht is verzonden door VNG in opdracht van:
[Vereniging van Nederlandse Gemeenten](#)

Aan de leden

Datum

26 oktober 2021

Kenmerk

TISB/U202100818

Lbr. 21/070

Telefoonnummer

070 373 8393

Bijlage(n)

-

Onderwerp

Verlenging overgangsafspraken van Wmo naar Wlz

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Samenvatting

Via deze ledenbrief informeren we u over de stand van zaken en acties die van uw gemeente (centrumgemeenten én regiogemeenten) nodig zijn betreffende het ambtshalve verlengen van beschermd wonen of extramurale Wmo-ondersteuning.

In navolging op eerdere werkafspraken is op 27 september een nieuwe overgangsregeling afgesproken voor cliënten met beschermd wonen of extramurale Wmo-ondersteuning, in de lijn van eerder gemaakte afspraken.

De actie die nu van gemeenten (centrumgemeenten én regiogemeenten) wordt gevraagd is:

- het ambtshalve verlengen van beschermd wonen en de extramurale Wmo ondersteuning tot 1-7-2022 voor individuele inwoners
- daarop aansluitend de contractafspraken met de aanbieders aanpassen

Het doel hiervan is de Wmo-cliënten die in 2021 een Wlz GGZ-indicatie hebben aangevraagd of ontvangen tijdens de overgangsperiode van Wmo naar Wlz continuïteit van zorg te bieden.

Tot slot bevat deze ledenbrief een oproep aan gemeenten om zorgvuldig om te gaan met het doorverwijzen van inwoners die bij de gemeente aankloppen voor ondersteuning naar de Wlz GGZ. Dit gezien het grote percentage afwijzingen dat momenteel zichtbaar is bij het CIZ.

Deze informatie is van belang voor de gemeentelijke medewerkers in de toegang en medewerkers die zich bezig houden met inkoop en contracten beschermd wonen en extramurale Wmo-ondersteuning.

Aanleiding

De aanleiding voor deze ledenbrief is een nieuwe verlenging van de overgangsregelingen die zijn afgesproken voor cliënten met Wmo-ondersteuning die een Wlz GGZ-indicatie hebben aangevraagd. In deze nieuwsbrief treft u de uitwerking van de nieuwe regelingen en bijbehorende afspraken aan.

We merken dat eerdere afspraken niet bij alle gemeenten (centrumgemeenten én regiogemeenten) bekend zijn en worden uitgevoerd. Daardoor is de continuïteit van zorg niet geborgd voor cliënten die wachten op de behandeling van een Wlz GGZ-aanvraag. We verzoeken u dan ook vriendelijk om na te gaan of dit ook in uw gemeente het geval is en zo nodig actie te ondernemen.

Achtergrond

Per 1 januari 2021 is de Wet langdurige zorg (hierna: Wlz) opengesteld voor mensen met psychische stoornissen. In 2020 konden zij hier al een aanvraag voor indienen. Het CIZ heeft in 2020 én in 2021 meer aanvragen voor een Wlz-indicatie ontvangen dan verwacht. Hierdoor is er een forse achterstand ontstaan in het verwerken van deze aanvragen. Dit betekent dat het langer dan 6 weken duurt voordat cliënten een besluit ontvangen van het CIZ. Voor cliënten die Wmo-ondersteuning ontvangen, zoals beschermd wonen of ambulante begeleiding, betekent dit dat zij langer een beroep moeten doen op deze ondersteuning. De overgangsregelingen borgen een goede overgang van deze Wmo-ondersteuning naar de Wlz.

Stand van zaken

Het CIZ heeft inmiddels alle Wlz GGZ-aanvragen die in 2020 werden ingediend afgehandeld. De werkvoorraad van het CIZ wordt sinds een paar maanden kleiner, maar is nog te groot om over te gaan tot de normale werkafspraken. Het CIZ voorziet nu dat de beoordeling van de aanvragen 2021 nog doorloopt tot in het eerste kwartaal van 2022.

Het beeld van de aanvragen die in 2021 werden ingediend, verschilt van de aanvragen uit 2020. Een groter deel van de aanvragen is afkomstig van inwoners die zichzelf aanmelden en op dat moment ambulante Wmo-ondersteuning ontvangen én een groter deel van de aanvragen wordt afgewezen. Het beeld is ook dat steeds vaker regiogemeenten betrokken zijn waar dat voorheen vooral centrumgemeenten waren.

Eerdere overgangsregeling: ambtshalve verlenging Wmo beschikking

In een eerdere ledenbrief ([Lbr. 20/090, 16 december 2020](#)) informeerden wij u over het doel en de werking van de overgangsregeling. De regeling werd in maart 2021 aangepast en verlengd, wegens voortdurende vertraging in het wegwerken van de achterstanden bij het CIZ. Communicatie hierover verliep via een nieuwsbericht op de website van de VNG en via mailingen naar de contactpersonen bij regiogemeenten.

Recente overgangsregeling

De meeste recente overgangsregeling is gebaseerd op de oorspronkelijke regeling en werd vastgesteld in het directeurenoverleg op 27 september met een vertegenwoordiging vanuit CIZ, SVB, VWS, ZN, NZA en VNG.

In de nieuwe overgangsregeling staat het advies aan gemeenten om beschikkingen tot 1 juli 2022 te verlengen. Voor gemeenten die nog niet maandelijks de WLZ-aanvragen ophalen via het Inlichtingenbureau, wordt een eenmalige volledige gegevenslevering aangeboden. Ook wordt vanaf 1 oktober 2021 de reguliere werkwijze hervat, waarbij 5 dagen nadat de Wlz-indicatie is afgegeven de zorgkosten voor rekening van de Wlz komen. Het vastgestelde memo met alle gemaakte afspraken vindt u via deze link: <https://vng.nl/nieuws/nieuwe-werkwijzen-voor-wmo-clienten-overgang-wlz-ggz-0>

Compensatie kosten

Een compensatie voor de extra kosten die gemeenten tot 1 juli 2022 maken als gevolg van deze verlengingen zijn vooralsnog meegenomen in de marges op de macro nacalculatie van de Wlz-uitname. Dit betreft zowel uitvoeringskosten (€ 10 miljoen) als de zorgkosten (€ 44 miljoen). In de beschikbare rekentool is zichtbaar hoe dit is verdeeld over de centrumgemeenten. In bijbehorende memo wordt dit nader toegelicht. Een link naar beide vindt u in het nieuwsbericht [Nacalculatie financiële effecten openstelling Wlz toegelicht](#). De VNG zal eind dit jaar bezien of er aanleiding is verdere compensatie in een bestuurlijk overleg aan de orde te stellen. Dit is afhankelijk van de aantallen die dan nog wachten op behandeling door het CIZ.

Voor regiogemeenten geldt momenteel een structureel voordeel doordat er geen uitname plaatsvindt, terwijl de betreffende cliënten wel zijn overgegaan naar de Wlz. Vooralsnog is er daarom voor regiogemeenten ook geen verrekening van meerkosten afgesproken.

Beperken van onterechte Wlz aanvragen

Het CIZ signaleert momenteel dat ruim een kwart van de Wlz GGZ-aanvragen wordt afgewezen. Dit is een stijging van 10% ten opzichte van 2020. Dit heeft verschillende oorzaken. Een daarvan is dat sommige gemeenten actief doorverwijzen naar de Wlz als een inwoner aanklopt voor Wmo-ondersteuning. Soms wordt een Wlz-afwijzing voorwaardelijk gesteld om een Wmo-aanvraag te kunnen doen voor beschermd wonen. Dit verhoogt de werkvoorraad van het CIZ onnodig. We willen deze gemeenten erop wijzen dat het een taak is van gemeenten om een zorgaanvraag eerst zelf te beoordelen door middel van een onderzoek alvorens de inwoner door te sturen naar een ander loket.

Tot slot

De VNG vindt het bezwaarlijk dat het de gemeenten zijn die de problemen moeten oplossen bij een uitvoeringsorganisatie van het ministerie van VWS, namelijk het CIZ. Dit probleem duurt nu al ruim een jaar voort en ondanks eerdere toezeggingen is het stuwmeer aan aanvragen nog niet opgelost. De werkvoorraad van het CIZ loopt sinds juni wel terug.

Met het oog op de continuïteit van de ondersteuning voor de kwetsbare doelgroep die dit betreft, roepen alle betrokken partijen u echter nogmaals op om coöperatief te zijn. We vertrouwen erop dat we spoedig de reguliere processen en afspraken weer kunnen hervatten.

Vragen

Heeft u vragen over de implementatie van deze regeling? Dan kunt u terecht bij PraktijkteamLangdurigeZorg@minvws.nl. Voor vragen aan het CIZ kunt u contact opnemen via tel. 088 - 789 1000 of info@ciz.nl.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'L' followed by a horizontal line.

L.K. Geluk
Algemeen directeur

From: Griffie
Sent: woensdag 27 oktober 2021 07:26:07
To: Info
Cc:
Subject: FW: Studietoelage

Beste gemeenteraad,

Met deze e-mail wil ik de aandacht van de leden van de gemeenteraad vragen voor studenten met een functiebeperking.

Sinds 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor mensen die moeite hebben met (het vinden van) werk. Ook studenten met een functiebeperking zijn hierdoor afhankelijk geworden van ondersteuning via de gemeente. Voorheen was dit geregeld via de Wajong. De Landelijke Studentenvakbond (LSVb) en CNV Jongeren vinden het belangrijk dat iedereen kan studeren. Voor studenten met een functiebeperking bestaat de individuele studietoelage. Deze groep studenten kan prima studeren, maar lukt het niet om naast hun studie te werken. Om te voorkomen dat zij studievertraging oplopen, stoppen met studeren of zelfs helemaal niet gaan studeren ontvangen zij een steuntje in de rug.

En dat blijkt (helaas) nodig. Afgelopen jaren zijn steeds meer studenten met een functiebeperking gestopt met studeren. Daarnaast ligt de studievoortgang van deze studenten 10 procentpunten lager dan die van studenten zonder beperking. Hierdoor maken studenten met een functiebeperking meer kosten dan hun studiegenoten maar zijn zij minder in staat dit te compenseren met een bijbaantje.

Daarom wil ik de gemeenteraad vragen om een eerlijke individuele studietoelage zodat iedereen die kan studeren, ook de mogelijkheid hiervoor heeft.

Wat is een eerlijke studietoelage? Vroeger hadden studenten in de Wajong recht op 25% van het minimumloon. Op dit moment komt dat neer op ongeveer €282 euro per maand. Ook de LSVb en CNV Jongeren beschouwen dit als een eerlijk minimumbedrag waar studenten met een functiebeperking recht op hebben. Dit hebben de LSVb en CNV Jongeren eerder in een brief de VNG gestuurd.

Tot slot zou het heel mooi zijn als het niet te ingewikkeld is om deze studietoelage aan te vragen en zoveel mogelijk studenten in de gemeente op de hoogte zijn van de studietoelage.

De LSVb en CNV Jongeren helpen u graag, mocht u vragen hebben. Voor meer informatie kunt u ook kijken op www.studietoelagen.nl of contact opnemen met de LSVb via het e-mailadres lsvb@lsvb.nl.

Met vriendelijke groet,
Wout Philippo

LIJST INGEKOMEN STUKKEN

1. BEHANDELADVIES 1		
Voor kennisgeving aannemen		
1.1	(21-0281826)	Schrijven college d.d. 14-10-21 inzake Septembercirculaire 2021
1.2	(G21-002050)	Schrijven inwoner inzake Free Arman Guman mensenrechtenschendingen
1.3	(G21-002076)	Schrijven Natuurlijk Delfland d.d. 18-10-21 inzake Nieuwsbrief 113
1.4	(G21-002055)	Schrijven gemeente Vught d.d. 14-10-21 inzake borstonderzoek vrouwen
1.5	(G21-002060)	Schrijven gemeente Maasgouw d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen
1.6	(G21-002061)	Schrijven gemeente Oostzaan d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek
1.7	(G21-002063)	Schrijven WNTweb d.d. 14-10-21 inzake Nieuwsbrief oktober 2021
1.8	(G21-002064)	Schrijven NCJ d.d. 14-10-21 inzake Omgaan met armoede in de Jeugdgezondheid
1.9	(G21-002065)	Schrijven gemeente Simpelveld d.d. 14-10-21 inzake motie borstonderzoek
1.10	(G21-002066)	Schrijven PerSaldo d.d. 14-10-21 inzake brief en notitie gemeenteraadsverkiezingen 2022
1.11	(G21-002071)	Schrijven gemeente Druten d.d. 15-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen
1.12	(G21-002070)	Schrijven Prov. Z-H d.d. 15-10-21 inzake afschrift brief aan de leden van de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken
1.13		Geagendeerd in RUIMTE door de fractie WV zie 2.1
1.14	(G21-002098)	Schrijven gemeente Hillegom d.d. 20-10-21 inzake motie borstonderzoek vrouwen
1.15		Geagendeerd in BESTUUR door de fractie WV zie 2.2
1.16	(G21-002108)	Schrijven Natuurlijk Delfland d.d. 25-10-21 inzake Nieuwsbrief 114
1.17	(G21-002109)	Schrijven inwoner d.d. 25-10-21 inzake Klimaatverandering in nederland
1.18	(G21-002110)	Schrijven Raden in Verzet - Voortgangsnotitie oktober 2021
1.19		Geagendeerd in MO door de fractie WV zie 2.3
1.20	(G21-002116)	Schrijven inwoner d.d. 25-10-21 inzake realisatie tweede Berkenflat s-Gravenzande
1.21	(G21-002140)	Schrijven S.J.N. Zuyderwijk d.d. 22-10-21 inzake verlening tijdelijk ontslag wegens ziekte
1.22		Geagendeerd in MO door de fractie WV zie 2.4
1.23	(G21-002121)	Schrijven ONL d.d. 26-10-21 inzake Ondernemersmanifest gemeenteraadsverkiezingen 2022
1.24		Geagendeerd in MO door de fractie WV zie 2.5
1.25		Geagendeerd in MO door de fractie WV zie 2.6
1.26	(G21-002138)	Schrijven Varend Corso d.d. 27-10-21 inzake Varend Corso 2022

2.	BEHANDELADVIES 2 Agenderen in de raadscommissie onder verzamelagenda 'bespreken ingekomen stukken'		
2.1	(G21-002092)	Schrijven Natuur Westland d.d. 19-10-21 inzake Bomenkennis	Ruimte
2.2	(G21-002102)	Schrijven MRDH d.d. 21-10-21 inzake 2e evaluatie gemeenschappelijke regeling MRDH	Bestuur
2.3	(G21-002115)	Schrijven inwoner d.d. 25-10-21 inzake Petitie toetsweek niet meer gelijk na de vakantie	MO
2.4	(G21-002120)	Schrijven een tegen eenzaamheid Westland d.d. 26-10-21 inzake terugblik netwerkbijeenkomst 14-10-21	MO
2.5	(G21-002122)	Schrijven VNG d.d. 26-10-21 inzake ledenbrief verlenging overgangsafspraken van wmo naar wlz	MO
2.6	(G21-002137)	Schrijven Landelijke Studentenvakbond d.d. 27-10-21 inzake Studietoeslag	MO
3.	BEHANDELADVIES 3 Ter afdoening in handen stellen van het college met plaatsing reactie op Lijst Uitgaande Stukken (LUS) (<i>kan niet geagendeerd worden alleen via de LUS</i>)		
3.1	(G21-002045)	Schrijven inwoner inzake Arbeidsmigrantenhuisvesting De Lier	
3.2	(G21-002075)	Schrijven inwoner d.d. 15-10-21 inzake bus 31 Monster	
3.3	(G21-002107)	Schrijven inwoner d.d. 22-10-21 inzake pleitnota (<i>achterliggende stukken liggen voor u ter inzage</i>)	
4.	BEHANDELADVIES 4 Ter afdoening in handen stellen van het college ter voorbereiding van een raadsvoorstel		
4.1	(G21-002047)	Schrijven inwoner d.d. 13-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.2	(G21-002049)	Schrijven inwoner d.d. 13-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.3	(G21-002056)	Schrijven inwoner d.d. 14-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.4	(G21-002057)	Schrijven inwoner d.d. 14-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.5	(G21-002058)	Schrijven inwoner d.d. 14-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.6	(G21-002059)	Schrijven inwoner d.d. 14-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.7	(G21-002062)	Schrijven inwoner d.d. 15-10-21 inzake zienswijze bp verzamelplan Glastuinbouw deel 2	
4.8	(G21-002067)	Schrijven inwoner d.d. 15-10-21 inzake zienswijze bp verzamelplan Glastuinbouw deel 2	
4.9	(G21-002068)	Schrijven inwoner d.d. 15-10-21 inzake zienswijze bp verzamelplan Glastuinbouw deel 2	
4.10	(G21-002069)	Schrijven inwoner d.d. 14-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
4.11	(G21-002077)	Schrijven inwoner d.d. 15-10-21 inzake zienswijze obp LOS percelen	
5.	BEHANDELADVIES 5 Reeds in handen van het college gesteld		

5.	BEHANDELADVIES 5 Reeds in handen van het college gesteld	
5.1	(G21-002093) (G21-002094)	Schrijven Raad van State d.d. 19-10-21 inzake bp Vogelaer 19 te Honselersdijk
5.2	(G21-002101)	Schrijven Raad van State d.d. 21-10-21 inzake uitspraak bp 1e herziening Honderdland fase 2